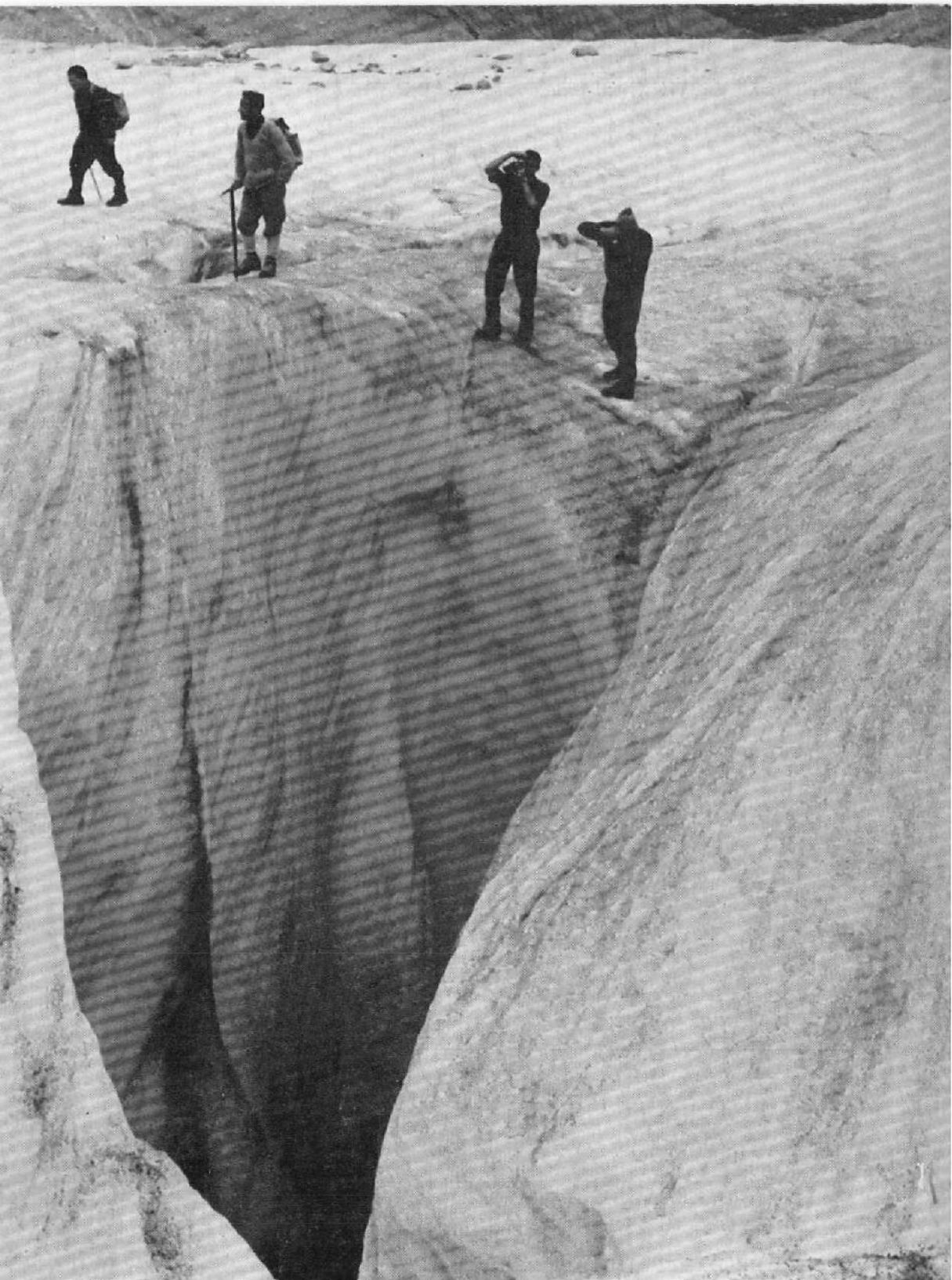

planinski vestnik 2 ¹⁹⁷⁰

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXX

Stanko Klinar	Planinstvo kot svobodna aktivnost v šoli	49
Aleš Kunaver	V Hindukuš	51
Stane Belak	Na vrhu skoro sedemtisočaka	58
Ing. Josip Teržan	Pohorje prehaja od planinstva k turizmu	60
Lado Božič	Ob gornjem toku Idrije	70
Tatjana Lejko	V kraljestvu Zlatoroga	75
Ciril Praček	Na Marmolado	78
Jože Vršnik	Dve zgodbi z Brložnice	80
Mitja Košir	Uresničena želja	81
	Društvene novice	83
	Alpinistične novice	90
	Varstvo narave	91
	Iz planinske literature	93
	Razgled po svetu	95
	Naslovna stran: Ledeniška razpoka	
	Foto ing. Lado Eleršek	

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tina Orel, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banavac, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, prof. dr. Cene Malovrh, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312—553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 30 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 43 din (3,5 US \$). — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Sprememba naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

PLANINSTVO KOT SVOBODNA AKTIVNOST V ŠOLI

STANKO KLINAR

vobodne aktivnosti ponavadi ne vzbudijo v učiteljih tistega svetlega občutja, ki ga nosita besedi svoboda in aktivnost.

Vendar hočem vseeno spregovoriti v prid svobodnim aktivnostim, predvsem v prid planinskim krožkom. Ne sicer kot aktivist ali propagator po naročilu, ampak samo zato, ker mi je planinstvo kot svobodna aktivnost pri srcu. Govoriti hočem kot svoboden človek o stvari, za katero sem se svobodno odločil. Stvar se mi zdi dobra, pametna in vredna.

Ko bi me kdo prisilil, da prevzamem, recimo, svobodno aktivnost Počitniške zveze, bi se počutil prav malo svobodnega. Stvar bi zamrla, kot je to pri nas skoraj narodni običaj. Ker pa sem uskladil svoj konjiček s težnjo skupine dijakov, ga izživljamo skupaj v skupno zadovoljstvo.

Za ustanovitev planinskega krožka ni treba nobene direktive »od zgoraj« ali »od strani«. Ideja mora goreti v srcih, pa ne rabi nobenega administrativnega vžigalnika. Da hočem s toplimi besedami spregovoriti o planinstvu kot svobodni aktivnosti na šolah, sta kriva dva razloga:

1. velika moralna vrednost planinskega športa, zlasti za Slovence, ter
2. velika praktična možnost za uresničitev planinskih krožkov na šolah.

K prvi točki: Ni bolj popolnega športa od planinstva. Mimo telesnih odlik pospešuje v najvišji meri tudi duhovne in je zato človeka najbolj vreden. Planinca žene silovitost doživetij, da jih popiše v besedi ali poda v slikah, zato je med njimi mnogo zelo spretnih pisateljev in filozofov, pesnikov in likovnih ter fotografskih umetnikov. Noben drug šport se ne more pohvaliti s tako duhovno kulturo.

Planinstvo je od vseh športov najbolj povezano z usodo slovenskega naroda. Ne samo zgodovinsko, ker ta vloga je minila s časi, ko so se planinci borili zoper pomčevanje domačih gora. Gore so že od nekdaj zibelka slovenske neodvisnosti, svobode in samozvesti. Pri tem pa se spomnimo samo, da je skoraj vsa naša domovina gorata.

Danes je planinstvo pri nas najbolj množičen šport. To dokazujejo vpisne knjige po kočah. Množičnost pa terja vzgoje in samovzgoje, da ne postane kultura planinstva prazna beseda. Planinska kultura pa je del vsesplošne slovenske narodne kulture. Šele ta vdahne goram pravega duha.

Planinstvo je povezano tudi z usodo civiliziranega človeka nasploh. Človeka osrečuje bivanje v naravi. Borbenost v gorah mu krepi smisel za življenje. Krinke vsakdanjega življenja odpadejo, sama od sebe pride sladka sproščenost in veselje nad polnostjo doživljanja. Človek je del narave, dehteče zemlje, skrivnostnih gozdov, veličastnih gora, snežnih planjav. Mnogo bolj kot plesnih dvoran in zatohlih uradov. Odtujitev od narave je kriva modernih živčnih in moralnih izkrivljenosti.

Vzgajati mladino v ljubezni do narave, se pravi dajati ji veliko etično vrednoto.

Zgodi se, da je človek svojemu učitelju včasih bolj hvaležen, ker ga je učil umetnosti življenja, kot za strokovno znanje. Kaže, da je mimo zunanjih uspehov in naslovov umetnost življenja lahko važnejša.

K drugi točki: Zgodi se, da na začetku šolskega leta ustanovimo veliko svobodnih aktivnosti in mnogo jih takoj po ustanovnem sestanku junaško pade za domovino. Planinski krožek redko pride sploh do ustanovnega sestanka. To je rahla diskriminacija s strani tistih, ki dirigirajo ustanavljanje krožkov.

Morda se zdi, da planinski krožek vzame veliko časa učitelju-mentorju. A resnica je drugačna. Če ima učitelj veselje hoditi ob nedeljah v naravo, mu ne bo odveč povabiti s seboj dijake in planinski krožek živil! Samo ne jemati stvari formalno in formalistično! To zamori veliko veselja na obeh straneh.

Nemara poreče kdo: »Lahko je hoditi v gore na Jesenice!« Paradoksno (kot podobno še marsikaj) je dejstvo, da so gore bolj cenjene tam, kjer jih ni.

Najbrž sta za uspešno vzgojo bolj potrebna dijakov in učiteljev prosti čas. Da bi že nehali oba terorizirati z nadurami! Slišim, da nekatere šole ali posamezni učitelji protizakonito podaljšujejo delavnice dijakov. Še bolj pregrešni so seveda predpisani predmetniki. Radi bi vzgojili možganske hipertruste.

Kdo ve, če nismo prezrli vzgojne vrednosti svobodnih aktivnosti, vzgojne sproščenosti, ki lahko vlada tam med dijaki in učiteljem, ter pouka, ki je najbolj učinkovit, ko nihče ne »uči«.

Toda kdo si bo nakopal tolikšno odgovornost razen kakega Pavla Kunaverja, pa če ima mladino še tako rad!

Strah je utemeljen in – pameten! Toda kot razumna in visoko organizirana bitja smo izumili zoper njega zelo učinkovito orožje. Slovenija šteje danes blizu osemdeset gorskih vodnikov, ki delajo v okviru Planinske zveze Slovenije. Po sklepu vodniške komisije, ki gorskim vodnikom direktno načeluje, je vsak vodnik dolžan enkrat na leto voditi društveni ali mladinski izlet brezplačno. Vodnik ima v tem primeru pravico le do dnevnice in povračila potnih stroškov. To ob večjem številu udeležencev ni velika, zlasti ker boste v nadaljnjem razbrali, da to lahko povrne tudi lokalna PD. Kako velika pomoč je vodnik, si komaj lahko mislimo. Zlasti je glavna peza odgovornosti na njegovih ramah. Seznam aktivnih gorskih vodnikov je dosegljiv bodisi na Planinski zvezi Slovenije, Ljubljana, Dvořžakova 9 bodisi pri lokalnih planinskih društvih pa tudi pri turističnih agencijah in recepcijah hotelov.

Stroški izleta so za posameznika lahko precej veliki. Spet nastopi strah, če ne bodo šli zraven predvsem »bolje stoječi«. Imam predlog. Ko je planinski krožek ustanovljen in če kaže, da je rdečeličen in zdrav ter ga ne bo odnesel prvi veter, naj mentor krožka stopi v stik z upravnim odborom planinskega društva v svojem kraju ter predlaga, da postane njihov krožek pododsek mladinskega odseka pri tem planinskem društvu. Brž ko UO ta predlog sprejme, ima planinski krožek pravico zahtevati od planinskega društva, da sofinancira planinsko dejavnost v krožku. (K tej dejavnosti spadajo tudi občasna predavanja ter smučarska šola in fotografiranje.) UO planinskega društva mentorjev predlog normalno rad sprejme, ker so po statutu vsa planinska društva dolžna skrbeti za planinski naraščaj (in zato tudi imeti podružnice na šolah), a jih naraščaj dostikrat prav malo skrbi, ali pa sploh ne najdejo primerne človeka in so veseli, da jim nekdo odvzame to breme. Do katere meje seže denarna pomoč planinskega društva, je odvisno od denarne zmogljivosti društva ter od spretnosti mentorja krožka.

Zalostno dejstvo pa je, da je v Sloveniji tako malo vodniških priročnikov, da je že kar sramotno. Svoj čas so sicer marsikaj izdali, a je vse že zdavnaj razprodano. Iz knjižnic ali od znancev bi si bilo treba torej izposoditi Brilejev Priročnik za planince ali pa Kunaverjev Izlet z mladino. Žal so že nekoliko zastareli, kajti čas je šel naprej, zganil pa se ni nihče, da bi sestavil nov priročnik. Vendar naj se mentor krožka ne da uplašiti. Noben priročnik ni tako zastarel, da bi onemogočil izlet, pa tudi pomoč poklicnega gorskega vodnika ali vsaj starejšega planinca nas lahko reši težav.

V HINDUKUŠ

ALEŠ KUNAVER

1. Z avtom od Ljubljane do Afganistana

Naša štorija o ekspediciji v Hindukuš se je pričela poleti leta 1967. Takrat sem bil ravno slamanati vdovec, ker so se moje hišne ženske namakale v »morju Adrijskem«. Pa me je obiskal Cicek, znesla sva drva na vrt in nad žerjavico cmarila večerjo. Najbrž je dobro dišala, ker sta iz trave prilezla k nama dva majhna ježa, za jabolko velika in glasno cmokala, dokler nista dobila vsak svoj čevapčič. Potlej smo vsi štirje družno jedli, se menili o ježih pa o gozdu pa o džungli, pa, pa pa... pa o tem, da bi AO Ljubljana lahko pripravil samostojno ekspedicijo, če bodo le društveni očetje za to. Mlela sva cilje, poti, sredstva in na koncu se je izkazalo, da bo Hindukuš pravi. Že od samega začetka smo se odločili, da poizkusimo enkrat tako: najprej naj se zbere ekipa, nato dokončno izbere cilj, način potovanja in vse druge podrobnosti, potem pa naj se cela stvar predloži v potrditev. To smo storili in upravni odbor je naše namere podprl in sklenil, da ekspedicijo prijavi Planinski zvezi Slovenije. Ta je končno s svojo komisijo za odprave v tuja gorstva bila organizator naše žepne odprave, nad katero je pokroviteljstvo prevzel predsednik Mestnega sveta Ljubljane ing. Miha Košak. Izhodiščni parametri našega početja so bili: 6 članov, 1000 kg hrane in opreme, 2 kombija, oprema in hrana izbrana za vrhove pod 7000 m, vzpon brez višinskih nosačev, vrh s kratkim dolinskim dostopom, minimalna devizna kvota 3000 US \$. Ta naša izhodišča so se do odhoda spremenila le v številu članov, ostalo nas je pet, in pri devizah, kjer smo se morali zadovoljiti z 2000 US \$.

Sredstva, ki smo jih upali zbrati, in moč ekipe so govorila za poizkus na vrhovih precej nad 6000 m in kmalu se je med različnimi variantami izkazal kot najmikavnejši cilj masiv Lunko, sicer alpinistično nepregledan, z enim samim, neuspehim poskusom vzpona, pa vendar najzanimivejši vrh v vzhodnem Hindukušu – v Vakhanu. Pred nami so v sosednem področju plezali Čehi in nam je bistvene podatke tudi dal vodja češke ekspedicije ing. Sedivý. S problemom diplomacije se je za nas ubadala komisija za odprave v tuja gorstva PZS in že januarja 1968 je bilo izdano formalno dovoljenje za ekspedicijo. Dovoljenje je bilo izdano za Vakhana do vasi Kala Pandža, kar je pomenilo, da bi v primeru neuspeha na Lunko, ki po tedanjih informacijah ni dajal velikih obetov, lahko preselili glavno taborišče v eno sosednjih dolin in poizkusili priti na kak manjši vrh.

Priprave so bile končane konec junija. Bil je tudi že čas za odhod pa smo se 27. junija zvečer poslovili in ponoči odpeljali proti Beogradu. Prvih 500 km smo se šele privajali na etapno vožnjo, na vsklajevanje hitrosti, na redne menjave voznikov, na spanje na zračni blazini, položeni vrh ostale opreme, in še na mnogo drugega, kar je terjalo naše potovanje. Še ravno dosti zgodaj smo ugotovili, da je doma na policah ostalo tudi nekaj dokumentov, brez katerih bi potovali le do turške meje. Drobnih opravkov v Beogradu, od obiskov pri znanih pa do avtomobilskega servisa, je bilo ravno dovolj, da smo lahko dočakali večer, ko je »Slavnikov« avtobus, za katerega vesoljna beograjska avtobusna postaja ni vedela, da je sploh v voznem redu, pripeljal, ves lep, nov, bleščeč, in predvsem imel je kuverto za nas. Prespali smo na Košutnjaku, v kampu, visoko nad mestom in drugi dan, končno, le odpeljali naprej. Po šestih tednih deževne ljubljanske pomladi smo se prvič srečali s poletno vročino in do Niša so bile naše obleke mokre od potu. Ker nam je Tonaček že tedne in mesece vedno govoril o čudovitem niškem bureku, sem zaustavil preznajeno ekspedicijo v niškem motelu, pa kljub vsej dobri volji bureka ni bilo ne tam ne kje drugje v Nišu. Imel pa je natakar na pipi češko pivo in vsi, razen Tonačka, smo sprejeli to zamenjavo kot veljavno. Na meji v Dimitrovgradu je šlo vse lepo gladko, le malce otožni smo bili in carinik je majal z glavo, ko je čul, kako dolga bo naša pot, in

prijazno pobaral, ali imamo dovolj hrane s seboj. Rekli smo, da jo bo za prvo silo, in odšli na bolgarsko stran, kjer smo se za ceno ene jubilejne značke za 75-letnico planinskega društva znebili vseh carinskih formalnosti in zaslužili odrešilni »Begaj!« in smo »begali« naglo, kar se je dalo po obvozni cesti mimo Sofije in »pribegali« prek Rile pozno ponoči v plovdivski kamping.

Morda smo koga prebudili, pa so si zaspanci lahko ogledali magične napise »Yugoslav Hindukush Expedition« na sprednjih stenah avtomobilov in jugoslovanske zastavice ob boku. Za začetek poti smo bili še kar primerno nerodni in tudi roke še niso bile navajene na neskončne ure vožnje. Naš ekspedicijski stroj je bil še hladen in vse, kar je kasneje šlo samo od sebe, je takrat še terjalo kup dogovarjanja, predlogov in protipredlogov in izgubo časa. Pa smo končno le pospali in črički so nam v suhi travi godli do jutra. Zjutraj beležim prvi devizni izdatek – US\$ 2,1 za kamping, nato smo dobili naše potne liste in odpeljali v Plovdiv. Plovdiv je bil takrat še zaspan in se je šele prebujal. Ker v zgodnjih jutranjih urah v Plovdivu ni atrakcij, smo za eno manjšo poskrbeli mi in ob drevesu mestnega parka strli zadnjo lučko. Gledalci so bili navdušeni in bilo jih je mnogo.

Ker v Plovdivu ob tisti uri ni bilo ne hrane ne časopisov ne pisem ali razglednic, smo odpeljali naprej in se kmalu znašli v obmejnem vrvežu na turški meji. Moji fantje so mi na poti rekli »bos« in veliko je bilo veselje v hiši, ko so izvedeli, da to v perziščini pomeni »jarec«; in ker je »bos« hišni birokrat, sem se tu na turški meji prvič in, žal, ne zadnjič, spustil v obilno papirnato vojsko, da smo končno le lahko stopili v našo prvo azijsko državo. Na meji sem kot žoga skakal od uradnika do uradnika in se že skoraj počutil neprijetno, ko me je dobil v roke zadnji, ta pa je popravil slab vtis. Naglo, prijazno in eksaktno mi je obrazložil turški denarni sistem, za tuje najvažnejše predpise, stanje cest in mi porinil v roke vzorno zbirko prospektov turistične Turčije ter zaželel srečno pot. Dolgo me ni bilo nazaj k avtomobilom, pa so moji fantje že malo grdo gledali in šele popoldne smo odpeljali naprej. Za mejo se nam je odprl kaj kmalu povsem nov pogled. Za razliko od Bolgarije, ki je polna lepo urejenih plantaž, smo pred seboj zrl položne griče, ki so kot valovi hiteli proti vzhodu, vsi pokriti z rumenim, zorečim žitom. Lepo, odprto pokrajino le redko poživlja vasica z belim minaretom. Moderna cesta pelje kar povprek iz griča na grič. Čeprav smo bili še v Evropi, je vendar že pogled na evropsko Turčijo nekaj posebnega. Čakali smo in gledali v daljavo, kdaj se bo pokazalo Marmorno morje. Okoli pol dneva se je res zableščala med griči srebrna morska površina. Tam, kjer se cesta

»V veliki radosti in navdušenju sprejemamo in pozdravljamo vodjo in člane naše III. JAHOR spet tu v domači Sloveniji in prestolnici našega planinstva – Ljubljani. Izražamo jim priznanje in zahvalo vseh slovenskih planincev in vse slovenske javnosti, ki je s tolikim zanimanjem, nemirom in simpatijami spremljala to našo doslej najuspešnejšo alpinistično odpravo v daljine in najvišje gore tega našega planeta. Ekspedicija je dosegla nad vsa pričakovanja velik uspeh s tem, da se je povzpela kar na dva vrhova slavne Annapurne, s katero je zvezan spomin na prvi zgodovinski alpinistični vzpon na goro, višjo od 8000 m. Naši so se povzpeli na Annapurno II, 7937 m, in na Annapurno IV, 7540 m. Slovenski planinci, slovenski delovni ljudje upravičeno slovesno sprejemamo naše uspešne alpiniste, ki se vračajo po dolgih štirih mesecih skrajnih naporov in samopremagovanja med nas, kot sprejemamo naše slavne telovadce, košarkarje, smučarje, atlete in druge športnike, kadar nam prinašajo domov razna priznanja z olimpiad in drugih mednarodnih tekmovanj. Kajti za vzpon na tako visoko goro, kot je Annapurna, in v tako prvobitnih razmerah, kot so dandanes še v Himalaji, je potreben izreden pogum, napor, vztrajnost in dolgoletna vsestranska športna in alpinistična priprava in izkušnost. Odprave v visoka tuja gorstva so za nas planince naša olimpiada, so naša svetovna, evropska in mednarodna preizkušnja in plemeniti tekmi z drugimi večjimi in bogatejšimi narodi. Prav tako, kot je glavno pravilo olimpijske ideje v tem, da je predvsem »važno udeležiti se«, je tudi za naše planinstvo in naš alpinizem važno, da gra vstiric z napredkom in dosežki v mednarodnem merilu, kajti samo tako se tudi tako majhen narod, kot je slovenski, enakopravno uveljavlja in samega sebe v svoji eksistenci potrjuje. Uspeh naše odprave je sad dolgoletnega dela in priprav, saj smo na ekspedicije v Himalajo začeli resno misliti že leta 1954. Uspeh je toliko večji, ker se je odprava

približa morju, smo po prvem kolovozu odpeljali na obalo in seveda poskakali v vodo. Takole na začetku potovanja se nam je vse tisto, kar smo že prevozili, zdelo malo in v mislih smo imeli le še tisoče kilometrov poti do Vakhana. Pozno popoldne po kopanju, počitku, kosilu, smo odpeljali zadnje kilometre proti Istanbulu. Reka avtomobilov na cesti nam je dala dovolj dela, da smo se držali skupaj, kar je sploh eden glavnih problemov skupinske vožnje. Zlepa ne bom pozabil pogleda na mo-gočne bizantinske zidove, skozi katere smo vozili proti središču Istanbula. Bilo je pozno popoldne in nizko iznad obzorja je sonce rdeče svetilo na obzidje Bizanca. Manjkali so le v železje odeti legionarji in mestna vrata, ki jih danes ni več. Sicer res nismo bili prepričani, da bomo v Turčiji pripeljali med krdela janičarjev in v srednji vek, pa nas je vendar Turčija, taka, kakršno smo našli, veselo presenetila. Mnogo bolj urejena, mnogo bolj moderna in mnogo več sledov pridnih rok najde oko od Istanbula pa do vulkanskih višavij vzhoda, kot smo pričakovali, in če je že moralo biti presenečenje, potem sem vesel, da je bilo tako in ne narobe.

Sklenili smo, da gremo takoj čez Bospor in da beograjski izgubljeni dan nadomestimo z nočno vožnjo do Ankare. Na obali se pravzaprav poslavljamo od Evrope, se vkr-camo na trajekt in kmalu nato vozimo iz mesta na vzhod, proti Ankari. Prehod na azijska tla nas je pravzaprav sprostil tistega pričakovanja, ki se je kopičilo že mesece in kot po startu tekmovalcu mine začetna trema, tako so nam popustile zatvornice in stotine kilometrov nočne vožnje po lepih cestah so minile kot v sanjah. Na robu ankarške kotline malo pred mestom smo se ustavili za kratek čas. Noč se je poslav-ljala in gore na vzhodu je razkril bleščeči polkrog jutranje zarje, tiste na severu pa so pod jeklenim nebom stale kot črne kulise. V mesto smo vozili po praznih cestah, poleg nas so samo še policaji in raznašalci kruha motili jutranjo tišino pa četa gasilcev, zaspanih po prečuti noči. V Ljubljani sem obljubljal moštvu udobje vsaj v glavnih mestih, pa se je vse skupaj malo osušilo, tu v Ankari na dober hotelski zajtrk. Da bomo v Ankari do opoldne, smo sklenili, in nato poizvedeli kaj več o cestah. Ostalo je končno pri nasvetu obmejnega turističnega agenta in opoldne smo odpeljali na sever proti Samsunu na črnomorsko obalo. Sicer lepa in čista Ankara nas ni kaj posebno ogrela in zdelo se nam je, kot da nekaj manjka. Tisto »nekaj« bo kar gotovo zaledje, tradicija ali morda skupek naravnih pogojev za glavno mesto, ki jih v Turčiji ima le stari, veličastni Istanbul, pa mu je mladoturška revolucija to vlogo vzela. Revolucionarjem je samim bilo žal za ukrep, ki so ga narekemale tedanje razmere. Zaledje Ankari so skoraj stepske višine, po večini travnata ali z žitom po-

pripravljala in potekala v zelo težkih, skoraj nenormalnih razmerah in stiskah. Neznatost in nejasnost cilja še tik pred odhodom na pot, popotne zgođe in nezgođe, sam vzpon in dovršena evakuacija so dokaz slovenske vztrajnosti, zmogljivosti, moralne in karakterne trdnosti ter dobre organizacije. To pa je tudi uspeh vse naše planinske organizacije, njenih številnih članov in odbornikov pa tudi njenih podpor-nikov in simpatizerjev zunaj članskih vrst. To je tudi uspeh vse naše slovenske in jugoslovanske družbene skupnosti, ki je vedno podpirala moralno in gmočno to naše planinsko delovanje ter mu priznavala važnost in pomen za družbo in naš napredek. Čeprav smo Slovenci majhen, sorazmerno še neobogat narod, čeprav naša Jugo-slavija ni velika in si ne more privoščiti vesoljskih poletov, so današnji naši slavljenici in povratniki vendarle tisti Slovenci in Jugoslovani, ki so trdno zasidrani na našem planetu, v samotnih ledenih strminah in viharjih Himalaje bili razen naših letalcev najbližje zvezd. Nihče v letošnjem letu ni stal na višji gori – vkljub številnim ekspe-dicijam – kot naši fantje! Tako se je znova najbolj dobesedno uresničila misel našega velikega pesnika Otona Župančiča v čestitki Jožu Čopu ob njegovi 50-letnici, da smo planinci vedno »v bližini zadnjih gnezd in prvih zvezd, tam, kjer naša raskava dlan našo zemljo mehko boža«.

Bodimo ponosni na naše junaške himalajce in jih posnemajmo. Njih uspeh naj bo velika vzpodbuda za naša bodoča prizadevanja pri rasti in razvoju slovenskega pla-ninstva in alpinizma, naše slovenske telesne in duhovne kulture ter moralnih in etičnih vrednot, na katerih v veliki meri sloni zdrav in uspešen napredek naše družbene skupnosti.»

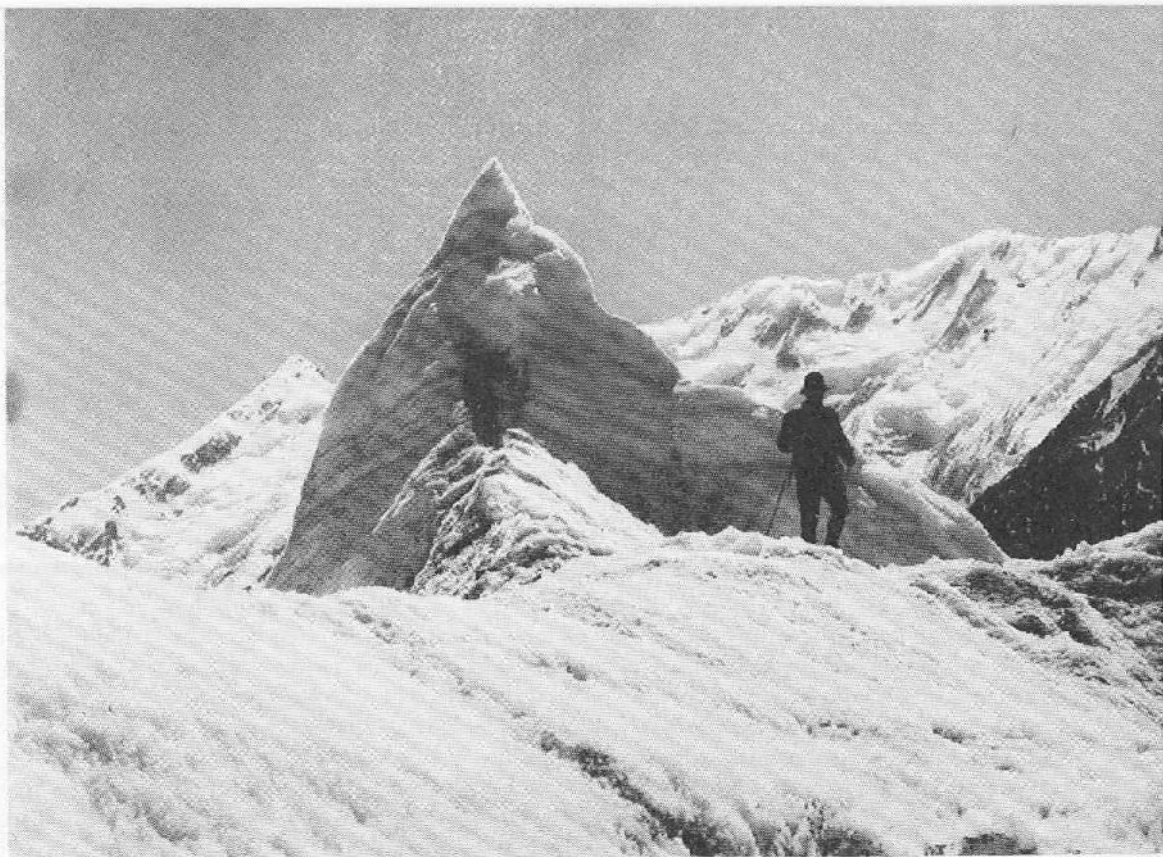
sejana pobočja in ravnice. Šele ko smo se počasi pričeli spuščati proti obali k Sam-sunu, smo našli zelenje bogatejše in milo obmorsko klimo, na obali pa nekakšen nov kamping in se utaborili kot menda prvi tuji gostje. To noč so nas uspavali nemirni valovi Črnega morja, ki so se valili na drobno peščino.

Naslednji dan, bil je 2. julij, smo vozili vzdolž črnomske obale proti vzhodu. Upali smo, da pridemo do Trabzona ali še dlje, in šlo je kot po maslu. Turki pospešeno delajo moderno cesto ob obali, večji del je že gotova. Le malokrat smo zapustili moderni asfalt in peljali po starinskem makadamu. Razčlenjena, prijazna in predvsem turistično mikavna in uporabna obala nas je spremljala vso pot. Spodaj pod cesto so zalivi, peščine, ribiške vasice pa zopet strme skalnate stene, nad nami pa zeleni bregovi s sadovnjaki in plantažami lešnikov. Za ozadje tej obali pa lepo zeleni vrhovi bližnjih gor. V Trabzon smo prispeli v večernem mraku in se malo odpočili. Staro vojaško mesto le ni tako vabljivo, da bi tam prespali, in zato smo odpeljali naprej v gorato pokrajino, na prve prelaze. Kljub menjavanju za volanom nas je zmanjkalo v skalnati soteski ob majhni rečici blizu Gümüşhane. Nihče ni imel volje, da bi postavljali šotor, pa smo zaspali kar v avtomobilih. Prvič brez šotora in kasneje še mnogokrat tako. Iz nemirnega sna sta nas sredi noči potegnili dva čudna veseljaka, za katera si kljub vsem Mohamedovim predpisom upam trditi, da sta bila malce nasekana. V daljšo diskusijo z njima se je spustil le Šrauf in ponočni turško-slovenski razgovor z velikimi kretnjami se je končal tako, da smo jima posodili pribor za krpanje gum, sama pa sta si, kaže, izposodila še fotoaparat. Vrnila nista ne enega ne drugega, tudi zjutraj ne, ko smo si zopet enkrat lajšali dušo s strelskimi vajami in spuščali za tarčo po reki navzdol košče lesa in konzervne škatle. Že kaj kmalu smo na poti ugotovili, da ga ni zdravila za prenapete živce boljšega kot strelske vaje na kakšnem samotnem kraju. Vedno sem lahko ugotavljal, da so moji fantje z vedrimi obrazi stopali v kombije, potem ko so nekaj minut razsajali z vso našo orožarno nad konzervnimi škatlami in kamni ob poti.

Po razgibani gorski pokrajini nas je vodila pot vse više in više do prelaza Kopdag, kjer smo vozili po makadamu, lepem in gladkem kot miza. Z visokega prelaza smo že lahko zrl pred seboj dolino, ki nas je po 60 km pripeljala v Erzurum. V dolini pred mestom smo ob reki počivali in kuhali. Kot že večkrat sva s Cickom vihtela ribiško palico. Kot vedno so ribe ostale modro v vodi, midva pa praznih rok na obali. Mike, ki je v ekspediciji »odgovarjal« za hrano, nama je vljudno poleg raznih pripomb serviral tudi sardine, ki jih naš Cicek silno obraja. Erzurum me je kar takoj spomnil na Puškinov potopis, kjer opisuje mesto kot veliko vojaško taborišče. Kljub svoji siceršnji pomembnosti in kulturni tradiciji je mesto veliko vojaško taborišče še danes, le da so nekdanje čelade in verižnjače turških jezdecev zamenjali moderni tanki, topovi in vsa ostala raznovrstna vojaška ropotija tako prijazno preračunana na to, da bi čim manj preživelim ostalo čim več življenjskega prostora.

Iz Erzuruma smo jo ubrali na vzhod med položnimi golimi griči visoke Turčije in za Horasanom nas je ujela noč in nas končno zaustavila v stepski ravnici, kjer smo pri luči žarometov postavili šotor in zložili v spalne vreče. Mike je tu dobil lekcijo iz domoznanstva, ko je pustil svoje čevlje pred šotorom, da se prezračijo, pa so do jutra odšli neznanu kam. Če smo bili zato kisle volje drugo jutro, so nas zasveslili turški vojaki, ki so nam postregli z jajci. Do tam smo že ravno prav zasovražili konserve. Tam za Agrijem smo prihodnji dan z visokega prevoja zagledali v oblake zaviti vrh Ararata, kjer nas je s svojimi živinčeti vred bojda njega dni Noe spodil s svoje barke. Mi bi kaj radi obiskali ta vrh, ki je pred nami tako suvereno rasel iz gole ravnine, pa je bilo le treba naprej proti perzijski meji.

Obmejna postaja, grajena kot kakšen štirioglat karavanseraj, je povprek predeljena z ograjo in je pol v turški pol v iranski lasti. Papirnata vojska nas tu že nič več ne moti in enako kot na turški meji nas tudi Iranci zalagajo s kupom turistične literature, zemljevidi, opozorili in podobnim. Vse dežele, ki smo jih obiskali, imajo na zahod lepe, na vzhod pa slabe ceste, in v Iran zdrčimo iz obmejne višine po moderni betonski cesti, ravni kot miza.

Levo Lunko i Hava (6892), desno Lunko i Dosore (6905)

Foto Stane Belok

Spuščamo se vse niže v ravnino proti mestecu Maku in še daleč v ravnini se oziramo nazaj proti obzorju, kjer na večernem nebu dominira mogočna piramida Ararata. Popoldanski počitek ob polnem namakalnem jarku je bil prva lekcija pod naslovom »kako fotografiraš kamelo«. Kamela je z bližnje njive pridno nosila zelenjavo na svojem širokem hrbtu do prve kmetije, mi pa smo jo fotografirali z vseh mogočih položajev 1X, 2X in še, dokler ni prišla po cesti tropa bivolov in razširila lekcijo še na bivole. Od sile zadovoljni smo potem z bolečimi rokami rezljali zadnje ostanke kraškega pršuta in potem vrgli veliko kost potepuškega psu, ki kar ni mogel verjeti, da je dobil tak poklon. Še isti večer smo z višine pod seboj zagledali morje luči, Tabriz, mesto vrtov in srebrne obrti. Pa smo kaj kmalu spoznali posebnost vzhodnjaških mest. To, kar vidimo zviška, se potem v mestu samem pretvori v dokaj puste in temačne ulice, svetloba pa ostaja za visokimi zidovi, za katerimi se muslimani zapirajo v svoj svet. V mestu si privoščimo porcijo coca-cole pred pivnico, odprto pozno v noč, potem pa peljemo iz mesta še 20 km naprej. Čudno se mi je zdela, ko stroj ni in ni potegnil, isti občutek sta imela tudi Šrauf in Mike, moja sopotnika v prvem kombiju, in Tonač in Cicek, ki sta posadka drugega. Odložimo se za spanje in zaspimo kar v avtomobilih. Ko nas je zjutraj oster mraz postavil na noge, smo šele videli, zakaj zvečer ni nikamor šlo. Vozili smo v breg in se prebudili na višinah, obdanih z zasneženimi hribi. Na drugo stran gre lahko in naglo, le gradnja trga lepo cesto. Za nekaj ur sta se kombija tudi razšla. Bil je nekaj avtomobilskega stezosledstva po zaprašenih tleh, dokler se nismo zopet našli in končno zelo burno analizirali dogodek. Najprej za nekoga skrbiš, upaš, da mu ni nič hudega, potem, ko mu res ni, ga pa ozmerjaš na vse kriplje. Pa smo potem zopet kot en mož pritisnili na plin in z eno štorijo več na zalogi odbrzeli naprej. Osmi dan potovanja se nam je že začela poznati potovalna rutina in šlo je kar samo od sebe, posebej potem, ko smo dejali, da v Teheranu, takole približno na pol poti, ne izpustimo hotela iz rok:

Najedli se bomo iz porcelanastih kročnikov pa okopali in sprali s sebe znoj in prah. Ta fatamorgana nas je prijetno spodbujala na poti.

Prišli smo na severni rob perzijske puščave in ob njem divjamo proti glavnemu mestu Irana. Promet se kljub puščavski pokrajini vedno bolj gosti. 50 km pred Teheranom zapeljemo na pravo avtostrado z ločenimi vozišči. V neskončni reki avtomobilov drvimo vse bliže morju luči. To je prvi vtis o velikanskem mestu. In ko vidim, da tu ne bo šlo tako enostavno, zapeljem na rob ceste. Pravi taktični bojni posvet je potreben, da se domenimo, kaj bomo počeli, da pridemo v mestu nekam na varno. Na mestnem zemljevidu izberemo nekje v centru hotel in se nato vojskujemo debelo uro s semaforji in kolonami avtomobilov, dokler končno ne obstanemo pred hotelskimi vrati. Takrat še nismo vedeli, da bo ta hotelska avantura stala približno eno dvajsetino naših deviz, in uživali smo ob rumenih potokih umazane vode, ki se je v kopalnicah cedila z naših teles. Za en dan smo zopet posegli po kravatah, belih srajcah in naši ekspedicijski monduri ter dobili nekaj več popotne morale v prijetni in domači atmosferi pri naših diplomatih v Teheranu. Ambasadorev bazen je potem v naših pogovorih v samotah Hindukuša postal božjepotniški cilj. Pa je tudi teheranskega počitka moralo biti konec. V klancih Elbursa pri vasi Ab-Ali nas je premagal spanec in smo v naših avtomobilih zadremali do jutra. Najprej smo vrteli volan po gorski cesti do prelaza, nato pa na drugi strani v zgodnjem jutranjem soncu zagledali lepo piramido, ugasli ogenjnik Demavend, ves v belem in se že takrat odločili, da se nazaj grede povzpnejo še na njegov 5620 m visoki vrh, če nam bo po ekspediciji ostalo še kaj časa, volje in moči.

Pod vzhodnimi pobočji Demavenda je reka izjedla v vulkanske kamenine strmo sotesko. Po lepi cesti se spuščamo vanjo, obidemo Demavend in se nato proti severu počasi izmikamo strmim bregovom Elbursa, dokler suhi puščavski zrak ne zamenja povsem drugačna klima, vlažna vročina soparne kaspijske obale. V pičlih nekaj urah se je pokrajina bistveno spremenila. Prej pesek, suh zrak, mrtve gore, tu pa vlažna, težka atmosfera malarične ravnine. Pesek in kamenje so zamenjale plantaže bombaža pa obilica živine, ki stalno rine čez cesto in je silno nedisciplinirana. V Pri-kaspiju je s prometom sploh problem. Mrtva trupla oslov, krav in ovac ob cesti pričajo o »pravici hitrejšega«. Pokrajina je gosto naseljena in vsaj kmetijsko tudi kar precej mehanizirana. Iz Teherana nam je ostal še kup razglednic pa se odpravljamo v Sari, da jih oddamo. Čuden kraj je to. Vsaj za take tiče, kot smo mi, ki imamo le bolj skromen zaklad perzijskih besed in se stalno vojskujemo s problemom arabskih napisov, saj od Turčije naprej napisov v latinici skoraj ni. V Sariju smo atrakcija popoldneva. Mestni »firbci« žicajo za značke, znamke in naslove. V nobeni deželi na poti menda nismo srečali toliko mladih ljudi, ki bi kot vneti zbiralci znamk in naslovov hkrati pokazali tudi toliko praktičnega znanja zemljepisa. Dobil sem vtis, da v Iranu vsakdo nekaj zbira. Kasneje smo tudi zvedeli, da je to res. V Sariju smo kljub zbiralcem s pomočjo budnega mestnega policaja končno le našli pošto in oddali naše razglednice. O naših prijateljih doma smo sicer prepričani, da o zemljepisu nekaj vedo, pa mi je vendar ušlo in sem na razglednice poleg kraja Sari napisal v oklepaj »ob Kaspijskem morju«. To ni bila nezaupnica, saj smo po neskončnih cestah v Orientu rinili že nekam tja za rob.

Pri Gorganu obračamo Kaspiju hrbet in vozimo naprej na vzhod ob vznožju zelenih hribov. Gonbad je romarsko mesto, kjer je asfalta konec, mi pa že malo prej, pri Šahpasandu obračamo na desno. Pred nami je svetlomodri volkswagen: iranski inženir vozi svojo družino v 1000 km oddaljeni Mashad, sveto mesto Irancev, in na razpotju nam potrjuje, da je pot prava, čeprav slaba. Turčija in Iran sta pravzaprav razvadila naše pojme o cestah v Orientu in na začetku tega razritega makadama smo kar nekam poparjeni. Ob Kaspiju smo se čutili le še nekako blizu civilizaciji, na vzhod pa se razteza le še velikanska puščavska pokrajina z redkimi vasmí in mesti. Iranec je krenil hlabro na pot, za njim še mi in tri dolge prašne vlečke so kazale našo pot. Iz ravnine se zrine cesta v gozdnato sotesko, eno redkih pogozdenih površin v Iranu. Za naše pojme sicer skromen in neslikovit gozd, za Irance velika atrakcija. O njem smo čuli že na drugem koncu te ogromne države. Vsi kamioni,

avtobusi in osebni avtomobili se tu ustavljajo. Videli smo celo odrasle ljudi, ki so se lovili po gozdu kot otroci. Gozd skriva baje tudi precej zverjadi, celo panter je tu, vendar ob cesti je za živali le preveč nevarno in se sem upajo le ptice.

Cesta se potem izvije iz soteske na položen prelaz, nato pa v visoke, ploščate in razpoteegnjene doline, ki se vedno bolj suhe in nerodovitne vlečejo proti vzhodu. Kmetovalce so zamenjali pastirji in celo taki so med njimi, ki imajo že prav puščavske navade. Poprasi mož za vodo, potem pa si z vsakim požirkom le oplakne usta in ga nato izpljune, star puščavski trik proti pretirani želji, veljaven tudi za visoke gore. Spotoma v manjšem kraju poberemo še dva stoparja. Peljali smo že mimo njih, se ustavili na črpalki, pa sta se nam tista dva kupa nesreče med razgretimi glinastimi zidovi zasmilila in sta se Cicek in Tonač odpeljala ponje. Čudni so ti stoparji. Ves vzhod jih je poln. Nekateri strgani in suhi kot trlice, cariniki in obmejni uradniki trde, da so predvsem ljubitelji mamil, drugi pa, očitno dobro situirani, vendar s primernim smislom za potepuštvu. Za naša dva si nismo čisto na jasnem. Kaže, da sta bila dobrovoljni laborantek iz Holandije in medicinska sestra iz Švice na poti na Japonsko in v Ameriko. Pod streho ju je vzel naš samski avto, Cicek in Tonač. Potem smo jo družno ubrali naprej in ponoči pri Bujnurdur zavili s ceste v pesek in postavili šotor. Drugo jutro je tam Mike spazil, da med trnovimi grmički po peščini švigajo kuščarji. Naščuval nas je na lov, ki se je sicer končal s trofejo in z močno opraskanimi nogami. Kuščarji so strašansko nagli. Treba je bilo dosti dirjanja in oblakov praku in peska, da je bilo kaj iz tega. Zjutraj še nismo vsi sedeli v kombijih, ko nam je prvi mimovozeči kamion s kamnom razbil šipo, pa smo potem kljub vsemu prahu

Tabor 1 (4750)

Foto Stane Delak

Strauf, Mike in jaz imeli lep razgled skozi odprt kamion vse do Kabula. Taka zračna vožnja je po svoje ugodna, saj lahko stegneš noge daleč skozi okno, le ponoči v mrzlem pustinskem zraku je stvar drugačna. Takrat oblečemo puhaste jopiče in čelade in tako čudno našemljeni vozimo naprej po vedno slabši cesti proti afganski meji.

Močan sever je z leve nosil oblake prahu in drobnega peska, ga vrtinčil v prave morske hlače in le počasi smo se bližali meji. Makadamski del poti, ki se tu bliža koncu, sploh ne pozna cestarjev. Vse delo opravijo stroji strgalci, ki vozijo po cesti gori in doli in ravnaajo pesek in grušč. Proti koncu smo naleteli že na tako slabo cesto, da so izpod mlajše peščene obloge gledale kamnite plošče nekdanje stare karavanske ceste.

Na meji sami se vse spremeni. Ure trajajoča ceremonija na obeh straneh, ki nam požre skoraj pol dneva, ni nič v primeri s prijetnim presenečenjem, ko smo na mejni črti zapeljali na čudovito novo avtocesto, ravno, široko in gladko kot miza in potem že skoro proti večeru pribrzeli v Afganistan.

Od dežele, kamor smo pravzaprav prišli na obisk, je bilo v začetku videti bore malo. Veter je počasi pojenjal, da je sem ter tja le še potegnil zastavo peska čez cesto in ravno puščavo na desni je za razliko na levi strani ceste zamenjala gorata. Računali smo, da bomo zvečer v starinskem Heratu, pa nas je noč ujela še zunaj na cesti. Ustavili smo, skuhali na cesti večerjo, ker je zunaj ceste bil povsod samo sipek pesek, potem sredi ceste pojedli in s kretnjami poklepotali s skupino domačinov, ki so se pojavili od nekod iz teme. Ves ta čas je bila cesta prazna, nihče nas ni motil. Malo kasneje smo vozili v predmestje Herata in pri polni luni se nam je med bori odkril izreden pogled. Za iglastimi krošnjami in za ruševinami so zrasli pred nami v nebo štirje velikanski minareti, ostanki džamije, ki so jo zgradili Timurlenkovi nasledniki, morda v zameno za tisto, kar so v mestu prej porušile njegove vojske. Ponoči še nismo vedeli, da se v mesto pride tudi po drugi poti, kjer na nas ne bi naredilo tako starinskega vtisa. Tako pa smo pripeljali v najstarejši del mesta, v starinsko ulico z razsvetljenimi trgovinicami, s privezanimi konji, obrazi, ki jim je umetna luč le še poglobila nekaj grobih potez. Pod tem kombiniranim vtisom smo vzeli naše pištole, jih nabili in šele nato odšli po mestu.

NA VRHU SKORO SEDEMTISOČAKA

(Lunko i Hava – 6895 m)

STANE BELAK

 etrtega avgusta, ko se je uspešno končal vzpon na 6902 m visoki Lunko i Dosore, zapuščamo goro. Sunek mansuna, ki ga je že nekaj časa najavljalo oblačje nad Pakistanom, je dosegel tudi visoke Lunkove grebene. Zvečer 5. avgusta sta moštvi obeh ekspedicij, avstrijske in naše, zopet zbrani v prvem taborišču. Na gori samevajo štiri taborišča, ki bodo počakala boljšega vremena, da jih bomo oživili s svojo navzočnostjo.

Naslednje dni je visela megla globoko na silnih vevinah Lunkove severne stene. V presledkih rahlo dežuje ali pa se sili sneg. Dnevi v brezdelju minevajo silno počasi. Prisluškujemo gromu serakov, ki se podirajo z visečih ledenikov v orjaški 2500 m visoki severni steni Lunkoja. Skušamo urejati drobne reči v taborišču. Na vrsti je tudi velika »žehta«. Naš pralni stroj neprenehoma obratuje. Deroč ledeniški potok 100 m od šotora, prizadevno pere naše perilo, ki je komaj še določljivih barv. Privezano na vrvice in pod večjimi kamni se namoka v hladnih valovih nekaj dni. Ko

se lastnik spomni in gre ponj, se včasih seveda zgodi, da perila ni več na koncu vrvi.

Kljub stalni volhki megli pa se včasih le prikaže v višavah sedlo, kjer sameva naše 4. taborišče v višini 6400 m. Tedaj me vedno zgrabi sla, da bi izginil tja gor proti visokemu cilju. Vreme pa je iz dneva v dan le vzorec deževja, ki smo ga vajeni iz domačih Alp.

Očitno pa so ostali rahlo drugačnega mnenja, saj vsako moje še tako pohlevno namigovanje na odhod naleti na ostro nejevoljo. Sicer pa je to razumljivo, vreme ni bilo za nikamor.

Po nekaj dneh preživetih ob taroku in opravljanju se vreme nekoliko izboljša. Pričenjamo misliti na razgibavanje. Pojavijo se tudi Avstrijci, in čeprav imajo velike težave s prebavo, smo vsi za to, da bomo nekam šli.

9. avgusta vprizorimo družinski izlet obeh moštev na 5850 m visoki Koh i Miani, v katerega deviškost pa nihče od nas ni prav prepričan. To je vzrok, da se razvije med predstavnikoma obeh ekspedicij divja dirka, ki je ne ustavi niti globok sneg pod vrhom. Izplačalo pa se je, saj sva imela potem z Gertom celo uro časa ogledovati si silno kuliso severne stene Lunka i Have, 1500 m granitne stene, potem pa še 1000 m ledišč, ki strmo padajo na vznožni ledenik. Kje je še alpinizem v teh gorah! Dela bo za generacije plezalcev. In to kakšnih plezalcev!

Ko se zvečer vrnemo v taborišče, se vreme zopet kisa in z žalostjo gledam, kako se utapljuje v megli možnosti bližnjega naskoka na naš prvotni cilj – Lunko i Hava. In spet smo obsojeni na čakanje.

Medtem pa sta se Edi in Gerhard lotila 6400 m visoke kote v grebenu Lunka i Dosare. Brez taborišč v pravem alpskem stilu sta zmogla turo. 10. avgusta ju z velikim daljnogledom opazujemo, kako sestopata na spodnji Lunkov ledenik. Medtem pa je nam ob brezdelju uspelo vzdigniti temperatura razpoloženja na dokaj nezavidljivo višino.

Dan po uspešnem sestopu dunajske naveze se pojavi Fritz, ki vodi avstrijsko moštvo, z izjavo, da bodo šli 12. avgusta proti vrhu. Odvali se mi kamen od srca. Situacija je napeljala vodo na moj mlin.

Pozno popoldne 11. avgusta odideva s Tonačem proti T2, ki čepi na ozkem snežnem grebenčku pod levim rebrom ogromnega lednega odloma. Temperature zadnjih dni so bile kljub pomanjkanju sonca dokaj visoke. Ledeni slap nad T1 je lahko prehodan in z derezami gre, da je veselje.

Vrhu ledenega slapu se ledenik umiri, in vsa ogromna krnica, ki jo oklepajo Koh i Hava, Koh i Miani in Lunkova pobočja, je podobna zamrznjeni jezerski gladini.

Hodiva molče in le občasno godrnjanje nad vremenom moti ritem hoje. Močan jug nosi z veliko naglico ovčice izza Lunkovih grebenov. Sonce nima moči in počasi se izgubi za oblačjem.

Daleč pred nama se neskončno počasi premikajo drobne točke po belini snežnega raza. Avstrijci se bližajo mestu našega drugega taborišča. Le ona točka je daleč spredaj. Verjetno je Gert, ki igra vlogo dirkača v avstrijski ekipi. Še se spominjam dirke na Koh i Miani – tam je bilo 1 : 0 za Ljubljance.

Počasi se približujeva po položnem ledeniku mestu, kjer pritrdjena vrv označuje pot naravnost na greben. Kakih 80 m visoko strmo pobočje je sončna obdelava močno poledenila. Vedno znova se na vrhu oddihujemo med granitnimi skalami za ogromnim žandarjem. Od tu dalje se vzpenja pot kot lestev strmo navzgor po snežnem razu. Pod veliko ledeno steno stoji naše drugo taborišče. Na desni sega pogled v krnico, ki jo obilno zasipavajo ledeni podori.

Dunajčani se pravkar odpravljajo v ledeni skok nad T2, ko tudi midva načneva zadnjo strmino do malega višinskega šotorčka. Po treh urah hoje sva na cilju. Medtem pa tudi vreme doseže tisto kritično točko, ko ne more več držati. Pričenja snežiti. Videz je, da je vreme to pol resno zastavilo svojo nejevoljo.

Po celem tednu zapuščenosti je mali francoski šotorček dokaj bednega videza. Sonce, pa čeprav ga je bilo v teh dneh le za vzorec, je opravilo svoje delo. Šotorsko dno,

ki je neprepustno, zadržuje za dva prsta vode. V takem pač ne bi bilo prijetno prenočevati.

Zadnji od avstrijske naveze izgine čez ledeni rob nad taborom, ko se lotiva taborišča. Podereva šotor in potem dve uri kleševa s kladivi v pobočje, dokler se ne košati šotorček na novi udobni ploščadki.

Še vedno po malem sneži. Tonač se namesti v šotorčku in se prične kuharsko udeleževati, medtem ko mu sam od zunaj asistiram. Vreme je še vedno nedoločno, ko se že ob šestih spraviva k počitku. Kaj bo prinesel jutrišnji dan? Narahlo škreblija babje pšeno po napetem šotorskem platnu, ko se mučiva s spancem. Tonač, ki je vzel uspavalno sredstvo, kmalu prične s koncertom, sam pa sem edini in to neprostovaljni poslušalec. V želji po številnih pavzah ga stalno budim in sprašujem za uro. Končno se mu tudi sam pridružim pri koristnem opravilu.

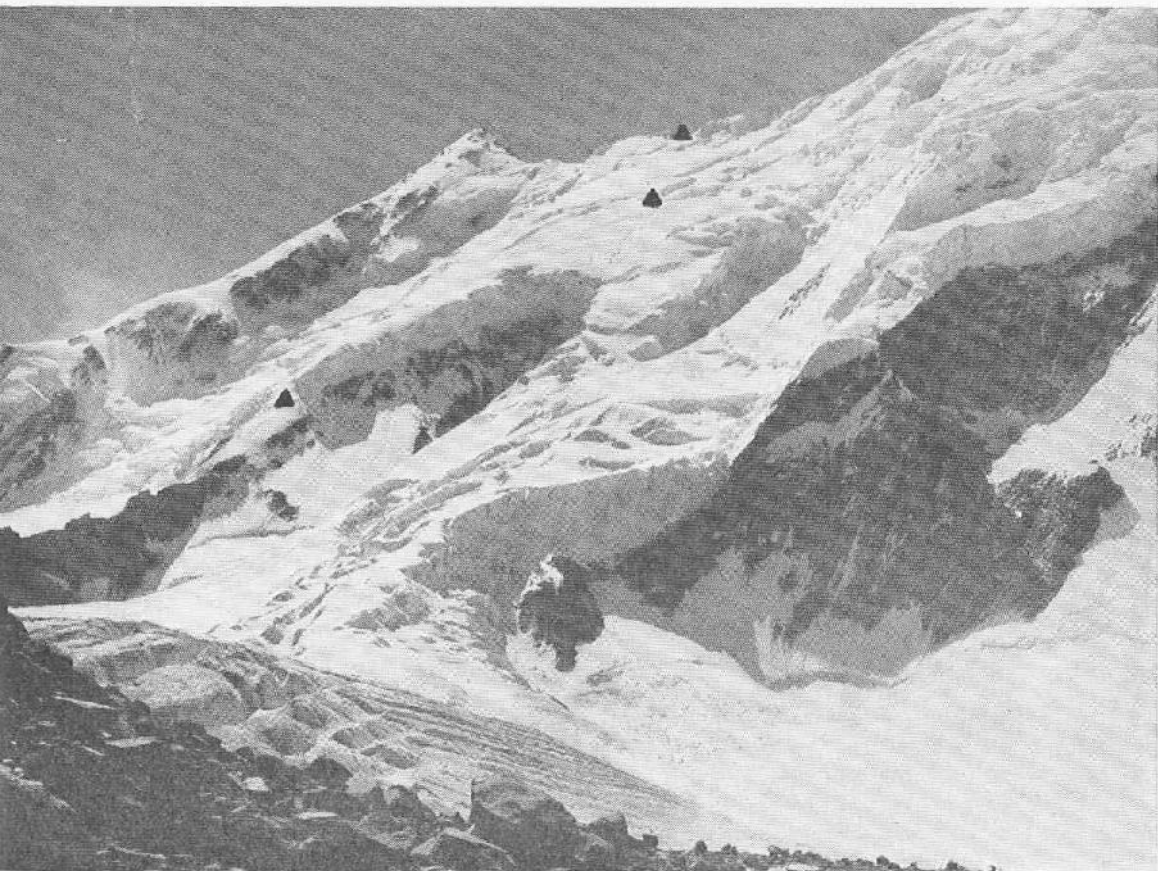
Jutro 12. avgusta je turobno, da je kaj. Ko s prvim svitom pokukam na plano, ne odkrijem razen ledene megle ničesar. Občutno je mraz, zato nemudoma potegnem zadrgo na šotoru. Tonač pa, ko sliši vremensko napoved, zadovoljno zabrunda in nadaljuje z mižanjem.

Toda dobro uro zatem je takó, kot bi neznana sila odčarala meglo. Vršnja pobočja Lunka i Dosore se blešče v soncu. Nemudoma šinem na plano in se pričnem pripravljati za odhod. Tonač medtem kar leže kuha čokolado. Kljub čudovitemu vremenu izjavi, da bo vstajal v etapah.

Okoli šestih le odrineva v strmino za šotorom. Sneg je trdno zmrznjen, saj ceniva temperatura na okoli -10°C . Pritrjene vrvi v ledenem skoku nad taborom so dokaj

Prednji vrh Lunka i Hava (6872) iz tabora 1. — tabor 2 (5400), 3 (6000), 4 (6450).

Foto Stane Belak

Prednji
vrh
Lunko
i
Hava
z
vršnega
grebena
glavnega
vrha

Foto
Stane
Belak

razmajane, pa tudi navpična razpoka, ki nudi prehod, se je povečala. Naglo spešiva proti velikanski razpoki, ki se vleče nekako na polovici Lunkovega pobočja. Podobna je mesečevemu krajcu. Na njenem spodnjem koncu so si Avstrijci postavili taborišče. Tri ruske pamirke so kot majhno naselje.

Sonce že krepko razkazuje svojo moč po pobočjih, ko se pojavi kosmati in zaspani Fritzov obraz skozi režo šotora. Veselo se pozdravimo in že si grizeva kolena po spodnji ustnici orjaške razpoke. Stene odsevajo belo, zeleno in razločno se vidijo stotine plasti davno zapadlega snega.

Mnoge nošnje v višine in številni sestopi so bili dobra aklimatizacija. Sedaj, ko se dvigava proti T3, ki leži na višini 6000 m, se počutim kot v domačih gorah. Izza bližnjih grebenov vstajajo sosedne gore. Vrh družinskega izleta je že pod nama. Onstran doline Išmurč se belijo konice Koh i Qala e Panje, visoke nekaj čez 6500 m. Tok Lunkovega ledenika je tako globoko pod nama, da se zdi, kot da ga gledam

iz aviona. Na koncu doline Khandud, tam kjer sence označujejo široko dolino Amodarije, se dvigajo šurave – tako namreč imenujejo domačini ta del Pamira. Te gore so kopaste, pravi hribi za krave, vendar imajo spoštljivo višino, šest in sedem tisoč metrov.

100 m pod tretjim taboriščem počivava v nekakšni krnici med ledenimi odlomi. Koh i Hava onstran doline pa kar raste v nebo. Šele s te perspektive lahko vidiva, da je resnično šesttisočak. Šotor tretjega taborišča stoji v zavetju 20-metrške ledene stene, ki moli kot ladijski kljun iz pobočja. Tudi tu se pozna naša enotedenska odsotnost. Nekaj prstov debela plast ledu in vode v notranjosti ne obeta prevelikega udobja. Ker imava časa na pretek, se lotiva kuhe, kajti v višinah trpi telo predvsem za dehidracijo. Vodo zajameva kar v šotoru in kmalu si tešiva žejo z »donino exikolo«. Nastopajoče oblačje pa medtem poskrbi, da nama ne bo prevroče med vzponom proti sedlu.

Popivanje eksikole je na višku, ko se pojavita izza ledenega skoka Fritz in Gert, ki bosta šla jutri z nama na vrh. Nekaj za njima se pojavita še Kristian in Duly, ki ju že nekaj dni zdeluje driska. Kljub temu trmoglavita po gori.

Globoka gaz, ki je vodila iz T3 proti sedlu, je povsem zasuta. Morali se bomo znova prebiti do četrtega taborišča na sedlu. Sedaj je na Dunajčanih vrsta, da se izkažejo v strmini pod sedlom. Po celi uri domačnosti in počitka se odpravijo Fritz, Gert in Kristian proti sedlu. Sneg je nenavadno globok. Ugrezamo se prek kolen. Vendar kljub temu napredujemo dokaj hitro. Visoko nad nami je še sedlo – celih 400 m višinske razlike od T3. Pod njim se v strmini mučijo tri postave v globokem snegu. 100 m pod sedlom se je razpoka, ki je bila ob prejšnjih obiskih dobro prehodna, precej odprla. Po krajšem iskanju smo le srečno preko. Malone istočasno z Avstrijci dosežemo sedlo. Očitno je aklimatizacija v polnem teku, saj kljub globokemu snegu ne čutim utrujenosti. Za jutri nam mora biti le še vreme naklonjeno. Čutim, da bomo uspeli.

Tudi zadnje taborišče je vreme dokaj prizadelo. Veter in nav sneg sta oba šotora precej zasula in kot povsod doslej je tudi tu v šotorih lepa zaloga ledu in vode. Medtem ko urejava taborišče, se Dunajčani vrnejo v svoje taborišče. Jutri navsezgodaj bomo odšli proti vrhu, ki ga slutimo za velikimi opasmi na grebenu.

Sonce počasi tone za daljnimi obzorji, ki so škrlatno obarvana. Poseben ton večernih zarij v teh gorah dajejo velike količine puščavskega prahu nad ogromnimi pustinskimi predeli na zahodu. Vse južno in vzhodno obzorje pa valovi kot meglen kotel. Tam nad Pakistanom je na delu monsunska deževje. Mogočni kumulusi se poganjajo iz daljin, kot bi se po njih podilo brez števila parnih lokomotiv. Temperatura komaj 10°C pod ničlo na tej višini pa ni porok za lepo vreme. Tonačev kosmatil obraz, ki izdaja že lepo število na divje preživetih tednov, pokuka od časa do časa iz šotora in zahteva zdaj sneg, žlico in drugo za kuho potrebno orodje. Sam mu pridno asistiram pri njegovem cmarjenju. Dokler ni »coprnija« gotova, nimam prostora v malem višinskem šotorčku.

Hladen veter vleče, ko se spusti noč tudi na visoke Lunkove grebene. Tudi sam se zavlečem v šotorček in zadrgnem rezo. Vse redkejša so besede o jutrišnjem naskoku na vrh.

Okoli polnoči naju zbudi grmenje. Mogočen kumulonimbus se je približal iznad pakistanskih ravnin in njegove sladoledu podobne kope trepetajo v svitu bliskavic. Ko se ozračje nekoliko umiri, se usujeta sneg in sadra tako, da z žalostjo pokopavam vse upe na jutrišnji uspeh. V svesti si, da bova naglo bežala v dolino, zaspiva kot polha.

13. avgusta

V strahu, da ne bi zaspala zgodnje ure, ki so edino primerne za vzpon, ki naju čaka, pričnem rogoviliti že ob štirih zjutraj. Vreme je turobno in za razliko od včeraj dokaj hladnejše. Tonač, ki se je včeraj nakrmil z uspavalnimi praški, pridno vleče dreto, ko ležem na plano. Kljub vestonu in puhastim rokavicam čutim, da ni nobene prave

vročine. To je prvi in edini res mrzli dan, katerega čemernost povečuje še megla in naše taborišče, ki je vse v ivju. Ko zbudim Tonača in mu najavim 20° C pod ničlo kar ponikne v spalno vrečo in ne kaže nobene volje za vstajanje. Končno se le loti kuhanja. Vendar nama gre takoj v začetku narobe. Ko izjavi, da je čokolada kuhana, se zasliši tudi robotenje, iz šotora pa se kadi. Majhna nepazljivost je uničila trud njegovega zgodnjega kuharskega prizadevanja. Čeprav je šotorsko dno neprepustno, je čokolada neužitna in jo lahko le še izpljuskava na plano.

Po enournem motoviljenju sva okoli pol šestih le pripravljena na odhod. Dan je skrajno neprijazen. Sreča le, da ni preveč padavin.

Takoj nad taboriščem se pričenjajo skale, ki privedejo na strme vesine grebena, ki vodi na prednji vrh Lunko i Hava. Tonač stoji kot prikazen na meglenem sedlu in me varuje v prvem raztežaju. Iz skal preideva v silno strmo ledeno pobočje s problematičnim varovanjem. Za začetne težave in ogrevanje je poskrbljeno. Za stojišče v drugem raztežaju uporabim ozko ledeno razpoko in kar iz podzemlja varujem Tonača, ki pleza nekam navzgor proti robu. Tam groze velikanske opasti in to mi ni prav nič po volji. Končno v nekaj sitnih raztežajih doseževa lažji svet. Zamudno prečenje je za nami.

Ledeniška goba, zadaj greben Lunko i Dosore

Foto Stane Belak

Za sabo zaslišiva glasove in iz megle se kot prikazni pojavita Fritz in Gert, vsa zakrinkana. Iz južnih pobočij nosi veter cunjaste megle v sunkih iz pakistanske na afgansko stran. Počutim se opeharjen za užitke visokogorske ture in niti približno ne moremo ugotoviti, kje smo. Strmina je vse hujša in namesto trdnega snega, ki smo ga pričakovali, rijem kvišku v sipkem snegu, včasih do pasu. Turobnemu vremenu se tako pridruži še velika nevarnost plazov. Situacijo rešujem tako, da skušam obrati vsako skalo, ki gleda iz snega. Fritz in Gert sta ostala zadaj. Že okoli poldne prekoračimo višino 6800 m in kmalu zatem stojimo na prednjem vrhu 6872 m visoko. Veter je pojenjal, zato pa je megla tako gosta, da vidimo komaj nekaj metrov pred seboj.

Oster sneženi greben se izgublja nekam v meglo, iz katere vstajajo temne sence žandarjev v popačeni velikosti. Rijem prek kolen v globok sneg in vsako večja skalo imam za vrh. Na izraziti strmini počakava avstrijsko navezo v upanju, da bomo kmalu na vrhu. Toda nel iz megle se za trenutek prikaže pred nami v grebenu višja vzpetina. Tri raztežaje gazita Avstrijca, a zopet razočaranje. Greben se nadaljuje v meglo. Potem poizkusi Tonač in po dveh raztežajih ugotovi, da nas Lunko kar dobro vleče. Ura je blizu njih, pa sploh ne vemo, pri čem smo.

Spet piha veter. Skalnati in zasneženi greben zamenjajo orjaške opasti, ki vise tudi 50 in več metrov čez rob grebena. In namesto da bi šli vkreber, se greben spusti v prostrano sedlo. Mori nas negotovost. Če nočemo bivakirati, moramo dalje in to čimprej in čimhitreje. Sneg je skrajno slab. V mlečni belini in brezcilju rijem naprej včasih tudi do pasu. Teren nam jo je lepo zagodel. Nikjer ni sledu o spišanem grebenu, kot smo ga pričakovali. Potem se megla za kratke trenutke raztrga toliko, da uzrem močno silhueto treh granitnih stebrov, visoko nad sabo. To bo pravi vrh, to mi vlije novih moči.

Na vsem prečanju sedla v dolžini kakih 10 raztežajev nas spremlja globok sneg. Vendar me to ne moti in se odlično počutim. Saj je cilj tako blizu. Kmalu se svet upre in že dosežem skale, po katerih gre lažje in hitreje. Okna v meglah so vse češča. Končno mi okoli dveh zapre pot skalovje, ki drži na vrh. Tvorijo ga trije veliki žandarji, kot smo to mogli ugotoviti iz vrha Koh i Miani. Po dveh raztežajih plezanja v granitu se znajdemo med tremi granitnimi stolpi, ki silijo v meglo. Komaj verjamem, da smo na cilju. Še dva raztežaja grem po grebenu, dokler ne uvidim, da so vse druge vzpetine nižje.

Kot v potrditev uspeha se megla raztrga in v silnih globinah južnih pobočij zagledamo ledenike pakistanskih dolin. Megle valove v globinah in veter jih naganja čez grebene. Ob treh popoldne 13. avgusta doživi Lunko i Hava huronsko vpitje, ko objeti prek ramen dajemo duška svojemu veselju.

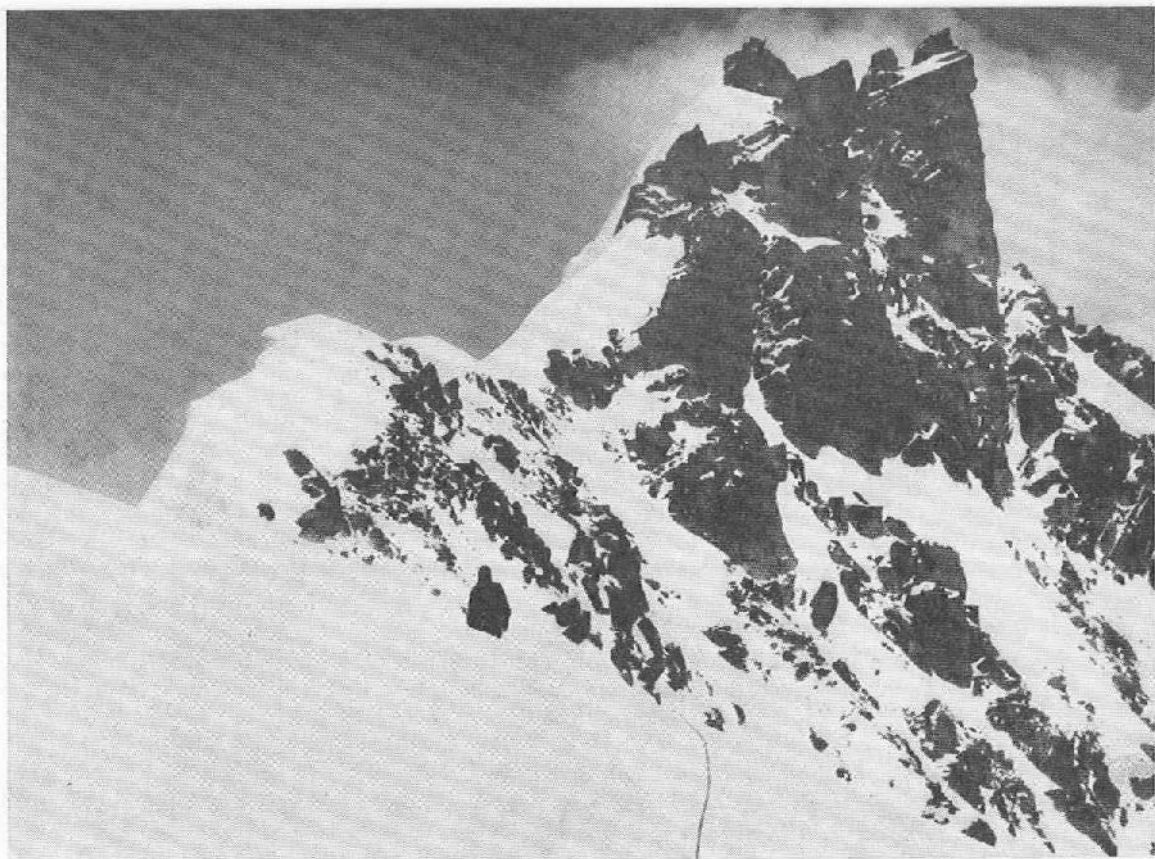
Potem sledi poziranje. Tonač in Gert splezata na enega od žandarjev in v vetru zaplapolajo zastave OZN, Jugoslavije, Afganistana in Avstrije.

Toda s tem, da smo splezali na vrh 6895 m visoke gore, tura še ni uspela. Moramo so tudi vrniti. To pa v visokih gorah ni vedno lahko. Fritz in Gert se prva obrneta v sestop. Pri spodnjih skalah nas pričakujeta Kristian in Duly. Močno sta utrujena, ko plezata zadnje raztežaje proti vrhu.

Na veliko žalost ugotovimo, da mi ni od vsega fotografiranja z vrha ostalo ničesar, kajti fotoaparat je zamrznil. Na srečo imam s seboj dva. V akcijo stopi nerodna kamera flexaret, ki mi še nikoli ni zatajila. Vendar tu naletim na pričakovano težavo v Tonaču, ki zaradi pozne ure ni pripravljen nastopati kot fotografski model.

Od časa do časa že zagrne grebene megla, a jo veter vedno znova pomete dalje proti severu. Grozi nam bivak, zato hitimo, kar se da. Globoka gaz nam je vodilo. Ko se pričnemo vzpenjati onstran sedla na prednji vrh, se prično čistiti tudi širša obzorja. Sedaj šele prav občutim prikrajšanje ob vzponu na fantastično panoramo gora Vakhana, ki jih v daljavi obseva pozno popoldansko sonce. S 6842 m visoko Koh i Hevo se gledamo kot enak z enakim. Na zahodu pred nami se pne kot sleme alzaške strehe Lunko i Dosore. Vreden je bil vsega truda.

Tonač jo ne meneč se za vse pobira po gori, sam pa skačem sem in tja in fotografiram, kar le morem. Ko sem spet na prednjem vrhu, imam v posesti dva posneta

Megle zagrinjajo glavni vrh Lunko i Hava

Foto Stane Belak

filma, pred seboj pa le še sestop po hudi strmini proti sedlu. Oba šotora se zdita kot dve drobni pegi na belini snega. Avstrijska naveza je že globoko pod nama. Ob sestopu varujeva, vendar gre kljub temu naglo navzdol. Težavne prečnice v grebenu, ki vodi na sedlo, se lotiva nekoliko višje in uspe nama brez večjih težav. S prvim mrakom doseževa šotore. Trinajst ur je trajal vzpon. Tonač pravi, da bi šel »mizat« kar brez večerje, vendar nama uspe skuhati nekaj mleka in limonade. Dve uri za nama sestopita tudi Duly in Kristian, močno utrujena. Vsa noč nama delata družbo v sosednem šotorčku. Spanje zopet moti pogrmevanje, ki pa je le grožnja brez resnih namenov.

Jutro 14. avgusta je na las podobno prejšnjemu. Ali Dunajčana sta tako prizadeta, da jo s prvim dnem pobereta v dolino. Tako nama ostane zamudno podiranje in transport taborišča v dolino. Ob devetih dopoldan s kredencama na ramah zapustiva sedlo.

V tretjem taborišču naju pričakujejo Aleš, Cic in Mikec. Tudi to taborišče gre z nami. Nekaj hrane pustimo kar na mestu. Zvečer težko otovorjeni dosežemo Lunkov ledenik in taborišče. Za nas je delo na gori končano, cilj smo dosegli. Od 13. avgusta 1968 dalje je Lunko i Hava preplezana gora. Spomin na vzpon je lep kljub slabemu vremenu, ki nam je nagažalo ves čas.

POHORJE PREHAJA OD PLANINSTVA K TURIZMU

ING. JOSIP TERŽAN

Ob sobotah in nedeljah je na Pohorju na stotine osebnih avtomobilov in na desetine avtobusov. Izletniki prihajajo na Pohorje iz vseh krajev Jugoslavije in iz zamejstva, največ jih je iz Avstrije. Razvejana mreža gozdnih kamionskih cest omogoča pristop z motornimi vozili skoraj že vsepovsod, k vsakemu pohorskemu vrhu. Planincev z okovankami in nahrbtnikom je tako malo kot v starih časih povodnih mož-jezernikov in vodovnikov, ki jih opevajo pohorske bajke. Tudi pravih planink, ki bi prehodile Pohorje peš od hotela Bellevue pri gornji postaji pohorske žičnice, na 1030 m nadmorske višine, do Črnega vrha, najvišjega pohorskega vrha na 1543 m nadmorske višine, — to je deset dobrih ur hoda — srečujemo na Pohorju prav tako malo, kot so v bajnih časih srečavali drvarji pohorske vile. Transverzalistom pravijo Pohorci, če še katerega srečajo, »pozdravljen, tovariš idealist«.

Na hojo po Pohorju je prisiljen samo še ljubitelj naravnih lepote, ki niso ob gozdnih kamionskih cestah. Toda tudi te lepote niso daleč v stran, tako da jih dohitiš največ v eni uri hoda. To so košate, po več sto let stare lipe, ponosne jelke in visoke smreke, košate bukve in mikavne tise. Med njimi niso redka drevesa, tako debela, da jih komaj objame z razširjenimi rokami pet velikih mož. Živce boža tišina pohorskih gozdov, v njej zvone skrivnostni šumi slapov, pohorskih potokov in rečic, ki hitijo v dolino preko skalovja in visokih prakameninskih sten. Slapove Lobnice imenujejo »Šumike« in slapove Bistrice »Šume«. V pragozdu lobniških šumikov je kraljestvo gamsov, jelenov, divjih petelinov; na gozdnih fratah pa se pasejo srne. Najzanimivejši popoldanski ali dopoldanski izlet pa je izlet v pragozd lobniških šumikov. Izletnik, ki ima na razpolago osebni avtomobil, lahko v poletnih mesecih opravi velezanimivo turo v enem samem dnevu. Popelje se iz Maribora proti Rušam in na Smolnik. Pod smolniško cerkvijo se je lepo urejena gorska kmetija spremenila v gostišče. Od tu drži pot v pragozd k lobniškim šumikom. Samo uro hoda je do Malega šumika. Pot se vije po smolniški rebri skozi temne gozdove, mimo skalovja, pod Jelenovo pečjo, do Malega šumika, brez večjih vzpetin. Nad Malim šumikom je viseča brv, za prehod na desni breg Lobnice, in od tu dalje pod Veliki šumik. Pot pelje dalje čez potok zopet na levi breg in strmo navzgor nad Veliki šumik in dalje ob Lobnici do znamenja pri Plošu ali Bajgotu. Tu so si izletniki kar sami določili prostor za parkiranje avtomobilov. Ob sončnih nedeljah je tu tabor avtomobilistov — izletnikov. Od Smolnika se vije lepa cesta nad šumik in dalje na Osankarico, oziroma k Arehu za Žigartovim vrhom na Tri kralje oz. pod Areh na cesto Reka-Areh. Od šumika desno se vije cesta k obori jelenov in dalje na Čimžat na cesto Maribor-Ruše-Fala-Sv. Lovrenc na Pohorju. Na Osankarico se stekajo tudi ceste iz južne strani, iz Slovenske Bistrice skozi Oplotnico in dalje na vrh Pohorja. Od Osankarice je samo dvajset minut do spomenika Pohorskemu bataljonu.

Z avtomobilom je možno obvoziti Pohorje po krožni cesti: Maribor-Dravograd po levem bregu Drave, Slovenj Gradec-Mislinje-Vitanje-Konjice-Slovenska Bistrica-Maribor. Od te krožne ceste okrog Pohorja se cepijo gozdno-kamionske ceste do pohorskih vrhov vzdolž in poprek. Nova mikavnost za avtomobiliste pa bo »diagonala« Maribor-Slovenj Gradec — po najromantičnejših dolinah in vrhovih Pohorja od Maribora, Ruš mimo falske peči v Puščavo, Lovrenc, Lehen, Ribnico, Ribniško kočo pod Črni vrh na Pungart, pod Veliko Kopo in od tam v Mislinjsko dolino in Slovenj Gradec. Ta diagonalna gorska cesta bo šele odprla centralni del Pohorja množičnemu obisku izletnikov pozimi in poleti. Zimsko-športni tereni okrog Črnega vrha in Ribniške koče, s svojimi smučarskimi vlečnicami, bodo resnično zaživel.

Nekdaj planinci, danes in jutri avtomobilisti

Kot je bilo Pohorje nekdanj planinski raj za izletnike-planince, tako postaja sedaj paradiž za izletnike-avtomobiliste. Prekrasna pohorska pokrajina, nekdanj razsežna in težko dostopna, je danes postala park oziroma medmestni park za Maribor, Slovenj Gradec, Konjice in Slovensko Bistrico. V njem je vse: flora in favna posebnih oblik in vrst, mir in svež zrak na sončnih planotah, gostišča in planinske kočice, znamenja, kapelice in cerkvice, spomeniki iz NOB, gorske kmetije, živina na planinskih pašnikih, močvirja in jezera ter čudovit razgled na vse štiri strani neba. Pohorje bo ostalo tudi v bodoče naravno zdravilišče za izčrpane mestne ljudi in industrijske delavce, od nekdanj že priznane klimatsko zdravilišče.

Bolezen današnjega časa »z avtom vsepovsod, tudi na najkrajše daljave, peš nikamor več«, bo zdravila haja po Pohorju. Prehodimo sedaj skupno planinsko pot čez Pohorje in si jo vtisnimo v spomin. To bo spodbuda, da bomo znali bolj ceniti dragulj narave, ki ga imamo v neposredni bližini in je vsakomur dostopen.

Na prag Pohorja

Z avtobusom iz Maribora do spodnje postaje pohorske žičnice dospemo v četrto uro. Še enkrat toliko časa, pa smo že z žičnico na zgornji postaji, v višini tisoč metrov. Tu je hotel Bellevue, pod njim pa so športno tehnične naprave za zimski šport. Med Betnavo in Radvanjem, pri gostišču Hoste, pa se začne slovenska planinska pot – transverzala. Mimo Habakuka, Pošte do Koče pri žičnici je dve uri hoda, in že udarimo v planinsko knjižico prvo štampiljko transverzale. Do Ruške kočice, do tretje štampiljke, je samo eno uro. Od tu dalje teče transverzala po markirani poti, označeni s številko 1. Slovenska planinska transverzala od Maribora do Kopra je opisana v »Vodniku po slovenskih gorah«. Slovenska transverzala je pojem, ki ga ni treba več posebej razlagati. Prehodilo jo je že tisoče in tisoče planincev iz vseh krajev Slovenije in Jugoslavije. Tudi tujcev, ki hodijo po transverzali, je vedno več.

Naša pot, ki jo bomo ubrali od hotela Bellevue čez Pohorje, nas ne pelje po transverzali. Hodimo po stezah in lovskih poteh, po jasah in fratah in uživamo široke razglede.

»Prag Pohorja« imenujejo tuji izletniki, ki pridejo prvič na Pohorje, planoto, na kateri stoji areška cerkev in Ruška kočica. Mariborsko Pohorje, s številnimi gostišči, hoteli in sindikalnimi domovi, je že »preobljudeno« za izletnika, ki išče nekaj, česar nima v dalini, doma v mestu ali na tovarniškem okolju.

Gremo k Arehu

Stopamo po lovskih sledeh, po drvarskih stezah in pastirskih poteh ter kolovozih vedno više po položnem pobočju med šumečimi gozdovi. Od Balfenka stopamo po samotni stezi na Reški vrh. Tu se ozremo po lepota pohorskega sveta in po prelepi slovenski štajerski deželi. Za deročo Dravo leži strmi Kozjak; na Ostrem vrhu kraljuje gorska vasica Sv. Duh s cerkvijo in spomenikom. Za Tojzlovim vrhom se skriva gorska vasica Križ, na zadnjem kozjaškem obronku pa domuje Sv. Urban. Ob Dravi se širi lepo mesto Maribor, kateremu krije hrbet Meljski hrib, pod katerim je jez. Ta zbira vodo za kanal, ki drži preko ptujske nižine dravske vode na turbine hidrocentrale srednje Drave pri Zlatoličju. Za mestom valovijo prelepe Slovenske gorice, kjer vinske trte pišejo barvno zemljo, in sončno zlato nad njim, pa težak kri iz goričanskih žuljev; tako je nastajalo nekdanj jeruzalemsko vino, iz vinogradov slovenje-goriških sončnih gor, ki se v Slovenski krajini nadaljujejo prek Mure, kjer Goričko pada v Panonsko nižino proti Blatnemu jezeru. Pod Pohorjem proti vzhodu leži Dravsko polje, kjer je ptujski luk posrkal vase vso grenkobo prejšnjih in današnjih dni.

Pot se le malo pne in kmalu smo na gozdni planici z majhno pohorsko kapelico in v ozadju na skali je sončni Areh. Še nekaj čez peščeno pot navzgor med smrekami

in hojami in že smo pri Ruški koči. Med cerkvijo in planinsko kočjo je lepa planica, sončna planja, dovolj velika za tisoče planincev. Proti vzhodni strani se odpira lep razgled. Vsepovsod so njive, polja in travniki, gozdovi in gajiči ter vinogradi; vmes gorske kmetije, bele kmečke hiše, kapelice in cerkve, od vrha gore v dolino. Tu pod nami je šmartinsko pobočje s sončno vasico, v kateri so že pred dva tisoč leti živeli rimski vojaki in še poprej keltski in ilirski naseljenci. Na gozdnatem Podvrhu je cerkva sv. Urha, v ozadju se dviga iz megle Boč in Rogaška gora, sredi v dolini pa leži samostan Studenice. Na Ptujski gori kraljuje Marija črnogorska. Legenda pripoveduje, da je zagnila Ptujsko goro nekoč temna noč, ko so pridrveli Turki in hoteli oropati svetišče. Poprej bela kot sneg, je cerkev počrnela, in od takrat pravijo hribu Črna gora.

Veliki vrh

Od Areha dalje drži pot po grebenski poti skozi svetlo bukovje, pod katerim so v nemirnih krogih plesali raznobarni sončni belički. Na planem križpotju smo zapustili gozdno pot na pohorskem hrbtu in se spustili na levo v tihi hlad nepreglednega svetlega smrekovja in temnejšega hojevja, ki tako ugodno in poživlajoče diši po rosnih smoli in medeni mani. Skozenj nalahno veje večno šumenje in vetrno drhtenje jeličev in jelk. Pot nas vodi dalje mimo samotnih drvarskih bajt med cvetočimi fratami in skrčenimi požganicami, ki so jih delavne drvarke z motiko prekopale v fratne njive in vrtove, jih zasajale s krumpirjem in zeljem ter posejale okrog štorov soržico, ki požene prvo leto, zori pa šele drugo. Tam nekje zadaj pojo sekire in žage pesem umirajočemu gozdu, z drevja pa pripolzi smolnata rosa in kaplja kot dišeče solze.

Mimo drvarije z drvarskimi kočami, h katerim so mali drvarčki prignali z gozdnih paš svojih krave in ovce, zavijemo strmo navzgor po jelovem pobočju Velikega vrha, skozi zasajeni gozdni mlaj ter rdeče, modrikasto prelivajoče se cvetje listnatega vrbovca, pohorskega cipruša, med dišečimi malinami in gozdnimi jagodami. Prišli smo v temne gozdove Treh kraljev. Od tu smo krenili z Jelovca skozi gozd na Veliki vrh. Tam smo obstali na goli črni skali ter občudovali lepote slovenske zemlje, po kateri se je razlivalo sončno zlato. Trije kralji razkazujejo razgled največji in najlepši, kar jih je na vseh pohorskih vrhovih in kopah. Pred nami leži Bistriška dolina s slovenje-bistriškim mestom in Dravinjska dolina s konjiškim trgom. Nasproti so vitanjske gore, strme Konjiške gore, pogozdani Boč, skrinjasta Rogaška gora, siromašne zato pa lepe Haloze, tam daleč za njimi pa je zagrebško Sleme z Ivanjščico. Onkraj srebrnega dravskega traka so pojoče Slovenske gorice in Kocljeva slovenska krajina s prestolnico ob Blatnem jezeru. Na južnem obzorju je Bohar in posavski Kum z dvema cerkvicama na travnatem vrhu. Nad bližnjo Brinjevo goro se kočati savinjska Mrzlica. Tam na večerni strani se za temnozelenimi kopami belijo Savinjske planine.

Iz Velikega vrha po gozdnem kolniku navzdol skozi dišeče hojevje in bradatimi debli nas vodi pot do Črnega jezera, ki je oko planinskega gozdovja, s katerim gleda pohorsko gorovje v nebesne modrine. Tu izvira vodovje Lobnice, planinske rečice, ki pada med Jelenjo pečjo in Ravbarskimi pečmi v velikem slapu – Šumiku – dalje po šumečih stopnicah med smolniške rebri v hitrem toku Dravi nasproti. V pragozdu lobniških šumikov je vladal »vodovnik lobniškega Šumika z vilami«, zeleni povodni mož in belo oblečene vile, ki so plesale v valovih, v soncu se blešče vodne pene Šumika. Po gozdu pa meče divji lovec nevidne sekire. V temnih nočeh se čez črne gozdove vozi ponočnjak – škopnik, sedeč na gorečem rženem škopu, dokler se kot jastreb ne spusti na izbrano streho. Tamkaj zadene dimnik, da z dimom zaduši rojenčke in dojenčke, so trdile lobniške vile v starih bajkah, ki so še danes v ustnem izročilu med pohorskim ljudstvom. Prežene ga vetrovnik, kadar podivja sem od Velike kope, lomi vrhove dreves in jih kot mlaje zasaja po stakajočem gozdu, da se s svojimi vrhovi dotika zemlje. Tepeni gozd poleže kot zeleno žito v deževni burji. Tako si razlaga pohorsko ljudstvo izredno slabo vreme z nevihtami in viharji.

Klopni vrh

Po skoraj ravni poti smo dospeli v začarani Klopni vrh. Na njem se je širilo zamočvirjeno jezerišče. To je eden od pohorskih vrhov brez cerkvice in brez razgleda. Planinci so si postavili svojo planinsko zavetišče, ki je med drugo svetovno vojno v boju med okupatorjem in partizani bilo uničeno, kot so zgorele tudi vse ostale planinske postojanke na Pohorju. Na Klopnem vrhu je danes samo lovsko-gozdarska koča GG Maribor, gozdarskega odseka Lovrenc na Pohorju. Blizu tam stojijo razvaline nekdanje lepe vile mariborskega industrijalca. To poslopje bi se dalo še rešiti in urediti za prijazno planinsko postojanko na tem idiličnem pohorskem vrhu. Nadaljujemo pot po markirani poti – transverzali – do peščene ravni sredi hojk in smrek do Peska.

Roglja

Na tihem Pesku so se po gozdnem travišču pasle plašne srne s ponosnim srnjakom. Ko smo stopali proti planinski postojanki, smo splašili srnjad. Zavili smo levo navzgor na oblo Rogljo. Tu stoji prijazna planinska koča in razgledni stolp, katerega vrh je najvišja točka na Pohorju. Od tu zgoraj je še lepši razgled, kot smo ga uživali iz vrha nad Tremi kralji. Pod nami so Vitanjske planine, ki padajo kot zelene stene v somračno modrino globokih dolin. Po njih drvita in se penita dva rogljanska izvirka, Dravinja in Oplotnica. Z gole Roglje se je čez planjasto grebensko pot potegnil bel trak in se zvijsal prek kopastih planj in vrhov do Planinke. Stopamo po ležečem borovju, ki se zibajoč udaja pod nogami in lega v močvirne trave; izpod stopinj pa brizgajo curki jezerskih vod močvirnic. Med pritlikavimi bori se zrcalijo v soncu sedmera okenca, črna šentlovrenška jezera. Lovrenška jezera so mrtva, brez vodnih živali, na vrhu gole planje. Pohorske bajke so postavile na dnu šentlovrenških jezer stekleni grad povodnega moža – jezernika. Bajke ga je že marsikateri Pohorec videl, kako se vozi na šotnem blazinjaku po jezeru. V poletnih mesecih žge sonce na teh planinskih višavah tako, da iz jezer neprestano vro meglice. Pravljica pravi, da morajo potniki, ki hodijo mimo teh jezer, hoditi previdno, da ne pade kaj vanje; sicer bi se prikazal jezernik in vzvalovil jezersko gladino. In voda bi prekipela v strašno povodenj. Zahrumela bi nevihta s ploho, gromom in strelo. Po takšnih nevihtah postanejo jezerska okenca čista in gladka, modro nebo nasuje sončnega prahu, da se v zlateg zrcalu ogledujejo pohorske vile. Ob grebenastih planjah cvete modri encijan, ki s svojo barvo tekmuje z jasnino modrega neba. Z zlatim soncem pa tekmuje goreči ogenjček. Planinske vile božajo in poljubljajo to redko cvetje, pojejo in plešejo ter vežejo nebo z zemljo.

Bogate so pohorske bajke. Napisane so debele knjige o pohorskih bajkah in legendah, kajti pohorska narava je tako obilna z lepotami in številnimi naravnimi zanimivostmi, da je ljudska domišljija imela dovolj snovi za njih razlago.

Črni vrh

Pred nami je Črni vrh.

Ves črno ožgan od silnih vetrov, zimskih mrazov in zmladletnih slan je najvišji pohorski vrh. Razgled s Črnega vrha je nepozaben, če ima planinec srečo, da je dan jasen in zrak čist, brez megel in oblakov na obzorju. Sosednji, le malo nižji vrh, je Velika kopa. Čez Ribniško sedlo pa veže klančna gorska cesta Mislinjsko in Dravsko dolino. Čez sedlo se podijo soparične megle. Na tej višinski planjavi rastejo pritlikavi bori in krmežljave hojke s starikastimi mahovi in lišaji, zviharjeno drevje je staro, ne seže pa pastirčku do ušes.

S Črnega vrha smo se počasi čez pohorske planje približali Veliki kopi. V zahajajočem soncu so zagoreli brinjevi grmi in v zimskih burjah ožgani hojevi viharniki.

Za Ribniškim sedlom so doneli pastirski zvončki. Ribniški pastirji so gnali črede ovac in krav k pastirskim kočam pod sedlom.

Ribniško sedlo in Ribniška koča sta danes pojem med smučarji. Tu se poraja novo turistično za belo opojnost, izpopolnjeno s sodobnimi zimsko-športnimi napravami.

Velika Kopa

Pohorski vetrovniki vladajo na vrhovih zapadnega Pohorja. Planinska koča na Pungartu je prijazno planinsko zavetišče na tem velovnem kraju. Iz Velike kope se nam odpre nov svet. Pod nami leži pisana Mislinjska dolina s svojo rečico Mislinjo in Slovenj Gradcem. Levo vidimo goro Oljko, desno od nje Golte in zadaj bele Savinjske planine, pa Karavanke. Na severni strani spodaj je Dravska dolina z Dravo, za njo se vrsté strmi Kozjak, Svinška planina in Golica. Na večerni strani se dviga koroška gora, pokrita s črnimi gozdovi, le njene senčne prepadne stene in njen kamniti vrh so sivobeje. To je Plešivec.

OB GORNJEM TOKU IDRIJCE

LADO BOŽIČ

 lic sveta ob gorenji Idriji me je vznemirila. Nisem se mu mogel izmakniti, nisem se mu hotel izogniti. To je bil glas mojih bregov, grap, sotesk, izvirov, studenčkov, slapov, potokov in tolmunov, bil je to glas domače Idrijce, ki se žuboreče in klokotajoče pretaka po ozki in kamniti strugi. Iz »žomfa« v »žomf«, iz skalnate »bučke« v skalnato »bučko«, iz tesni v tesen. Bil je to glas temnih smrek in šelet svetlozelenega pomladanskega listja bukovih krošenj, glas ljubke srnjadi in plašnih gamsov.

Zakadil sem se v strmi breg. Kot furija sem vihral mimo zaraščenih Trat, se poganjal pod usadi in za Pšenkom globoko zajel zrak dišeče smrečine. Pri Bajti sem se pri studenčku osvežil z mrzlo, tek vzbujajočo Lačno vodo. Na križišču razgrapanih ostankov nekdanjih kolnikov proti Čarju in Čekovniku sem krenil proti slednjemu. Pot me je gnala skozi Jelčevje in Vigenje. Dovolj vode je tu. Od kod ime? Ali so nekoč tu žebjarili? Izpod Planin vre voda in se preko poti odceja po gozdu proti Padarjevi grapi. Na vrhu klanca, ki se vzpne prav iz globokega kotla, kjer visi na stari razvejani bukvi že desetletja in desetletja svetniška ikona, sem se oddahnil. Pogled proti dolini Idrijce, Belce in proti Golcem je zastiralo gosto in mogočno bukovje.

Cesta se pri Petkovem robu prevesi proti Hlevišam. Tu je bil že od nekdaj pomemben mejnik med državno in privatno posestjo gozda in zemlje. Do konca prve svetovne vojne so bile v tem robu vklesane črke K.u.K.; okupator jih je zamenjal z D. F.; po zadnji vojni pa sta se posesti zlili v skupno družbeno upravljanje. Ni več uklesanih črk. Le rdeče in bele črte, črke in številke označujejo meje posameznih gozdnih oddelkov. Od tega nekdanjega mejnika se pot spušča po raztrganem kolovozu skozi Strgejce mimo Zelenega grma in doseže Hleviša.

Korak se mi je ustavil. Skromna planota mi je odprla pogled čez Jalovec in Mrzli vrh na verigo grebenschkih glav od Javornika do Malega Golaka. Mimo treh osamljenih bajt sem stopil in še čez potok, ki prižlobodra iz Bajerja nad cesto. Ob pogledu na lepe temne gozdove sem pobiral korak za korakom proti zahodu svojemu cilju nasproti. Ob Blaškovem robu pod Rovtom sem že zagledal pred seboj kmečko domačijo. Mogočna je bila nekoč. Čas jo je malo sklestil, pa vendar sega še danes njena posest prav gori na greben nad Slanicami. Nekoč prava vojaška cesta, danes

samo še njena senca, me je vodila dalje po Klancu mimo »visoke« šole in bajtarije v Lomu. Tu se je kmalu skrila v gozd. Počasi se je jela vzpenjati in že zamahnila v veliko in močno pentljo, serpentino, mimo kmetije, pa vzklopela preko senožeti, kjer se je na grebenu nad Mohoričem in Kmetom prevadila proti Kočevju.

Na spodnjem zavoju ceste sem se od nje ločil in pospešil korak po slabem kolniku, ki se je splazil skozi grmovje na prostrane travnike. Preko pobočja posejanega z njivami se približujejo Rižnikarjevi hiši. Pred seboj sem v zadnjem koncu proti zahodu zagledal značilen nos Škrbine. Mežikala mi je in me vabila. Že sem se močno približal toku Idrijce, ki pa je še globoko pod njim v tesni in strmi strugi šepetala, se kot kača plazila in ovijala skozi debri proti dolini. Pred njim so se razgrnili znani grebeni in vrhovi.

Spustil sem se po skromni stezici proti močnim studencema Kozici in Vodonosu, ki oskrbujeta višje ležečo domačijo z izvrstno pitno vodo. Steza me je vodila prek bregov, skozi mlade smrekove nasade na cesto po Kramaršici. S ceste sem onstran vode opazoval Kozji hrbet; pod njim se širi Kozji log, ki se po eni strani polagoma vzdigne proti Vrtovom na Pšenku, po drugi pa se spusti v divjo Bedrovo grapo. Ob njenem izteku v Idrijco, Na prehodu, je prvi viseči most idrijske doline. Z mostu se upre pogled v strme pečine tesni, skozi katero si je Idrijca s hudourniškiimi vodami utrla ozko pot. Nad to za človeka nepreahodno pregrado se riše greben Vršiča, ki se po svoji zahadni plati razlije v položnejši, pa še vedno zelo strm predel Pri Klavžah. Po močno zdelani cesti sem pohitel proti Klavžam. Kolikokrat sem že bil pri njih in kolikokrat sem jih molče opazoval in občudoval. Tudi sedaj nisem mogel mimo. Nekak počivalnik so mi. Obstal sem, zrl v njihovo zgodovino in v čase pred njimi. Pogled je objemal velike kamnite kvadre, s katerimi je zgrajena mogočna stavba, ki že dolga desetletja kljubuje prirodnemu razdejanju. Na zgodovino me vedno opozarjajo letnice, vklesane v kamen, in imena mojstrov, ki so jih gradili in obnavljali. Žal, zob časa jih kljub »zaščiti« krepko razjeda in obdeluje. Le voda Idrijce še vedno in nemoteno teče skozi obokani odprtini. Po ravnici, polni vrbe, priteče, se potoči skozi koloni in se pod Klavžami porazgubi med debelimi skalami, ki so semkaj zdrsnile s strmega brega mogočne skalnate gmote, ki še vedno preteče grozi.

Pri Klavžah zašli gozdna cesta po levem bregu Idrijce. Le skromen kolovoz se zvije mimo razpadlega mlina do Klavžarjeve domačije in še dalje navkreber do Bašleta in na Vojskarsko cesto. Zadnja človeška življenja utripajo tu v tem najbolj zapuščenem in odmaknjenem domovanju ob Idrijci in ob vznožju samotnih Golcev. Koliko časa še? Nekoč se bo meja naseljenosti umaknila s te predstraže in se ustalila na črti Bašte-Rižnikar-Tratnik.

Spustil sem se do vode in obstal sredi najlepšega kotička gornje Idrijske doline. To je zala, široka, zelena livada, log, ki mu prizanaša celo voda. V velikem loku okrog trate si je, kot preračunano, utrla svojo strugo in tako prihranila človeku in gozdni živali košček zemlje, ki jim je v veliko radost. Pravi košček gorskega raja! Vedno več beguncev iz mest se že zateka semkaj v ta svet. Cesta jim omogoča beg v to samoto, odmaknjenost in mir.

Tako sem se ponovno znašel sredi svojega sveta ob Idrijci, ki prižubori semkaj po nekaj sto metrih dolgi ravnici. Na gornjem koncu ravnice je ta košček sveta z Idrijco zaprt z ostenjem, na spodnjem pa z zidovi Klavž. Daleč na okrog je ta edinstvena oaza, svojevrstna, odmaknjena od sveta in njegovega trušča. Tu se čutiš sproščenega in svobodnega človeka, tu uživaš pravi mir in tišino, tu vdihavaš svež in čist gozdni zrak in se ogrevaš pod čistimi sončnimi žarki. Prisluškuješ pličjemu petju in opazuješ divjad, ki se prihaja napajati k bistri Idrijci. Raz sebe vržeš vse dolinske vezi in se predaš počitku in lenarjenju ali pa ti je prav ta kraj najprimernejši za razmišljanje. Sonce se je povzpelo že visoko nad žleb idrijske grape in se sklonilo proti kotu, v katerem Vojskarska planota prehaja preko Mrzle rupe v Male in Velike Golce. Krenil sem ob toku Idrijce proti njenim izvirom.

Steza se ovija po levem bregu. Obere večje število manjših grap in se preko skromne in zasilne brvi, nad katero je lep, vedno živ in zelo močan vir kristalno čiste vode

Divjega potoka, požene v steno. Bruno, pripeto na skale, je že davno pobral čas in odnesla voda. Zato je treba v strugo in po njej.

Stopil sem po strugi. Kmalu sem obstal in ostrmel. Pred menoj je stalo mogočno skalovje in mi zaprlo pot. Idrijca si je skozi komaj priborila svojo pot. Znašel sem se v zagati. Stene okrog in okrog, po njih pa vro bogate pomladanske vode v mogočnih slapovih. Idrijca si je tu v dolgih dobah vdolbla v skale svoje ozko korito. Najprej je izklesala v skalo več globokih pravcatih kadi, zatem pa razjedla še več mogočnih kotlov, skozi katere se pretaka, dokler ne skoči v razširjeno strugo, se razlije in sprosti. Čudovita je ta njena dejavnost, te njene umetniško izdolbene rake, dobro skrite in neopazne s steze nekoliko više v bregu. Le redek obiskovalec zaide vrh skal, da bi od tu strmel v globino in opazoval živo vodo, ki še vedno liže in razjeda trde skale. Kako divji in večno lep je ta pravi naravni kamniti tabernakelj z nasprotnega brega! Vso lepoto okolice skal in vode pa zalšajo še šopki kranjskega in lepega jegliča, ki sta našla skromno življenje v teh nedostopnih skalah. V njunem tišem sožitju se poraja v življenje nova prelest žive narave, prelepi, dražestni jeglič. Čudovit je ta kotiček domače zemlje s svojim bujno cvetočim vrtom. Tu sta združeni v neposredni bližini vsa sila divjine in vsa nežnost najlepšega cvetja.

Zagnal sem se v strmi levi breg in kmalu stal na mehki gozdni stezi, ki me je usmerjala vedno više ob strugi. Na nasprotnem bregu me je pozdravil nizek greben, onstran katerega je Črna dolina s Črnim potokom, tudi Suha struga ali pa Stara Idrijca imenovanim. Mlad, lep bukov gozd me je pripeljal v predel Razpotja, ki sega do križišča na Vojskarski cesti, kjer se pri Kalu (zmaličeno: Kolu) odcepi cesta skozi Razore v Mrzlo rupo. Stopal sem po mehkih tleh debelo nastlanega bukovega listja. Čas je razžrl gozdarski brunarici, ki sta pred leti služili skromnemu bivanju gozdarskih delavcev. Že mi je nasproti vedno živahneje prihajalo šumenje mogočnega slapa na Idrijci. Kmalu sem se spustil prav pod njega. Od Loga zgoraj više v strugi, kjer je stala nekoč ena prvih lesenih pregrad v zvezi s plavljenjem lesa po Idrijci, živahneje prihitel Idrijca in pade preko skalnatga praga in visoke stene v mogočen slap.

Divje hrumi in buči slap v pomladanskih in deževnih dneh, ko oživijo številni viri in grape po obeh bregovih. Tedaj je to hrumenje veličastno in razdivjano. V poletju je slap dokaj mirnejši. Naprej po strugi je vreden oglada še manjši, kot pahljača razprt slapič, prava fontana, in v skalo pod njim vdolbene skleda in kozice. Tu se struga razcepi v številne žile in žilice na vse strani. Po njih se napaja in z njihovo pomočjo nastaja iz številnih in občasnih virov in izvirov Idrijca. Tu je območje njenega porajanja, ki sega prav pod Mrzlo rupo.

Poslovil sem se od voda Idrijce in po delu nove ceste dosegel Na obstati drugo cesto, ki prispe skozi Razore in je namenjena v Mrzlo rupo. Obstoj torej žejni popotnik in zavij v kmečko krčmo!

Mrzla rupa. Skromno naselje je to, nekaj več kot ducat kmečkih hiš. Leži na sedlu med Vojskarsko planoto in Golci, na prevalu med Idrijsko in Trebuško grapo. Na sedlu je križišče cest. Cesta, ki prihaja gori od Kala na Vojskarski cesti, se tu pri znamenju cepi. Prvi krak se polagoma spusti proti gorenji Trebuši, drugi pa jo mahne mimo kmeta Omivnikarja proti Hudemu polju in preko Škrbine proti zapadu v Lokve in proti vzhodu čez Poslušanje na Malo goro. Kmalu za Omivnikarjevo domačijo se od te žile odcepi nova gozdna žila. Spne se v breg Slemenca, spusti skozi predel Korenine v Lešnikovo dolino in pohiti preko Bedrove grape na Krekovše pa ob Belci proti Beli in Idriji.

Kmečke hiše so v Mrzli rupi raztepane po bregu od Suhe in Mokre grape ter Ipavška v vznožju Malih Golcev in Bukovega vrha pa visoko pod rob Vojskarske planote. Posejane so v večjih razdaljah med seboj, kakor bi se bile skregale ali pa ne bi hotele delati nadleže druga drugi, vendar ne tako narazen, da ne bi glas iz ene dosegel druge. To so najnižje domačije, na meji pobočja Kottarskega vrha in prepadnih bregov Trnovskega gozda: V grapi, na meji idrijske in tolimnske občine; Pri Štalarju, nekoliko više gore ob grapi; dober streljaj oddaljena od te hiše in najviše pod Hudim poljem pa je postavljena Brusova kmetija. Vse tri domačije pa

nimajo več pravega kmeškega lica. Temeljito so obnovljene in polepšane. Če jo ubereš od Brusa po strmi stezi proti Vojskemu, boš naletel najprej na bajto Na prevali, kmalu za tem na skromno logarnico, ob cesti proti Lokvam pa na mogočno Omivni-karjevo »stolpnico«. Nad trebuško cesto, na najvišje mesto se je usedel Habe, malo od njega Kolenčevi in če potegneš s cesto navzdol, zadeneš na bajto V dolini, v ostrem cestnem ovinku na zapuščeno bajto in končno na Počeparjevo domovanje. Ime je prišlo z lastnikom iz Počepanj na Čepovanskem. Ob sotočju Ipavška in Grape je kmetija Na ravni, ki pa spada že v Trebušo. Od tu pelje ob Ipavšku kratka gozdarska cesta. V višinah nad hudournikom je široka dolina, ki se razprostira proti Smrekovi dragi. Desno nad Ipavškom je z ruševjem obrastel Zeleni rob, pod njim pa v grapi Mali in Veliki Brezovec.

To je dolinja Mrzla rupa. V gornji, med razorsko cesto in robom Vojskarske planote pa so si prav blizu Felčevi, Grudnovi in Na suhi. Ob stezi proti Vojskemu so še hiše Poljančevih, V Žontavščini in nekoliko ob strani Na Taboršču. Pri tej hiši si je vredno ogledati zelo dolg lesen odvod deževnice s strehe v rezervoar in kmalu nato skočiti še na Brdo nad Suho. Raz hriba je zelo lep pogled na cerkev v Gorenji Trebuši globoko doli pod teboj.

Zadnja človeška bivališča so to pred in pod mogočnimi Golci. Po svoji severni plati kar nenadoma mogočno vzkipe nad divjo grapo, se popnejo po strmih skalah in prepadih, se obrusijo in zašilijo v značilni kapi Poldanovca, otope in se razvlečejo v ruševju Zelenega roba, odrežejo po grebenu Malih Golcev, ki jih loči od Velikih Golcev potok Ipavšek, od Mrzle rupe pa Suha v gornjem in Mokra grapa v spodnjem toku. Nato zlezajo pod zeleno odejo plečatega Bukovega vrha in zavalove proti grebenu Golakov. Na južni strani Bukovega vrha je v veliki kraški vrtači ohranjen košček pravega pragozda z vsemi njegovimi drevesnimi značilnostmi. Ostanek in spomin na čase, na davne čase, ko motorka še ni klestila tod okrog. Vse to obširno severno pobočje Golcev je prijetno domovanje lahkonože in plašljive divje koze. Nekoč pa so tu živeli tudi volkovi in medvedi. Na stare čase naše zemlje, na ledeno dobo, ko se je jelo prebujati rastlinstvo, spominja Črni bor, ki se še vedno bori za svoj obstanek v lepo vidnem pasu vprek Malih Golcev. Prvotno njegovo domovanje je bilo obširnejše. Toda bukev ga je vedno bolj izrivala iz boljših življenjskih pogojev in ga končno potisnila v strme pečine. Na prepadnih skalnatih blokih, ki so ločeni med seboj z nedostopnimi grapami, je obstal. Zagrizel se je v skale kot spomenik na davno preteklost. Bukov tam gori nima obstanka, saj so pogoji tako skromni, da še trdoživi bor ne more nikamor v višino in mu je vrh zakrnel v krošnjo, podobno odprtemu dežniku.

Nekam samosvoj je svet Mrzle rupe. Po svoje vase zaprt in odmaknjen, a mikaven. Mikaven tudi zaradi sledov francoskih šanc med Habetovo kmetijo in bajtami Na obstati, na prehodu iz Trebuše v Mrzlo rupo in zaradi ostankov zadnje avstrijske obrambne črte za soško fronto. V rovih še danes naletiš na kose kabla, po katerem je prihajala v strelske jarke električna sila in iz ldrije odtekala prav do Čepovana. Tu so tudi še ostanki ceste, ki so jo gradili proti Trebuši ruski vojni ujetniki, niso pa je dokončali. Še nekaj privlači planinca in turista. Pod cesto blizu križišča raste edinstvena, ne preveč visoka, toda vitka smreka. Nikamor ne more v višino, njene veje pa so zelo kratke, prave vejice, ki se boječe stiskajo in ovijajo k pohlevnemu deblu. Proti kateremu sovražniku se bori? Proti mrazu ali proti vročini, ki je sicer tod okoli ni nikdar preveč? Ali je to ostanek davnih časov, kakor nekateri menijo, ali je le ostanek poizkusov iz pred prve svetovne vojne? Takrat so gozdarji zasajali v naše gozdove drevje iz drugih krajev in preučevali možnosti njih prilagoditve.

Morda je nekaj trpkega in grenkobnega v življenju tega sveta. Vsekakor pa veliko napora, truda in znoja. Strašne so zime, prijetna poletja. Njegovi ljudje so preprosti, skromni, garaški, zgovorni in gostoljubni. Njihov boj s surovo naravo jih je ojeklenel in jim napel mišice. Polnih šest mesecev jih narava zapre in odreže od zunanjega sveta. Le počasi in z veliko muko si utro ozke gazi od hiše do hiše. Edino zvezo s svetom si priborijo proti Vojskemu, ki pa je često prav tako dalj časa odrezano

od sveta. Snežena gaz jih poveže v skupno usodo. Bolezen? Otroka nalože v nahrbtnik in križev pot se začne in konča v Idriji. Starejši morajo čakati toplejših dni.

V tem svetu, kjer je kratka pomlad in še krajše poletje, živijo ljudje od svojih majhnih njiv s skopim prgiščem peščene zemlje. Vsi morajo še v gozdove, da bi si prislužili skorjico vsakdanjega kruha. Le redkim je navrženo usmiljenje. Tu in tako živijo že stoletja. Niso jih pregnali niti francoski grenadirji, ne benečanski najemniki, ne avstrijska vojska in ne zadnji okupatorji. Le tem so se složno uprli in bili ves čas borbe nenadomestljiva opora in pomoč partizanski vojski. Njih domačije so bile partizanom pravi dom in nudili so jim, kar so le premogli.

Poslovil sem se. Ubiral sem korake po cesti skozi Razore. Kmalu me je skrilo zelenje mladega bukovja. V senčnem hladu pa so se mi misli vračale k ljudem, ki sem jih pretekli dni srečaval.

Pred oči so mi stopali gozdni delavci. Oni, ki podirajo mogočne smreke in bukve, oni, ki se mučijo pri vlačilcih, oni, ki jim pri žaganju hlodov in krojenju drv lije v potokih znoj; vzdrževalci gozdnih poti, logarji, vozniki težkih tovornih avtomobilov, s katerimi prevažajo po ozkih in nevarnih poteh les v dolino, in ne nazadnje tudi ljudje iz južnih krajev, ki si služijo v teh gozdovih z majhnimi konjiči svoj vsakdanji kruh. Vsi ti so ljudje, ki tolčejo neusmiljeno borbo z visokimi delovnimi normami, borbo, ki je hujša od borbe s surovo in divjo naravo. Toda strokovnjaki pravijo: Norme niso visoke, le plače so nizke. Kdo ima prav?

Med mnogimi so mi stopili pred oči: dobrodušni in vedno nasmejani Lojze, ki ga njegovo staro, a zvesto kolo vsak dan pripelje na dolga cestno delovišče, po katerem neprestano krpa luknje in jih za res nikoli ugnati ne more. Širokoplečati Jože s svojo skromno domačo družbo sodelavcev, pa sosedje Gorjani, ki se ne morejo odreči gozdu, onkraj katerega so njihovi domovi. Vsi večje sučejo cepine in »pajsajo« hlode proti dolini in na ceste, vsem pod mogočnimi zamahi sekir ječijo debele in zveržene bukove tnalet ali čole. Upravljači vlačilcev, ki s spretnostjo pravih alpinistov čez drn in strn napeljujejo železne vrvi in po njih preko prepadov spravljajo les v nižino. Za vsako delo vedno pripravljeni prijeti in povsod pomagati, so logarji. Srečko, Dolfe, Milan in Slavče. Skromen poljski telefon povezuje njihove postojanke v Beli, na Zajki, na Krekovšu in v Mrzli rupi. Njihovi domovi so odprti in prijazne gospodinje vedno pripravljene, da postrežejo z dobro črno kapljico – prave kave. Končno pa so se v takem okolju znašli tudi južni bratje s Tomom na čelu. Že kramljajo v napol slovenščini, svoj domači jezik pa še vedno uporabljajo v pogovarjanju in prigovarjanju svojim, čisto zelo trmastim četveronožnim pomočnikom. Posebno pa je topla misel na prijatelja Janeza in Kajetana, spretna in zanesljiva voznika težkih kamionov. Ob vsakem srečanju ustavita svoji vozili za kratek pogovor ali vsaj pozdrav. Prostor poleg njiju je v kabini vedno na razpolago. Tudi to sta pravi korenini naših bregov.

Z vsemi temi in še mnogimi drugimi, ki jih iz dneva v dan srečujem na svojih poteh, sem prijatelj in vsi so mi prijatelji. Še so se vrstile v mislih slike na ljuba srečanja v teh divjinah in samotah. Težko je vse naštet. Na vsakega je ostal svetel spomin in vsakemu vrača kanček spoštovanja in ljubezni.

Tako je tudi z ljudmi, ki bivajo po vseh raztresenih bajtah bregov Idrije in Belce, od Bele do Krekovša, od Tratnika nad Idrijo do Suhe in V grapi v Mrzli rupi. Med njimi je kot dren trdoživi devetdesetletnik Gruden, najstarejši Vojskar, prijazni in zgovorni Brus izpod Malih Golcev, gostoljubni domačini V grapi, družabni Habe, ustrezljivi Počeparjevi, živahni ljudje s Suhe, skrbna krčmarica, samotar na Taboršču in še mnogi, mnogi drugi.

V razmišljanju o našem človeku, o vseh teh dobrih ljudeh so mi pod koraki kapnili številni ovinki razorske ceste. Že se je pred menoj odprlo križišče cest pri Kalu, kjer sameva v lepem dalu Kodrova domačija. Krenil sem v desno in se mimo Gnezda, kjer vedno pomislim na žrtve tuje drhali, ki je s hišo vred požgala domačo družino, spustil preko Rvenovša in se mimo Kočevša pogreznil v enolično in sivo vsakdanjost globokega kotla.

V KRALJESTVU ZLATOROGA

Lepo poletno jutro je prek skalnih peči zaspano pokukalo v kotlino, kjer je med rosnimi drevesi tiho spalo Bohinjsko jezero. Zlati sončni žarki so s tankimi prstki potrkali na domovanja ptic. Bel puhast oblček se je na nebu razpredel v modro-sivo meglico.

Pod staro lipo iz Črtomirovih časov se je ob vznožju Komne ustavil bel fičo. Po strmi poti proti Savici so se napotili izletniki. Stric, velik ko Prisojnik, je na rami nosil težak nahrbtnik. V njegovem spremstvu pa smo bili teta, bratranec in sestrčna, sestra Sonja in jaz. Mehka gozdna lla so dušila naše korake, ko smo naglo stopali navzgor. Pred nami se je razprostiralo široko gozdnato pobočje Komne. Vsepovsod je dišalo po ciklamah, gobah in po črni mokri zemlji. Daleč za nami je utihnil hrup v dolini. Na majhni jasi, kjer smo počivali, se je skozi rosne veje bukev pokazalo Bohinjsko jezero, ovito v mokre modre meglice. Dolga pot je še do kače. Po zlizanih kamnih, med nizkim grmovjem se vije pot. Zavijemo okrog vogala in že se skriva jezero, ko se visoko nad glavami pokaže dom na Komni. Visoko, rjavo, iz lesa grajeno poslopje trdno čepi na skali! Potem se stric ustavi, kajti planincev, ki se vedri vračajo, je vedno več. »Vsakogar, ki ga srečaš v hribih je treba pozdraviti, kajti tu so si ljudje bližji in prijazni pozdrav vedno dobro dé,« nas uči stric.

Noge se že upirajo. Rade bi malo počivale, pa ne morejo. Najprej omaga mali šestletni Damjanček. Med jokom in stokom počasi lezemo navkreber. Še sto metrov, še nekaj korakov, in že smo pri koči. Da, resnična je... lahko jo potiplješ, se nasloniš nanjo. Ni se ti treba bati, da ti bo ušla tja nekam daleč med vrhove, zavite v modre oblčke. V topli izbi vroča juha potolaži lačni želodec. Ko pritisneš še žig na razglednico, te začne mikati še kaj drugega. No, za danes je stric odločil: »Gremo še do kače pod Bogatinom!«

Čez četrto uro se pred nami odpre kotlina. Čuje se kravji zvonec. Ducat hiš, sivih kot kamenje, s katerim so se v davnih časih igrali velikani in ga za šalo spuščali v dolino, da je tukaj ostalo raztreseno... Travnje ruše, skrite med skalovjem... V daljavi kipi mogočna siva podoba Bogatina. V njegovih nedrjih naj bi bili skriti bajni zakladi belih žena. Tu je torej tvoje kraljestvo, Zlatorog, kralj hitronogih planinskih kozl! Tu, v tem čudovitem svetu si varoval svoje miljenke. Le kje so zdaj čudežne cvetice, ki so mu vračale moč, če je bil ranjen!

Urni kazalec se neusmiljeno pomika naprej. Celo nebo se je skujalo in se oblačil v sivi pajčolan. Prva kapljo čutim na nosu. Vračamo se. Po mokrem in vlažnem listju, po bližnjicah veselo navzdol. Na majhni klopici pod bukvijo še zadnji počitek. Zdaj se naša pot izgublja med skalami neke davne ledeniške struge. Le rdeče markacijsko oko prijazno mežika z mahovnatega debla.

Potem po trhljih lesenih deblih navzgor in že zagledamo ljubko hišico. Že od daleč nam na uho udari bobnenje slapa. Prijeten hlad zaveje naproti. Slap Savice!... Preko strme sive pečine se boči pajčolanast lak srebrne vode. V smaragdno kotanjo padajo slapovi čipk, lepše so od najlepših. Pozdravljena, Savica!

Na svidenje, čudoviti izvir Save. Kdo bi v Medvodah, kjer umirjena nosiš s seboj milijone želja, slutil tvoje veličastno rojstvo? Pozdravljeno Zlatorogovo kraljestvo, pozdravljene pečine, ki ste čule šepet Črtomirove bolečine.

Tatjana Lejko,

8. a razred
Medvode-Preska

(V natečaju za planinsko spisje PD Medvode nagrajena s prvo nagrado)

DOMENICO RUDATIS je o športnem oče-
njevanju plezalstva napisal izčrpano raz-
pravo v RM 1968/6. Najprej govori o spre-
minjanju težavnostne lestvice, nadaljuje
pa z razčlenbo dejanskega bistva težav-
nosti pri plezanju, pri čemer mu je izho-
dišni kriterij nevarnost, torej tveganje.
Dejanski začetnik športnega alpinizma je
bil Dülfer, ni pa bil začetnik akrobat-
skega, tehnološkega plezanja. Rudatis
nato razpravlja o šesti stopnji nekako na
isti način, samo da obširneje kot Seve-
rino Casara (njegov članek smo objavili
v prevodu dr. ing. Fr. Avčina). Inflacija
šeste stopnje je dejstvo, zaključuje ugled-
ni avtor, to dokazujejo neštete ponovitve
najtežjih smeri, ki so bile tako ocenjene
v desetletju 1930-1940. Če je nevarnost
eliminirana, ni več alpinističnih težav. Če
moderna tehnična sredstva omogočajo v
supersmerih supervarovanje, nikar ne
govorimo več o šesti stopnji. Če tehnična
sredstva nekdanjo šesto stopnjo olajšu-
jejo, potem smo dolžni zniževati tudi
športno oceno modernih vzponov v sme-
reh, ki so bile preplezane brez teh sred-
stev. Gre za športno vrednotenje težav,
ne za mejo možnega, ki jo tehnična sred-
stva širijo in porivajo v doslej nemožne
dimenzije. Zato moramo vzpone deliti v
tri kategorije: prsto plezanje brez vpo-
vanja, vzpone z delno tehniko in vzpo-
ne s supervarovalno tehniko. Rudatis
končno zavrača odpor nekaterih mlajših
plezalskih krogov zoper tako analizo
športnih vrednot v alpinizmu in se za-
vzema za dosledno ovrednotenje alpi-
nizma, kajti samo tako bo doživel svoj
prerod in obdržal svoj pomen za vzgojo
sodobne mladine.

Lani smo nazadnje pisali o Rudatisu, po-
membnem italijanskem alpinistu, ki že
dalj časa živi v ZDA in je tam tudi kot
znanstvenik naredil veliko kariero. Raz-
mišljanje o alpinizmu je napisal maja
1968 v New Yorku. Komur je količkaj za
pravilno usmerjanje alpinizma, bo moral
upoštevati njegova dognanja pa tudi nje-
gove predloge. Zanimivo je, da se je tudi
pri delu za novo lestvico težavnosti naj-
bolj zavzemal naturalizirani Amerikanec
himalajec Wiessner, nekaj starejši od Ru-
datisa. Da so te stvari zares vroče, kažejo
že nekaj let diskusije o sedmi stopnji te-
žavnosti, ki so zelo živahne tudi v Ru-
datisevi domovini Italiji. Nedvomno pa je
Rudatis avtor, mimo katerega je težko iti.
Že l. 1965 je h knjigi »La battaglia del
sesto grado«, ki jo je napisal V. Varale,
pridejal svoj »Manifest« (per il riconosci-
mento ed il futuro del sesto grado, za
veljavnost in prihodnost šeste stopnje),
svetovno znan pa je kot avtor postal tudi
s svojo knjigo »Das Letzte im Fels«, ki
je izšla v Münchenu 1936.

ALESSANDRO GOGNA italijanski samo-
hodec iz severne stene Pointe Walker, je
v septembrski št. 1969 »Rivista Mensile«
napisal članek o velikih zimskih vzponih
v primerjavi z zimskim vzponom po se-
verovzhodni steni Piz Badile, ki jo je po
Cassinovi smeri prvi pozimi preplezal
Gogna s tovariši (Armando, Bournissen,
Calcagno, Darbellay in Troillet) od 21.
dec. 1967 do 2. januarja 1968 z 10 bivaki
v steni in z enim na vrhu Piz Badile.

Gogna se je čutil izzvan s polemikami,
v katerega so vpletali tudi Cassina, ki
je Gogni dva dni po vzponu čestital in
pripomnil, da bi bilo lepše, če bi zadnjih
100 m ne zavil iz njegove smeri na levo.
Cassin naj bi bil izjavil, da so imeli na-
šteti plezalci (vsaj štirje spadajo v »sve-
tovni vrh«) izredno srečo z vremenom,
ker se je sukala temperatura okoli 0° C,
in da so posegli po ekspedicijskih me-
todah. Cassin je »Stampa« pisal pismo,
v katerem je tako izjavo zanikal, pismo
pa, kakor pravi Gogna, ni bilo objav-
ljeno. V »Tempu« jim je neki Garibaldi
očital, da so Gogna in njegovi »iznašli
lahki alpinizem«. Ta očitek je seveda
voda na mlin nazorom, ki sta jih v isti
reviji razširjala Rudatis in Casara – o
katerem smo poročali že lani – in zadene
plezalca v sredo njegovega hotenja in
delovanja. Da bi ovrgel očitek ekspedi-
cionizma, to je, nabiranje novih moči v
taboru, medtem ko druga naveza oprem-
lja steno s klini in vrvmi, Gogna navaja
izjemne težave Cassinove smeri: Stena je
visoka 900 m, smer pa se vleče na 1500 m
in ima vse elemente najtežjih smeri:
skrajno izpostavljenost, slabo razčlenje-
nost, gladke plati z redkimi poklinami.
Izpostavljena je silnim vetrovom, ima pa
kljub temu veliko snega in požleda, mrzel
veler jo naravnost okuje z ledeno skorjo.
Po takem ni možno plezati z nobeno teh-
niko, ne ledno ne kopno. Ledna tudi za-
radi izredne ekspozicije ne pride v poštev.
Zadnjih 100 m je stena vsa v plitvih žle-
bovih, po katerih so se vsake štiri minute
vsipali lahki, zato pa nič manj kočljivi
plazovi, zelo utrujajoči. Stena nima ve-
likih previsov, pod katerimi bi plezalci
v zavetju bivakirali. Samo tri mesta za
bivak so v steni: Med njimi sta dve Cas-
sinovi, že poleti zelo neudobni. Tretji
bivak je sredi stene, na osrednjem sne-
žišču. V tem so prebili pet noči. Skopali
so si v sneg luknjo, v katero se jih je
zgnetlo šestero in to po dolgem, kajti
meter za snegom je bila že skala. Toda
samo tu se je dalo kopati, drugod ne.
Modernejši bivak (netopirski) tu ni bil
mogoč. Zadnjo noč so Armando, Cal-
cagno, Darbellay, Troillet in Gogna bi-
vakirali v drugem Cassinovem bivaku.
Bilo je strašno. Gogna pravi: »Če ne bi
bili že v gornjem delu stene, bi se bili

vrnili.« Niso se mogli splaziti v spalne vreče, vso noč pa je grizel mraz (-30°C), divjal je vihar. Tri mesece v to severovzhodno steno ne posije pozimi sonce. Pa če bi tudi posijalo, snega ne bi pospravilo. V takih okoliščinah bi na alpski način ne mogli vztrajati v steni 10 noči. Zato so se odločili, da izkopljejo bivak 200 m nad vznožjem v varianti Malteni-Valsecchi, in so ga uporabljali, dokler niso skopali drugega. 25. decembra so bili prisiljeni izstopiti iz stene. Italijani v kočo Sass Fura, Švicarji na svojo stran. Ko so se 27. decembra vrnili v steno, so dnevno napredovali za 30 m. »Bilo bi absurdno bivakirati na mestu, zato smo sorazmerno lahko sestopali na centralno snežišče.« Po Gogni novost tega vzpona ni v himalajskem, ekspedicijskem stilu, ki so ga uporabili v direktnim severni steni Eigerja pozimi, marveč v tem, da so v tem delu Alp z zimskim plezanjem sploh začeli: Vsi so prišli na vrh, ni bilo rezervnih navez in vsega drugega, česar je bilo v Eigerju dosti in preveč.

Gogna primerja zimski vzpon v Piz Badile s prvim zimskim vzponom v Veliki Cini po Comicijevi smeri, ki sta ga marca 1938 opravila Fritz Kasperek in Sepp Brunhüber ter s tem odprla serijo velikih zimskih vzponov po ekstremnih smereh. Po Gogninem mnenju so bili ti vzponi naslednji: Marca l. 1950 sta Buhl in Rainer z enim bivačkom preplezala Soldino smer v jugozapadni steni Civette. Februarja 1953 sta Bonatti in Mauri preplezala Casinovo smer v severni steni Zahodne Cine, marca 1957 Aste in Miorandi Carlessovo smer v južni steni Torre Trieste, februarja 1961 sasko ali direktno v severni steni Velike Cine Siegert, Kauschke, Jäger in Bittner; Sorgato, Redaelli in Ronchi februarja 1962 smer Livanos-Gabriel v Cima Su Alto, februarja 1967 pa Wiedmann in Spitzensatter Vinatzerjevo smer v južni steni Marmolada di Rocca. V Zapadnih Alpah šteje Gogna v to vrsto zimskih vzponov Peulereyski greben (Gerecht, Husz, Meier, marca l. 1948, ista dva še greben Innominate v Mt. Blancu), Magno-novo smer v zapadni steni Petit Dru (René Desmason in Jean Couzy, marca 1957), vzhodno steno Grand Capucina (Meren-do, Tenderini, Alippi 1959), Bonattijev steber v Petit Dru (Guillaume, Vieille 1961) in zapadno steno Aiguille Noire de Peulerey (Bozzetti, Promotton 1967). Posebej obravnava Gogna zgodovino zimskih vzponov v Eigerju od Hiebelerjevega v l. 1961 do famoznega »himalajskega« špektakla 1966, posebno poglavje posveča tudi zimskim dogodkom v Jorasses.

Debata o zimskem alpinizmu v Alpah še ni končana. Pa saj tudi biti ne more, ker je v bistvu samo nadaljevanje o smislu in metodah alpinizma do danes.

FÉLICITÉ CARREL, hčerka Jeana Baptista Carrela, je v zgodovini alpinizma manjkrat omenjena kot marsikatera ženska, ki se ponaša z manjšimi uspehi. Njeno ime pa je neločljivo povezano z zgodovino Matterhorna, saj je bila prva ženska, ki je hotela priti na njegov vrh in ni dosti manjkalo, pa bi bila prišla. 18-letna je l. 1867 v družbi italijanskih vodnikov iz Breuila, svojih treh bratov, očeta in obeh Maquignazov prišla 120 m pod vrh, potem pa je potegnil tako hud veter, da je po sklepu vse družbe raje sestopila. Prof. Tyndall poroča, da je veter tako silovito napadel njeno krilo, da je bil umik edino pameten ukrep spriču vetra, kakršen divja tu v višini 4000 m. Mesto, do kamor je pogumno deklet v dolgem krilu prišlo, je William Leighton Jordan, ki je prišel na vrh isto leto, imenoval »Col Felicité« in s tem kavalirsko povezal Felicitino ime z Grand Becca, z Velikim kljunom, kakor Matterhorn imenujejo Italijani. Felicit se je z očetom izselila v Španijo, se tam poročila in je pokopana v Malagi. O njenem vzponu na Matterhorn je prvi pisal kanonik Carrel v knjigi Mont Cervin 1867.

FRITZ KNIEPEIHS je od februarja 1969 predsednik TVN (Naturfreunde). Izvolila ga je izredna skupščina, potem ko je odstopil Anton Proksch. Novi predsednik je sin beljaškega železničarja, viden avstrijski delavec v socialnem zavarovanju, prizadeven planinski organizator, član alpinistične »gilde« in tudi naš dober znanec. Dolga leta je uspešno vodil štajerske NF. V avstrijski organizaciji NF je danes 104 000 članov in ima nesporen ugled v avstrijskem planinskem življenju.

Glede planinskih koč zagovarja TVN stališče, da so kočje športni objekti, ki jih mora vzdrževati država, če ji je kaj do vzgoje mladine in zdravja starine, na razpolago pa so vsej družbi, ne samo članom organizacije in so solidna postavka tudi v turističnem gospodarstvu. L. 1970 bo TVN (NF) praznovala 75 letnico obstoja in 50 letnico svojih alpinističnih skupin. V proslavo teh dveh obletnic pripravljajo ekspedicije v Ande (Ramada in Mercedario v Argentini), v Pamir na področje Fedčenkovega ledenika, v gore Semyen v Etiopiji, na Kilimandžaro v Tanzaniji in Mt. Kenia v Keniji. Razpolagajo z 80 kandidati za te ekspedicije. Marca 1969 so priredili »ekspedicijski« seminar, ki ga je vodil prof. ing. Fritz Moravec, predavali pa so med drugimi tudi dr. Fritz Schwarzenbach, član ustanove Schweizerische Stiftung für alpine Forschung, dr. Rudolf Campell iz Pontresine, dr. Karl Herrlikoff, predstavnik nemškega inštituta za raziskovanje v inozemstvu.

NA MARMOLADO

CIRIL PRAČEK

Na Kamniškem sedlu sva se zmenila, da bomo odpotovali v sredo ob treh popoldan z Jesenic v smeri proti Marmoladi. Trije naj bi šli, Tonček, ona in jaz. Tonček je odpovedal in tako sva ostala sama, ona in jaz.

Prvomajski prazniki so se zvrstili tako posrečeno, da sem z enim dnevom dopusta imel štiri dni prosto. Kdo ne bi izkoristil te edinstvene priložnosti, še posebno, ker je bila vremenska napoved slaba. Torej bo zagotovo lepo.

V dolini od Trbiža proti Chiusaforte se je nebo močno pooblačilo. Naprej, že daleč proti Passo di Mauro, je padlo nekaj kapljic dežja, oblaki so temno in grozeče prekrivali nebo. Toda nič se ni zgodilo, le hladneje je postalo.

Po prehodu čez prelaz je postajalo vse temnejše in zmenila sva se, da bova ustavila za Cortino, na cesti proti prelazu Pordoi. S tem Pordoiskim prelazom pa žal ni vse čisto v redu. Po stari navadi nisem preštudiral smeri in sva potovala tako nekako v tri dni, kot temu pravimo. V Cortini sva zavila na cesto, kjer je pisalo na kažipotu Pordoi. Pa ni Pordoi, temveč Falzarego. Tega seveda nisem vedel in mi tudi ni nič škodovalo, kajti na Marmolado sem prav tako prišel, čeprav s popolnoma nasprotno strani.

Med vožnjo po lepo asfaltirani in pluzeni gorski cesti sva gledala, kje bi staknila odcep, ki bi naju spravil do taborišča. V Cortini imajo camping, toda divji camp je za alpinista mikavnejši.

Kdor išče, ta najde. Zavil sem po slabi, komaj narejeni makadamski cesti v levo. Tu se začne najina »revolveraška« zgodba, kakor sva jo pozneje v šali imenovala. Komaj sem v trdi noči izstopil iz avtomobila in prišel svetiti z ročno baterijsko svetilko, že je stal v moji bližini mož v uniformi z eno roko sumljivo za hrbtom. Napeto sem premišljeval, kaj stori James Bond v takem primeru. Aha, hladnokrven je, da se mož ne razburi in ne pritisne na petelina. Zazehal sem, rekel »dober dan«, namesto »buona sera«, da bi policist takoj vedel, da ima tujca pred seboj, in vprašal, kje je cesta proti Pordoiskemu sedlu. Mož se res ni vznemiril, prišel bližje, roko z revolverjem je imel sedaj že pred seboj, in me vprašal, od kod sva. »Jugoslavija«, sem odvrnil. Pogledal je še avto in to ga je očitno pomirilo. V tem je pritekel še en policist, za njim pa še civilni agent, oba z revolverji v rokah. Bila sva torej dokončno obkoljena. Ona je res prava alpinistka, niso je motili revolverji, mirno je izstopila iz vozila in motrila može. Šli so par korakov vstran, nekaj debatirali, mahali z rokami in revolverji, tako da bi se pri vsakem zamahu najraje »nekoliko« sklonil, če me ne bi bilo sram pred njo, ki je mirno stala sredi ceste.

Potem je stopil glavni k meni in mi mirno dejal, da tu ne smemo voziti naprej in da je cesta proti Pordoi tam zadaj. Poslovili smo se prijateljsko. Možje imajo pač službo, gotovo ni lahka v Južni Tirolski. Morda pa sem po naključju zašel na cesto, ki drži k vojaškemu objektu.

Kaj vse mora prestat alpinist!

Sklenil sem, da greva daleč stran od teh krajev, zato sva vozila naprej čez sedlo Falzarego prav v dolino in lovila kažipote na Marmolado. Ko sva zavila ponovno v breg, sem poiskal in našel primeren prostor za taborjenje, parkiral avto in skuhal čaj. Ker je bilo pozno, nisva postavljala šotara. Ona je spala v avtu, jaz na tleh poleg avta in noč je minila, kot bi trenil.

Zjutraj sva si privoščila obilen zajtrk in se odpeljala naprej novim dogodivščinam nasproti.

Kmalu sem spoznal, da se vozim prav v isti smeri proti Marmoladi, kot sem se vozil pred nekaj leti, le cesta je sedaj nova do spodnje postaje žičnice na Marmolado. Snega je bilo poleg avtomobila na spluženi cesti vedno več. Zaskrbelo me je, če bo cesta splužena do konca. In res ni bila. Ustaviti sva morala, parkiral sem ob robu,

vzela sva opremo za vzpon in šla peš naprej, saj se sneg ni udiral. V slabi uri sva prišla do hotela, ki je v gradnji, in vprašal sem delavce, ali se da tu čez priti na Marmolado. Dobil sem pritrdilen odgovor in zvedel, da cepina, derez in vrvi ne bom rabil. Prijazni ljudje so naju povabili, da se lahko peljeva z ratrackom navzgor prav do Punta Rocca, to je do zgornje postaje žičnice, okoli 3200 m visoko. Ponudbo sva z veseljem sprejela. Ona se je usedla v kabino, sestavljeni ratrack ima dve kabini (v prvi je bil šofer), jaz sem se obesil zadaj in se držal za ročaj, ki je v ta namen pritrjen na vozilo. Sneg je bil zmrznjen, toda za težki stroj ne zadosti trdno, da bi v veliki strmini vzdržal in tako smo razen loopingov delali prav vse, preden smo prišli do polovice proge. Tu je imel voznik drug stroj v velikem sneženem zaklonišču. To je bil veliki ratrack, s kabino za tri ljudi. Do Punta Rocce sva imela še nekako dve uri hoda. Sklenila sva, da morava vrh prigarati s hojo. Zato sva se prijaznemu vozniku lepo zahvalila in mu dala primerno napitnino. Mož se je sicer zelo branil, in sem mu moral s silo potisniti v žep, »toda vina ni izpljunil«. Stvari namreč tako stoje, da danes tudi Jugoslovani lahko dajemo napitnino v valuti.

Meglenu vreme se je razvleklo in odprla se nama je čudovita rajda samih silnih vrhov na vseh straneh. Spoznal sem, da je zelo malo vrhov, ki jih alpinisti obrede v svojem življenju, čeravno opravi na stotine vzponov. Tik pod Punto Rocca sva srečala smučarje, ki jih je žičnica pripeljala sem gor. Gosta megla je ponovno zavila vrhove okoli naju in nama preprečila pohod na vrh. Dereze sva vzela za vsak primer s seboj. Če ne bi bilo megle, bi poizkusila vseeno vzpon na vrh.

Privezala sva si dušo, navezala smuči na noge in se spustila počasi navzdol. V začetku je bil sneg trdo zmrznjen, par kilometrov nižje je bil že mehkejši, prava spomladanska smuka, najimenitnejša, kar jih sploh lahko je. Sneg je ležal skoraj do spodnje postaje, tako da je bila proga dolga kar okoli 12 km.

Zadovoljna sva se usedla okoli poldne v avtomobil in se odpeljala do tam, kjer sva taborila. Tu sva si privoščila toplo kosilo iz lastnih rezerv in se odpeljala nazaj proti Cortini. V vasi spodaj sem pogledal kažipot Pordoi. Na prvem večjem križišču sem zaman iskal Pordoi. Pisalo je vse mogoče, med drugim tudi Arbara. Pred nama je ustavil avtomobil z italijansko oznako. Skočil sem iz avtomobila in vprašal, kje je Pordoi. Starejši gospod v avtomobilu mi je razložil skrivnost Arbare, Pordoi in Falzarega, ko sem mu povedal, da želim v Cortino.

»Če želite v Cortino, je najbližje po tej cesti v Arbaro. Ta cesta, ki drži v Arbaro, gre čez prelaz Falzarego in v isti smeri je tudi Pordoi.« Tako mi je bilo vse jasno, oprostite, skoraj jasno, jasno vsaj v toliko, da bom prišel v Cortino. Prej se mi je mešalo samo dvojje imen, Pordoi in Falzarego, sedaj je bila tu še Arbara. Cesta pa je bila prav ista kakor ona, po kateri sem se pripeljal iz Cortine pod Marmolado, torej cesta »treh revolverašev«, kakor je v šali rekla ona.

Pogled na Cortino je s te ceste res edinstven, najsi bo zvečer ali čez dan. Pred nama so zadnje meglice odstirale skrivnost Monte Cristalla, Tre Cime di Lavaredo in drugih dragih in znanih mi vrhov. Jasnilo se je in obetal se je najlepši dan. Preko Misurine sva se spustila v Dobbiaco in naprej v Lienz. Zapuščala sva prijazno Italijo in prihajala v prav tako prijazno Avstrijo. Čez Iselberg in Winklern sva se spustila v Melsko dolino. Takoj za Winklernom sva si ob Meli postavila šotor, skuhala večerjo, zlezla v spalne vreče in prespala kratko noč. Zbudile so naju ptice. Pohitela sva z zajtrkom in naprej proti Heiligenblutu.

Tu sva pustila avto, si ogledala znamenito cerkev in odšla peš s smučmi na hrbtu na Schareck (2600 m).

Vso pot naju je žgalo sonce. Izogibala sva se ceste, zato sva videla čudovito cvetje anemon, ki rasto skoraj iz snega. Sneg je ležal šele nad 2000 m. Izbirala sva kopnine in šele zadnjih nekaj sto metrov sva morala navezati smuči. Čez rob se nama je odprl lep pogled na zasnežena smučišča proti Edelweisspitze. Ona je sklenila, da se bo spustila preko roba. Jaz sem moral nazaj, od koder sem prišel, ker sem pustil plezalnike niže spodaj pod drevesom, ko sem obuval smučarske čevlje.

Spremljal sem jo z očmi do konca smuka, do ceste. Dobro in brežhibno je speljala strmo vesino. Nato sem se spustil na nasprotno stran. Smuka je bila prijetna, čeprav

kratka. Pusti »pešadijski« del poti do Heiligenbluta je zanimiv zaradi cvetja in živali. Svizci so bili že zunaj, videl sem srne na paši in ujede v zraku, občudoval prve znanilke pozne pomladi – pisano cvetje v živozeleni travi. Vedno imam občutek, kadarkoli kolovratim v okolici Glocknerja, da tako živozelene trave ni nikjer kakor tu. Morda to stori obilica moče, morda močvirnata tla, morda odsev neba v globoke doline, kdo bi vedel?

Ona je prišla v dolino za menoj. Natočila sva si čiste vode v pučo, da bi lahko taborila kjerkoli.

Doživela sva svojstveno pomlad v gorah, ostro mejo med snegom in zelenjem, bele oaze in živo zelenje drugo ob drugem.

DVE ZGODBI Z BRLOŽNICE

JOŽE VRŠNIK

Brložnica je ovčja planina v Logarski dolini na sončni strani (jutranje sonce) že v bližini Okrešlja in približno v isti višini.

Klemenšek Joža je pripovedoval, da je na stari pastirjevi bajti streha segla do tal, ob bajti je bil osék, v katerega je pastir vsak večer ugnal in zaprl ovce, da so bile bolj varne pred medvedom.

Če je medved ponoči napadel ovce v oséku, so zvonci zapeli, ovce so se zadrle in planile k strehi. Pastir je to slišal, vzel puško in skočil pred bajto, ustrelil v zrak in medved je pobegnil. To se je zgodilo večkrat. Tudi je povedal, da je njegov oče Rok rekel, da je bil zadnji medved solčavski domačin ustreljen tisto leto, ko se je on rodil. To je bilo leta 1859. Ustrelil ga je oče pokojnega Šikovca. Da takrat so bili medvedi v Solčavi stalni. Pozneje so prihajali le tuji klateži.

Naš stari pastir Tomaž Prelesnik, rojen 1848, umrl je pri nas l. 1930, je pripovedoval: V svojih mladih letih sem služil za hlapca v Plesti. V jeseni so spustili krave na njive past, mlada jalova goveda so se morala pasti pa še na letnem pašniku po Ravneh. Paše je govedom primanjkovalo, zato so jo iskale po strminah. Tako so lačne živali priplezale skoz na ovčjo planino za Brložnico. (Celo uro daleč v hrib.) Tu jih je pa zajelo deževje. V dežju si jih nihče ni upal goniti po razmočeni slabi stezi v dolino. Čakali so, da se vreme unese, to pa je trajalo nekaj dni. Naslednje jutro so se zbudili v snegu. V Plesti ga je bilo za ped visoko, za Brložnico pa do kolena. Takrat pa z govedi ni bil več kam odlašati. Kakor bo, pa bo, Tomaž pojdi z menoj, je rekel Plesnik, in gazila sva za Brložnico. Živali so stale pod strešnicami (debele gorske smreke s košatimi, do tal visečimi vejami), bile so za silo pod streho, a so drgetale lačne in premražene. Plesnik jih je zbezal izpod smrek, jaz sem jih klical za sabo. Živali so se zvrstile po gazi za menoj, v strmini pa jim je drselo in kar posmučale so se za menoj. Nič več niso mogle zavirati, če je katera od sprednjih hotela zastati, so jo druge potisnile naprej, tako je cela vrsta drsela navzdol kakor plaz. Nisem se utegnil ozreti, nisem utegnil odskočiti raz stezo, bežal sem kakor še nikoli, pa so bila goveda zmeraj trdo za menoj. Pri vsej divji dirki pa smo vsi srečno pridivljali v dolino. Dolgo sem čakal v ravni, preden je Plesnik prišel za nami. Bil je bled ko kozji loj. – Jaz sém kar zamižal, je rekel, ko sem videl, kako se je živina zadržala za teboj. Mislil sem, da bo šlo vse čez tebe, na ovinku pa čez steno. Te gonje pa ne bom nikoli pozabil. – Tudi jaz ne, sem mu rekel.

Na vprašanje, če je že kdaj slišal, da so Plesnikova goveda prišla za Brložnico, je sedanji Plesnik (Franc) odgovoril: Še nikoli. Ni si mogel misliti, da bi bilo to govedom mogoče. Nekdaj so pastirji držali steze v redu, odkar pastirjev ni več, so steze prepadle. Šele v zadnjem času so se lovci zavzeli zanje, je rekel.

Pokojni pastir Jaka Černe (tudi on je umrl pri nas) pa je pripovedoval:

Ko sem prišel z Logarsko ovčjo tropo za Brložnico in prinesel svoj koš z obleko, hrano in potrebnimi stvarmi, je bil lep, topel dan. Okrog bajte in v bajti pa je bilo toliko modrasov, da si nisem upal skupaj z njimi stanovati. Koš sem obesil na smreko in odšel nazaj v Log. Vedel sem, da čim več te golazni kdo pobije, več je vidi, zato mi ni kazalo drugega kakor oditi. V Logu sem dobil steklenico žegnane vode (Jobave), tobak pa sem postrgal ves, kolikor ga je le bilo pri hiši. Dobil sem še star lonec, in s tem odšel za Brložnico. Najprej sem z žegnano vodo poškrpil po bajti in še okrog bajte. Tobak, ki ga strupenina ne mara, sem pa skuhal. S tobačno izkuho sem poškrpil po bajti vse stene, police, klop in pograd. Tudi okrog bajte sem poškrpil stene in skale, kjer so se modrasi sončili. V bajti je bil tak smrad, dokler ga ni dim premagal, da ni bilo za prestajanje, modrasi so se pa odselili. Tisto poletje nisem videl nobenega več.

Morda je Jaka v pripovedovanju o modrasih nekoliko shrušal (pretiraval), vsekakor pa je menda en sam modras v bajti dovolj, da pastirju prežene mirno spanje.

URESNIČENA ŽELJA

MITJA KOŠIR

Počutim se mnogo bolj sproščeno, ker končno le lahko pišem o prvi »direttissimi« pri nas, o mojstranški »direttissimi«. Velik dolg je poplačan. Še vedno imam pred očmi lansko sezono, ko sva nedeljo za nedeljo s Petrom, pozneje pa z Janezom, hodila v Vrata z namenom, da greva v Stenar. Toda izredno slabo vreme v lanskem poletju nam je vedno prekrizalo načrte. Direktna v Stenarju pa je ostala neponovljena in visela noč in dan nad menoj. Nisem se mogel otresti bremena. Kadar sem se peljal skozi Mojstrano, mi je pogled uhajal tja proti koncu doline Vrat, kjer se je nad temne gozdove bočila mogočna Stenarjeva piramida in vabila s svojim zloglasnim trikotom. Tam sta natanko po sredi v jeseni l. 1967 Klavdij in Zvone speljala smer, ki spada med najtežje v Julijcih.

Prišel je letošnji prvi maj in vreme se je naredilo. Hitro smo bili dogovorjeni in prav na prvega maja jutro smo se vzpenjali s polnimi nahrbtniki plezalne opreme proti bivaku IV, ki stoji na Rušju pod severno steno Stenarja. Štirje smo. Matic Maležič, tovariš na vrvi iz zimske Rakove špice, eden prvih Jugoslovancev v Walkerjevem stebri v Grandes Jorasses, Boris Krivic, s katerim sva na isti vrvi premagala marsikatero steno pri nas in v tujini, z nami je tudi Marjan Manfreda, ki je kljub svoji mladosti, saj ima šele 18 let, že izreden plezalec.

Čprav je za nami tri ure hoje, ne zapravljamo časa, ampak odhitimo k vznožju južne stene Dolkove špice. Vstopimo v markanten steber. Po treh urah lepega plezanja stojimo na vrhu Dolkove špice. Okoli nas se vzpenjajo v modro majsko nebo še zimsko zasneženi vrhovi gora, ki so nam tako blizu in ki jih ljubimo z vso gorečnostjo naših mladih src. Zelo smo hvaležni vsem, ki so nam pomagali na to pot, ki bolj kot vse na svetu obogati in oplemeniti življenje. Sestopimo k bivaku in po kosilu poležemo na toplo majsko sonce.

Ko pa sonce zaide za bližnjimi vrhovi, imamo že načrt za naslednji dan. Srečo bomo poizkusili v direttissimi. Dobro smo pripravljeni, upamo na uspeh. Zgodaj zlezemo v postelje, ker bomo jutraj zgodaj vstali. Kot vedno pred težko plezarijo, tudi tokrat ne zaspim in se v polnu premetavam po ležišču. V mislih sem že pri oprimkih v steni. Premišljujem o klinih, ki zabiti pred letom dni morda še držijo, morda tudi ne, o lesenih zagozdah, ki so morda že prepereli. Končno me iz razmišljanja iztrga

spanec. Zdi se mi, da sem šele zaspal, ko prične Boro ropotati z vrati bivaka, na glas hvaliti vreme ter nežno metati prijatelje iz postelje. Ko zvezde zbledijo, stojimo v prvem jutranjem svitu pred bivakom. Sneg, ki ga je še veliko, ponoči ni zmrznil. Do kolen se nam vdira, ko hitimo proti vstopu. Stena se od tu v eni sami navpični črti pne do vrha, ki je sedemsto metrov nad nami. Z Marjanom se naveževa na dvojno vrv, prav tako Boro in Matic. Pričnem s prvimi metri stene. Že tu, na začetku, ni prav nič lahko, in precej zadihani priplezam na stojišče. Medtem ko varujem Marjana, mi pogled uhaja v dolino, kjer med temnozeleno preprogo bukova po strugi Bistrice odtekajo triglavske vode proti dolini, ki je že vsa v cvelju in zelenju. Tam daleč na ozelenelih pobočjih Karavank leži vasica Dovje. Kot igračke iz otroške domišljije se mi zde hišice, ki se stiskajo na kupu, kot trop ovčic na paši. Visoko se je že pomaknila snežna meja. Sonce neusmiljeno topi sneg in gola rebra na prisojnih pobočjih postajajo iz dneva v dan večja. Tudi tukaj pri nas v steni je vse v tem znamenju, da sneg res kopni. Povsod se cedi snežnica in otežkoča plezanje. Na ozkih poličkah, ki so v tej steni tako redke, leži gnil sneg, ki neusmiljeno namaka čevlje in obleko. Nič lepega ni v tem pomladanskem plezanju. Vendar smo srečni in zadovoljni. Saj smo sredi svojega elementa, moramo se boriti z goro, ki nam postavlja resne zapreke. In prav v tej borbi in v teh zaprekah je čar. Tisti čar, ki dela vse početje zanimivo, pomembno. Nobena stvar, ki ti pade sama v roke, brez najmanjšega truda, ne more imeti tolikšne vrednosti kot tisto, za kar se moraš boriti. Najlepša zmaga je tista, ki je težko priborjena. Ta borba z naravnimi elementi daje alpinizmu smisel in ga plemeniti. Ljudje pa, ki so jih vzgajale gore, lahko gredo skozi življenje prek vseh drobnih spletk in pomanjkljivosti vsakdanjega življenja.

Zgodaj dopoldne stojimo na gredinah sredi stene. Nad nami je najtežji del stene, ki nas je skrbel že med plezanjem do sem. Če pridemo tu čez, se nimamo ničesar več bati. Tokrat je Marjan fisti, ki prvi prične in kmalu javi od zgoraj, da klini dobro drže in da so tudi zagozde še uporabne. Kar bolj sproščeno zadihamo. Ko po dobrih treh urah splezam čez drugo streho in ugotovim, da je naprej sicer še strmo, vendar v primeri s spodnjimi raztežaji lahko, prijatelji zaženejo v en glas refren znane narodne pesmice, ki je prirejena prav za take izjemne trenutke. Pripravim stojišče in varujem Marjana, ki se kmalu prismeje čez rob. Srečna čakava Borisa, in ko je tudi on ob naju, pojemo in varujemo Matica, ki nam je pozneje zaupal, da bi iz obupa nad takim čudovitim prepevanjem kmalu padel. Kar ne moremo verjeti, da smo že prek težkega dela stene. Vendar je le res, saj mi vrv, ki drži k Marjanu, nekam hitro izginja iz rok. Neverjetno. Po nekaj raztežajih srečni stojimo na vrhu Stenarjevega trikotu. Ko si vsi navdušeni, po enajstih urah plezanja, segamo v roke, si zelo zaželim, da bi bila tukaj tudi Klavdij in Zvone, da bi bila tudi onadva deležna vsaj delčka naše sreče, saj smo po njuni zaslugi bogatejši za veliko doživetje. Zaslužila sta naše iskrene čestitke, ker sta res mojstrsko opravila delo v teh previsnih počeh in strehah.

Že kujemo nove načrte, še drzneje. Taki smo pač. Naša pot je načrtana strmo navzgor in nočemo odstopiti. Zrasli smo z gorami, z njimi živimo.

I. ponovitev mojstranske direktissime v Stenarju. Plezali Marjan Manfreda-Mitja Košir, Boris Krivic-Matija Maležič, dne 2. maja 1969. Čas: 11 ur, ocena: V-VI.

DRUŠTVENE NOVICE

MATIJA KLINAR 70-LETNIK

V Plavškem Rovtu nad Jesenicami se je 24. II. pred 70 leti pri kmetu Martincu rodil kot dvanaesti otrok naš jubilar Matija. To je kraj, kjer vsako pomlad s svojim edinstvenim cvetjem obdari narava – z narcisami – vsa obširna po-bočja prav tja do vrha Golice in Rožce. Obsežen dom je moral Matija po končanem šolanju zapustiti in se postaviti na lastne noge.

Za rep je še ujel konec vojne in se boril kot prostovoljec za severno mejo (koroški borec). Po vrnitvi se je zaposlil najprej pri lesnem obratu Schreyu na Jesenicah, pozneje pa vse do leta 1944 delal pri dr. Ernestu Rekarju tudi na Jesenicah kot delovodja v lesni stroki. Tudi v NOB je doprinesel svoj delež. Kot borec je bil med drugim tudi na Primorskem. Po osvoboditvi je delal pri združenem lesnem odseku vse do svoje upokojitve.

Član PD je postal l. 1921 pri takratni kranjskogorski podružnici, po ustanovitvi društva na Jesenicah pa je bil tudi tam član. Tudi v TK Skalo se je vpisal. Leta 1929 se je ustanovila gorjanska podružnica SPD. Bil je takoj njen član in soustanovitelj. Čez leta si je v Gorjah postavil svoj dom. V 40 letih delovanja PD Gorje je bil ves čas njegov odbornik, po vojni do leta 1952 gospodar, od takrat naprej pa do danes njegov predsednik. Vsekakor je lepota rodnega kraja vplivala, da je že v mladosti vzljubil gorski svet. Tudi poklicno delo ga je vedno vabilo v gozdne predele, v Triglavsko pogorje, Pokljuko, Jelovico. Vsemu temu je ostal zvest do današnjih dni. Saj ga srečamo v gorah vsako leto zlasti okrog Triglava pri Domu Planika, na Doliču in drugod. Tudi do desetkrat na leto obišče društvene postojanke. Vedno je nasmejan in dobre volje, saj mu hoja po gorah kljub izredni teži nikoli ni delala nobenih težav. Kot organizator in gospodarstvenik je bil steber društva. Neizbrisno bo zapisano njegovo ime v zgodovini našega planinstva.

Za vsa njegova dela ga je PZS odlikovala s srebrnim in zlatim častnim znakom, PZJ pa z zlatim znakom. Vsestransko je razgledan in sposoben. Srečali smo ga skoro na vseh skupščinah PZS in na pomembnejših sestankih. Je že vrsto let član glavnega odbora PZS. Ima tudi državno odlikovanje »zasluge za narod II. stopnje«. Ob 70-letnici si najbolj želi to, da bi bili planinski domovi dobro urejeni, mladina da bi vse bolj posnemala idealizem starejših in da bi šola v svoj učni program dala več planinstva pri vzgoji narajočaja itd.

Vrsto let je tudi predsednik domačega gasilskega društva Podhom, predsednik občinske gasilske zveze, dalje predsednik turističnega društva, predsednik Rdečega križa in še predsednik čebelarke družine, saj so mu čebele najljubši »kornjček«.

Ob proslavi njegove 70-letnice mu vsi, ki ga poznamo – teh pa ni malo – želimo, da bi še vrsto let vodil planinsko društvo (in tudi druga), hodil pa s tako lahkoto, kakor je doslej. Želimo mu prav iz srca predvsem to, da bi bil zdrav in srečen.

Lojze Jan

OB POMEMBNI 20-LETNICI

Lansko jesen smo pravzaprav prvič po vojni doživeli planinsko fotografsko razstavo, na kateri so nastopili mladi fotografi planinskega foto-kluba. UO PZS je z veseljem ugotovil, da se je planinska fotografija vendarle premaknila. Če bodo mladi fotisti v tem smislu nadaljevali s svojim delom, ne bo treba še kar naprej govoriti, da je slovenska planinska fotografija samo še stvar stare in starejše generacije.

Da so se stvari tako obrnile, gre zasluga mojstru Vlastji Simončiču. Pred nekaj leti

smo si segli v roko, ko je nastopil na skromnem pregledu slovenskega planinskega dokumentarnega filma v prostorih »Eles« na Tržaški cesti in ga pridobili za delo v tečajih za mlade fotografe, ki je s posebno vneto steklo l. 1968 in 1969 ter doseglo take uspehe, da je bilo z njimi možno iti pred kritične oči.

Mojster Vlastja Simončič je slovenski javnosti znan, planinski pa tudi kot sotrudnik našega glasila. Mlade fotografe vzgaja že 20 let. Naj ob tej obletnici njegovega dela in garanja nekaj zapišemo!

Rodil se je l. 1911 v Gorici, kot otrok živel v Trstu, nato kot primorski begunec hodil v šolo v Ljubljani in Beogradu. Po maturi si je izbral vojaški študij in poklic, med vojno živel v ilegali in sodeloval z italijanskim osvobodilnim gibanjem. Bil je obsojen na smrt, pa so ga rešili garibaldini. Po vojni je bil deset let novinar pri »Tovarišu« in »Poročevalcu«, l. 1956 pa se je zaposlil v Klinični bolnišnici za porodništvo kot televizijski tehnik, režiser, organizator in kameraman. Kot tak je ustvaril 37 medicinskih filmov, ki ogromno pomenijo za masovni pouk medicine pa tudi za mednarodno reputacijo naših medicinskih strokovnjakov, da ne govorimo o njihovem pomenu za medicinsko dokumentacijo sploh.

Poleg tega je 20 let napretrgoma učil fotografsko tehniko na raznih šolah, med drugim na Pedagoški akademiji in Visoki šoli za novinarstvo. Napisal je fotografski priročnik za 8. r. osnovne šole in izdelal več diafilmov za pouk. Od l. 1952 sodeluje na mednarodnih razstavah, dosegel je naslov »mojstra fotografije«, mednarodna organizacija za umetniško fotografijo (FIAP) pa mu je dala naslov »ekscelenca FIAP«. Bil je že štirikrat povabljen na mednarodni simpozij fotopedagogov kot zastopnik SFRJ in imel v okviru FIAP več referatov. L. 1952 je na svetovnem natečaju londonskega lista »Times« prejel prvo nagrado za fotografijo »Mladi letalci«. Seveda ima poleg tega uspeha še vrsto drugi nagrad, priznanj in diplom. Med drugim je dobil tudi zlato plaketo Borisa Kidriča za tehnično vzgojo mladine.

Vlastja Simončič je nenavadno delaven človek. Že kot tak je rojen za pedagoga, saj privablja in oblikuje s svojim zgledom. Ker je izredno iznajdljiv, sposoben in uspešen fotoamater, kinoamater in organizator, smo lahko zares veseli, da se je posvetil tudi planinski fotografski mladini. Upajmo, da bo še naprej našel čas za našo organizacijo in da bo s svojim delom položil soliden temelj novi planinski fotografiji ter vzgojil med našimi fotografi tudi take, ki se bodo po njegovem zgledu žrtvovali za tehnično vzgojo mladine.

T. O.

OB DVAJSETLETNICI RIBNIŠKE KOČE

Ker ni bilo v nobenem slovenskem časopisu branja o dvajsetletnici Ribniške koče, sodim, da je prav, če v našem planinskem glasilu vendarle registriramo ta jubilej.

Ribniška koča je še vedno ena naših najlepših planinskih postojank po svojem zunanem videzu, notranji opremljenosti in ureditvi ter kakovosti oskrbovanja v slovenskem in jugoslovanskem merilu. Tudi inozemci zelo radi obiskujejo ta planinski dom.

Minulo je dvajset let, udarniki in fanatiki Ribniške koče gledamo s planinskim zadovoljstvom na opravljeno delo, na tiste udarniške akcije, ki so bile tačas edinstvene v naši ožji domovini.

Graditelji Ribniške koče želimo, da bi bila Ribniška koča še v naprej lep diadem v vencu naših planinskih domov.

Če naj pravilno ovrednotim pomen Ribniške koče v delovanju mariborskega društva in okviru slovenskega planinstva, moram seči v zgodovino podružnice v njenem prvem deceniju.

Čeprav je bilo društvo tiste čase vsestransko zelo aktivno, lahko trdim, da sta se pričeli nova borbenost in izredna dejavnost takrat, ko so odborniki ugotovili, kakšna planinska bogastva skriva in hrani zahodno Pohorje, kak snežni eldorado je v tem delu Pohorja. Kajti če smo se mariborski planinci takoj po drugi svetovni vojni, ko smo tako rekoč v rekordnem času postavili Mariborsko kočo, v silnem zaletu spoprijeli z gradnjo nove Ribniške koče, je to logično nadaljevanje začete delo, ki sega v leto 1921.

Na seji podružničnega odbora 17. maja 1921 je bil sprejet sklep, da je treba čimprej na zahodnem Pohorju zgraditi planinsko kočo, ki naj bi se imenovala »koča pri Ribniških jezerih«. Celih enajst let je poteklo od te zgodovinske seje, ko je bil odprt Senjorjev dom. Leta 1928 ustanovljena zadruga »Ribniška koča« je prevzela gradnjo doma. Menda ne bo odveč, če dobesedno citiram kronista, ki je ob 20-letnici Mariborske podružnice SPD napisal: »Leta 1930 je zadruga pričela z delom, ki je hitro napredovalo. Med tem časom pa je v delavskih barakah zimskošportni odsek preuredil in opremil začasno zavetišče za smučarje. V letih 1931–1932 je bila koča pod streho in za silo opremljena. Franjo Majer je 20. oktobra 1931 kot prvi gospodar in za zimskošportni odsek prevzel oskrbo hiše. Dela so bila končana, da se je 10. julija 1932 lahko izvršil krst Senjorjevega doma. Slovenski meceni in dobrotniki kakor tudi oblast so opremili sobe.« To omenjam zaradi tega, ker je sedanja tradicija najlepšega slovenskega planinskega doma nadaljevanje tradicije Senjorjevega doma. Spomladi 1942 je Senjorjev dom pogorel.

Če preskočimo dobra štiri leta, moramo ugotoviti, da so planinci po vojni kaj hitro postavili Mariborsko kočo, da bi se lahko v celoti posvetili gradnji nove koče na Ribniškem sedlu. Zalet teh udarnikov, mladih in starih, je bil tako čudovit in nepopustljiv, da smo mariborski planinci v breme dveh letih in pol zgradili najlepši, planinsko najbolj ubran in najudobnejši dom v Sloveniji in Jugoslaviji. Finančna sredstva so nam bila na voljo, težave z gradbenim materialom so sicer obstajale, moč udarniške delovne sile, moralna in fizična, pa je bila taka, da je bil uspeh na dlani. Če vsa slovenska industrija ni mogla priti do pocinkane pločevine, je to uspelo iznajdljivim mariborskim planincem brez večjih težav. Prva udarniška nedelja je bila 15. julija 1946, same priprave pa segajo že v mesec november 1945, tedaj v čas, ko se bojno orožje še ni niti popolnoma ohladilo. Naše udarniške sobote in nedelje so bile čudovita harmonija dela, predanosti planinski ideji in veselja ter prijateljstva. Bile so enkratne! Te udarniške akcije so dosegle svoj višek junija 1949, ko je nastalo geslo: »Bodimo fanatiki Ribniške koče!«

Dr. Marjan Brecelj je odprl Ribniško kočo 29. novembra 1949.

Dva motiva sta vodila mariborske planince na ta del Pohorja: čudoviti svet pohorskih gozdov in sijajni smučarski tereni. Mariborski planinci so pred več kot 40 leti začeli sistematično gojiti smučarstvo in prvi smučarski tečaj v regiji je leta 1927 priredila mariborska podružnica.

Ribniška koča je v naslednjih letih dobivala še popolnejšo notranjo opremo in je dala tisočerm in tisočerm obiskovalcem lep in pristrčen letni in zimski oddih. Ohranila je značaj planinskega doma in tako želimo vsi znani in neznani udarniki tistih dni, da ostane Ribniška koča še vnaprej ponos mariborskega društva in ohrani svoj planinski značaj, svojo planinsko ljubkost in znano domačnost.

Ne navajam imen številnih udarnikov, imen zagrizenih planinskih delavcev tistega časa, saj je to kočo gradilo celotno članstvo, gradilo jo je planinsko društvo Maribor.

Ing. Friderik Degen

MO PD RAŠICA

PD Rašica je slavilo desetletnico obstoja lansko leto. Danes deluje na širokem področju nekdanje občine Šentvid nad Ljubljano. Srečuje se z mnogimi težavami. Delaven je upravni odbor, a še ta najbolj v gradbenem odseku. Vse svoje moči vlaga v našo kočico na Rašici. To prizadevanje je treba prav gotovo podpirati, vendar bi se morali vsi zavedati, da to še ni vsa planinska dejavnost.

Moram pa priznati, da društvo vsestransko podpira mladinski odsek, ki je v letošnjem letu močno zaživel: V zimskih razmerah je bil na Kamniškem sedlu, z avtobusom na otvoritvi slovenske koče na Blešči planini pod Kepo, mladinci so bili na Triglavu, na Jalovcu, v Grinjavcih, na začetnem delu transverzale kurirjev in vezistov itd. Markirali smo Šmarogorsko Grmado (za prvo silo smo popravili Pogačnikovo plezalno pot, za Morda bi kakega obiskovalca Šmarne gore bodle v oči table z napismi, ki so kar smo porabili nekaj novih klinov). Nismo tako uspeli, kot bi radi, v teh stvareh nimamo izkušenj niti denarja, vse prej kakor lični. Dvomimo, da bi li kajpoti vzdržali v svoji obliki nekaj let. Bodo pa drugi boljši.

Največji problem imamo z delom po šolah. Pri tem nam največ pomagajo prosvetni delavci-planinci, ki jih pa žal ne moremo dobiti na vseh šolah. Imamo močno skupino na Vodnikovi šoli in manjšo na Rozmanovi in Koščevi. Radi bi videli, da bi nas šolska vodstva bolj podprla.

Člani MO se sestajamo vsak torek v društveni pisarni. Naših debatnih večerov se lahko udeleži vsak član MO, imamo že nekaj stalnih obiskovalcev. Na koncu se zahvalim dolgoletnemu predsedniku tov. Jožetu Bostiču, ki je v letošnjem letu prevzel propagando, za vsestransko in nesebično pomoč pri delu za MO.

Miha Marenče

PREHODILI SMO PREKMURSKI DEL TRANSVERZALE KURIRJEV IN VEZISTOV NOB SLOVENIJE

Bila je nedelja 23. novembra. Trije avtobusi so iz Ljubljane zdrveli proti Mariboru, polni mladih planincev in tudi nekaj starejših je bilo vmes. Izlet je priredil KO MO Ljubljane, ki povezuje vse planinske odseke na tem področju. Na Vogarju v mesecu oktobru je KO sklenil, da poživi delo v svojih vrstah. Načelnik MO PTT Ljubljane je na tej seji predlagal, da bi v dveh ali treh letih prehodili celotno transverzalo kurirjev in vezistov.

Pot nas je vodila preko Ptuja in Ljutomeru. Ustavili smo se v Ljutomeru, kjer nas je sprejela predsednica PD Ljutomer tov. Marjeta Čučulovič s skupino pionirjev. V spomin na ta dan nam je podarila lepo sliko, ki so jo narisale pridne roke ljutomerskih pionirjev. Naslednja nas je pozdravila Marija Cimperman iz Beltinec. Ob spominu prekmurskega komunista, narodnega heroja Štefana Kovača, smo poslušali zgodovino teh krajev iz NOB, še posebej povezano s Štefanom Kovačem,

Miškom Kranjcem in drugimi. Tu se nam je priključila tudi skupina iz Maribora pod Filutkovim vodstvom.

Obiskali smo domačijo tragično preminelega Mirka Baligača-Dimeka in mu na njegov grob položili venec.

Pot nas je pripeljala nazaj v Ljutomer, kjer smo izvedeli nekaj o zgodovini tega mesta, nato pa smo se odpeljali proti Gomili na razgledni stolp. Imeli smo srečo, ves dan je sijalo sonce in ožarjalo obronke Pohorja, Paškega Kozjaka, Boč in Haloze.

Bila je že noč, ko smo se pripeljali v Maribor. Na dvorišču stavbe PTT Maribor smo doživeli slovesen sprejem. V dvorani sta nas sprejela predsednik pokroviteljskega odbora transverzale in predsednik PD PTT Maribor.

Tov. Prevorčnik nam je zaželel dobrodošlico, tov. predsednik PD pa nam je povedal nekaj o času NOB v Mariboru in na Pohorju. Ura je šla že na sedmo, ko smo se morali tudi od gostoljubnih in prijaznih Mariborčanov posloviti.

Na koncu se v imenu vseh 137 udeležencev najlepše zahvaljujem gostiteljem in jim kličem: Na svidenje v Ljubljani!

Miha Marenčič

MO PD TAM MARIBOR

Mladinski odsek planinskega društva TAM v Mariboru je 23. nov. 1969 priredil »akademijo mladih planincev« v dvorani Nigrada v Strmi ulici. Pred polno dvorano so mladi planinci izvedli pester program, ki je na lep način prikazal, kako se lahko planinska vzgoja povezuje s kulturnoprosvetnim delom. Nastopil je 40-članski pevski zbor, instrumentalni trio »Veseli bratci« (zares bratje), več pevskih in glasbenih solistov, ena od mladink pa je zelo dobro na pamet recitala odlomek iz knjige dr. Miha Potočnika »Srečanje z gorami«. Za izvedbo programa gre zahvala izvajalcem, a prav tako njihovim učiteljem, ki dajejo svoje moči na razpolago tudi za vzgojo planinske mladine.

Nato je tov. Franci Šmajš, duša vsega tega dela, razdelil 60 članom MO častne znake za prehojene znane naše poti: za pot po koroški mladinski transverzali, po zasavski in po kozjaški planinski poti. Priznanja so dobili tudi pridni pionirji in mladinci in zaslužni mentorji. Zastopstvo MO je počastilo tudi tov. Šmajša, ki zares zgledno skrbi za napredek MO PD TAM.

Končno je navzoče občinstvo lahko gledalo še barvne diapozitive s koroške mladinske transverzale in barvni film »Planinska mladina se izživlja športno«.

T. O.

ODDAJE »ODMEVI Z GORA«

Oddaja »Odmevi z gora« drugega radijskega programa, ki jo vodi prof. Marijan Krišelj, je že nekaj časa na programu ob petkih (19–19,20 h), kar je za nas planince mnogo bolj primerno kot ob nedeljah. Da bi jo lahko poslušal čim širši krog, objavljamo program prvega četritletja 1970.

2. 1. Marijan Krišelj: Planincem za novo leto

9. 1. Marijan Vodopivec: Ciklus oddaj »Iz zakladnice slovenske planinske glasbe – I. oddaja, vokalna glasba

16. 1. Pavle Kemperle: Poglavlje iz mojih spominov z gora IV. del (pon.)

23. 1. Andreja Fux: Dežela pod Himalajo

30. 1. Janez Grčar: Bloke nekdanj in danes

6. 2. dr. Rafko Dolhar: Naši veliki možje – Emilio Comici

13. 2. Franc Vadnik: Mladina in gore

20. 2. Franci Savenc: Alpinizem in rekordne višine I. del

27. 2. Pavle Kemperle: Poglavlje iz mojih spominov z gora VIII. del

7. 3. Nada Kraigher: Potopisne meditacije I. del (Dolomiti)

14. 3. Karel Makuc-Franc Tratnik: Od Lima do Durmitorja in Kako smo nosili šavje z Menine planine

21. 3. Planinci pozimi (redna aktualna oddaja z napotki in obvestili)

28. 3. Slavko Tiran: Sedem doživetij
F. S.

FILIP VRTOVEC

V starosti 83 let je novembra 1969 zapustil savinjsko planinsko družino Filip Vrtovec, dolgoletni gospodar savinjske podružnice SPD in PD Celje. Doma je bil v vipavskem Šentvidu, študiral je v Kranju in v Ljubljani, kjer se je zaposlil v znani Kančevi drogeriji. L. 1919 se je preselil v Celje in l. 1926 odprl drogerijo. To je kot lastnik vodil še dolga leta po drugi svetovni vojni, ki jo je preživel kot pregnanec v Srbiji. Član planinskega društva je bil 61 let. Za zvesto, vestno in požrtvovalno delo ga je PZS odlikovala z zlato značko.

Spoznal sem ga kot odbornika že pred vojno, po vojni pa kot nepogrešljivega sodelavca pri obnovi savinjskega planinstva, ki je bilo prizadeto kot malokatero. Pokojni Vrtovec je dal na razpolago ne samo svoje dolgoletne izkušnje, znanje in sposobnosti, ampak tudi svoje premoženje. Njegova drogerija je bila več let glavno shajališče vseh tistih, ki so se zavzeli za obnovo Korošice, Okrešlja, Raduše, Celjske koče, za zidavo Mozirske koče na Golteh in velikega planinskega doma v Logarski dolini. Več kot deset let je bilo v njegovih poslovnih prostorih vse, kar so postojanke potrebovale za preskrbo,

opremo in gradbeni material. Pokojni Filip je bil vsa leta neplačani ekonom in skladiščnik, poleg tega pa ugleden odbornik, ki je s svojim zgledom kazal, kako je treba služiti slvari, za katero mu je gorelo srce. Bil je priča še klasičnih časov Kocbekovega predsedstva savinjske podružnice in njenega gospodarskega vzpona v zadnjem desetletju pred vojno, po vojni pa je kot blaginjak, gospodar in pomožni tajnik doživel nov vzpon društva z gradnjami na Golteh z novim, večjim planinskim domom v Logarski, novim Frischaufovim domom, z velikimi uspehi alpinističnega, mladinskega, markacijskega in drugih odsekov. V spomin celjskih planincev in savinjske planinske javnosti pa se ni zapisal samo kot delaven odbornik, pač pa predvsem kot plemenit človek in poštenjak, na katerega smo se lahko vselej zanesli.

T. O.

BOŽO GREBLAHER

Drugo nedeljo v decembru 1969 se je po naši domovini razširila žalostna novica, da se je za vedno poslovil od nas zdravstveni delavec, planinec, smučar in kulturnoprosvetni aktivist Božo Greblaher, upravnik Zdravstvenega doma v Mariboru, v starosti 60 let.

Pokojni Božo je imel zaradi svojih vrlin in zaradi svoje pestre dejavnosti množico prijateljev in znancev v Ljubljani, Rogški Slatini, Celju in v Mariboru. V teh mestih je teklo njegovo življenje, tu je opravljal svoje delo kot sposoben, vesten in marljiv vodilni nameščenec, tu se je razdal kot neutrujen delavec v raznih organizacijah. Bil je lepočutne narave in je kot tak našel skladno razvedrilo v gorah in v glasbi. Kot navdušen planinec in smučar je ves čas svojega bivanja v Celju delal tudi kot funkcionar planin-

skega društva, kot ljubitelj glasbe pa je bil zvest in nepogrešljiv član celjskega sindikalnega godalnega orkestra, ki je takrat dosegal lepe uspehe. H goram in glasbi ga je gnala njegova ljubezen do lepote, ki jo je iskal v lepi podobi, pesmi in skladbi, a prav tako v prvobitni gorski naravi ob vsakem letnem času. Ne pozabno je za nas, ki smo ga poznali, navdušenje, s katerim se je spominjal svojih pravzaprav redkih doživetij v gorah. Leta in leta je živo obujal spomin na spomladansko smuko na Korošici, na katero se je tedaj povzpел čez Jeruzale in Žvižgovce. Hvaležen za vse, kar so mu dale gore poleti in pozimi, se je ponudil za tajnika društva, ki je v tistem desetletju moralo razviti obsežno dejavnost na vseh planinskih področjih in se je v tej funkciji izkazal kot organizator, kot koncilijanten odbornik, kot prijeten in plemenit tovariš.

Bil je, kakor pravimo, zlata duša, dobričina, ki je živel za to, da bi stregel in ustregel vsakomur, kdor je le iskal pomoči pri njem. In ker je bilo takih veliko, se ga bodo mnogi s hvaležnostjo spominjali, spominjali pa se ga bomo predvsem prijatelji, ki nas je vedril njegov smeh, njegov dovtip, njegov neizčrpni optimizem in vse tiste lastnosti, zaradi katerih smo se s njim vselej radi srečali.

T. O.

RADU HABJANU

Dne 25. 8. 1969 je nesrečno naključje prekinilo štiridesetletno življenjsko pot neutrudnega in zavzetega planinskega delavca Rada Habjana, elektrotehnika – projektanta pri Industrijskem biroju v Ljubljani. Pokojnik je bil član upravnega odbora in načelnik odseka za varstvo narave pri PD Ljubljana-matica ter član komisije za varstvo narave PZS. Udeleženci članskih in mladinskih skupinskih izletov PD Ljubljana-matica se ga spominjajo tudi kot skrbnega in tovariškega voditelja izletov. Planinska zveza Slovenije ga je za požrtvovalno delo odlikovala s srebrnim častnim znakom.

V njegov spomin so bile nad odprtim grobom izrečene te besede:

»Šele nad prezgodnjim grobom se zavemo, kako plehka in nezadostna postane naenkrat naša beseda pred nerešljivo uganko človeške smrti. Vnejevoljeni se nemo sprašujemo, zakaj je smrt spet nerazumno posegla po čilem, zagona polnem, z ideali prežetem življenju, ki je šele začelo opravljati svoje izbrano poslanstvo.

Dragi Rado! Živo se še spominjam trenutka, ko sva se prvič srečala. Bilo je pred petimi leti. Pri PD Ljubljana-matica smo ustanavljali odsek za varstvo na-

rave. Priredili smo tečaj za vse, ki bi hoteli z nami zaorati ledino in se posvetiti aktivnemu varovanju naših gor. Med mladince, ki so se odzvali našemu povabilu, si prišel tudi ti, čeravno že malce zrelejši. Na prvi pogled je bilo očitno, da te ni prignala k nam radovednost ali želja po novem, temveč zavestna potreba, da daš svoji ljubezni do gora tvornejši smisel, da spremeniš svoje spontano gorništvost v plemenito družbeno akcijo, nesebično namenjeno drugim. Skromno si sedel takrat v zadnjo vrsto

predavalnice na ekonomski fakulteti in prisluhnili.

Od tega tečaja dalje si bil neločljivo povezan z nami. Naloga, ki si jo skupaj z nami sprejel, ni bila lahka. Zahtevala je zvrhano mero volje in potrpljenja, občutka za soljudi, a tudi tanek posluh za pravo mero. Tuja ti je bila zanesenjaška prenapetost, varstvo narave si vedno pojmoval kot stvarno, strokovno utemeljeno delovanje. Čeprav si bil po poklicu izrazito tehnično usmerjen, si se globoko zavedal človekove tesne povezanosti z naravo in obveznosti, ki jih ima do svojega naravnega okolja. Zato se tudi nikjer in nikoli nisi pomišljal odločno spregovoriti v obrambo prave gorniške etike, pa čeprav si pri tem včasih tvegaval nerazumevanje in zamero.

A varstva narave nisi zagovarjal samo načelno. Tudi praktičnih nalog na tem področju se nisi izogibal, pa naj so bile včasih še tako banalne. Tvoje izredne organizacijske sposobnosti pa so se šele prav razcvetele, ko si prevzel vodstvo odseka za varstvo narave pri PD Matica in pozneje članstvo v upravnem odboru. Kdo se ni rad udeleževal strokovnih naravovarstvenih izletov, ki si jih tako skrbno pripravljali? Kdo se ni rad podredil tvojim tehničnim navodilom na varstvenih akcijah? Tvoje tečaje za bodoče naravovarstvenike-planince smo vselej

nestrpno pričakovali. Kako so nas prepričevali, da med dijaki na ljubljanskem učiteljskišću ne bo zanimanja za naša predavanja, a vztrajali smo in toliko da ni bila predavalnica kmalu premajhna za vse, ki so prišli. Na koncu tistega tečaja si prvič popeljal na Triglav 40 dijakov, bodočih učiteljev naše mladine, in jih tako za vselej zvezal z gorami.

Le odkod si jemal ves ta svoj čudoviti idealizem, to svojo požrtvovalnost in zagon? Odkar te pomnim, nisi prejel za ves svoj trud prav nobene nagrade. Edino priznanje ti je bil srebrni planinski znak, ki smo ti ga morali skoraj vsiliti.

Nazadnje si bil poldrugo leto član naše komisije za varstvo narave. Tudi tu smo vedno lahko računali nate. Skupaj smo snovali velike načrte, se skupaj ubadali z malenkostmi. A kadar smo na sejah zašli v zagoto, nas je često prav tvoja odločna beseda spet ohrabрила.

Vsega tega zdaj ne bo več. Vrzeli, ki je zazijala med nami, ni mogoče zapolniti. A zapustil si nam gorniško oporoko, ki je ne bomo nikoli pozabili. Na naših samotnih gorskih poteh nam bo često zasial korak nad grmičkom rdečega sleča in spomnili se bomo tvojega izročila. Obljubljamo ti, lahko se zanesesh na nas. Mirno počivaj zazrt tja v večerno stran, kjer v zadnjih žarkih zamira Triglav in šepetajo večne tišine. »

M. Selan

POLDETU POTOČNIKU

Mlad umrje,
kogar ljubijo bogovi.

V gore sva hodila že od mladih let. V Bohinju sva kot tabornika obiskala vse okoliške vrhove in sva za kazen nekajkrat po ves dan delala v kuhinji, ker sva zamudila kosilo in naju je iskalo pol Bohinja. Triglav in njegove sosesde sva zgodaj spoznala. Sredi julija sva nosila smuči na Vodnikovo kočjo na Velem polju in pozirala začudenim planincem na zaplati snega pred kočjo.

Po začetku študija na fakulteti je Polde prenehal z veslanjem (aktivno je namreč veslal pri veslaškem klubu »Savica«) in uresničil svojo dolgoletno željo: vpisal se je v plezalni tečaj pri Akademskem planinskem društvu. Na Turncu sva že prej plezala, po končanem tečaju pa je Polde postal pravi mojster. V jeseni leta 1962 sva napravila prvi vzpon v steni Male Mojstrovke po kaminski smeri. Dva najina starejša tovariša Stane Jurca in Ivo Valič sta naju navezala na vrvi. Še isto leto sva opravila tri začetniške vzpone in splezala smer Hočevár-Herlec v Šitah.

Pazimi sva s hojo v gore nadaljevala, saj je bila za naju to vznemirljiva novost.

Zimski vzpon na Jalovec je bil za naju posebno doživetje. Ker sva spoznala, da brez smuči ne prideš daleč, sva se posvetila smučanju in z zavistjo opazovala prijatelje, ki so bili na smučeh boljši od naju. Opravila sva vrsto pristopov na vrhove okrog Triglava v prvomajskih praznikih.

Sledila so leta, v katerih sva napravila dosti lepih tur in spoznala najlepše kotičke naših gor. Smeri, kot Arihova v Rakovi špici, Čopov steber v triglavski steni, Belač-Zupan v Šitah, Aschenbrennerjeva smer v Travniku, so takrat postavile Poldeta med najboljše plezalce v našem odseku. O njegovi prvenstveni smeri v S in SZ steni Špika še ne morem govoriti, ker še ni bila ponovljena. Izredno slabo vreme in čas, v katerem sva se podala v Centralne Alpe, nama ni omogočilo drugega kot prečenje Mont Blanca. Naslednje leto je kot član odprave na Kavkaz v skupino Bezengi sstopil na vrhove Dych-Tau, Koštan-Tau, Urali in prečil Šaro, na katero se je vzpel po skrajno težkem stebru.

Tudi v času, ko sva bila pri vojaki, se nisva ločila. Skupaj sva učila smučanje in plezanje ter pokazala ekstremno plezanje vojakom JA.

V tem času pa Polde ni samo plezal. Kot načelnik AO pri Akademskem planinskem društvu je vzgajal mlajše in jih vodil po gorah. Član upravnega odbora je bil ves čas.

V zadnjem času so ga obveznosti v službi in doma večkrat vezale. Vendar je izkoristil vsak trenutek prostega časa za gore.

Vleklo ga je v gore. Ljubil je njih lepoto in tišino. Tura, ki jo je namenil opraviti, je bila ena tistih, ki so mu ostale za zrela plezalska leta. Večkrat mi je dejal: »Se spomniš, koliko tur sva imela v načrtu. Ne vem, če bom še naredil vse.« Kakor da bi bil slutil svoj konec v gorah. Mnogo sten sva preplezala skupaj. Na vsaki turi se te bom spominjal. Med nami boš ostal tak, kot smo te vselej poznali.

Vlado Šlamberger

ZARETU BERNARDU

Tistikrat smo se namenili obiskati jeseniški spominski vrh Rigljica.

Na tej lepi samotni poti smo čutili bližino Franceta, Jožeta, Talarja, Mirana, Lepina in Janeza. Srečali smo se z njimi, ki so sredi mladosti prerano odšli prek gora v smrt.

Z nami je hodila tudi povest o Tonetu in Jerneju, ki sta tu za las ušla gorniški usodi.

Kako sproščeno, brezskrbno je plezalo enajst mladih ljudi!

Na razglednem vrhu jeseniške gore smo počivali vsak s svojimi najlepšimi mislimi.

Pod mogočnim skalnim previsom z enkratnim razgledom na Frdamane police in na Špik smo položili spominsko vpisno knjigo, posvečeno štirim dobrim prijateljem in znancom, ki so se smrtno ponesrečili sredi avgusta leta 1942.

Poslovili smo se od teh tako zelo lepih gor, v prisojah posedli in skozi Okenček zagledali nov, drug morda še veličastnejši gorski svet Mangrta, Jalovca, Vršiča, Prisojnika in Razorja. Na lahkem in nevarnem sestopu nam je gora postavila pretečo past:

Nekje visoko v Rusi peči se je potočil kamen in v silnih skokih meril višino stene. Nismo mogli razumeti, da je padajoči kamen izbral prav Zareta, našega najmlajšega in najdražjega, ki je bil ta dan med nami najbolj srečen in vesel. Udarec kamna je bil smrten, mladeč je padel mrtev v naše naročje. Pomoči zanj ni bilo več.

Zare Bernard je kljub svoji mladosti pokazal izreden alpinistični talent. Že z dvanajstimi leti je bil na Triglavu in je prečil Julijce do Bohinja. Povzpel se je tudi na Prisojnik po jeseniški poti. Poleti je preplezal Urošovo grapo v Šiti glavi in se sam povzpel na Prisojnik po jeseniški poti skozi Okno. Preplezal je tri-

glavsko steno po Zimmer-Jahnovi smeri in greben proti vrhu Triglava. Plezal je tudi raz Male Majstrovke in prečil Rasteške Ponče.

S krvavečo bolečino v srcu smo stali nemočni ob njem. Zare, pogumni in srčni, veliko obetajoči fant se je poslovil od življenja in od gora. Ostali smo sami, siromaki...

Uroš Župančič

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE DR. BRANKU PRETNARJU IN DR. UROŠU TRŠANU

»V razu Travnika sta 22. 7. 1969 ugasnili življenji dr. Pretnarja Branka, roj. 17. 1. 1943, in dr. Tršana Uroša, roj. 26. 6. 1926.«

Tako piše na plošči, ki so jo 21. sep-

tembra 1969 postavili pod Travnikom svojci in prijatelji obeh pokojnikov, ki sta tako ljubila ta svet nad Tamarjem in ki ju je za večno sprejel v svoje naračje. Ploščo so vili v jeseniški železarni. Marko Butinar in drugi plezalci železarni in z njo na svoj način počastili spomin obeh zdravnikov, katerih tragična nesreča nas je vse težko prizadela.

ALPINISTIČNE NOVICE

KLINE IZBIJAJO

Lani pozno jeseni so se med alpinisti zopet razširili glasovi, da v nekaterih naših najbolj obiskanih plezalnih smereh zmanjkali, v kolikih smereh, in kdo je pobilo mogoče točno ugotoviti, kdaj so zmanjkali, v koliko smereh, in kdo je povzročitelj, je znano vseeno že nekaj dejstev. Klini manjkajo v bavarski smeri, skalaški in Čopovem stebri, v kratki nemški (Zimmer-Jahnov izstop) pa so bili polomljeni.

Ali se nekdo pripravlja na zimsko sezono in potrebuje kline? Ali so se zopet pojavili samozvani sodniki, ki se bore proti tehnizaciji našega alpinizma? Ali pa je morda na delu nekdo – naveza, ki ji ugaja skrivoma poslušati pridušanje razočaranih plezalcev, ki so bili v steni s premalo klinov, ker so pač pričakovali, da jih je v steni še toliko, kolikor jih je bilo nekoč (ali pa morda celo več)?

Že nekajkrat so se pojavili taki glasovi in nekajkrat je bilo celo ugotovljeno, kdo so bili povzročitelji, toda pri nas se proti takim še nikdar ni storilo ničesar. Ali bo res potrebno počakati, da se nekdo ponesreči zaradi takega početja?

POSŁANSKO VPRAŠANJE

Ob vse večjem številu hribovskih nesreč je vedno večja potreba po helikopterju. O pomembnosti teh akcij v skrbi za človeka ni potrebno posebej pisati, pač pa se moramo vprašati, kako da pri nas še vedno nimamo helikopterja, ki bi mogel posredovati ne glede na višino. Zakaj mora naša GRS klicati na pomoč avstrijski helikopter? Tako vprašanje je 20. X. 1969 pismeno postavil predsedstvu Skupščine SR Slovenije poslanec prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SRS Jože Melanšek iz Belih vod nad Šoštanjem. Na letališču Ljubljana na Brniku je res helikopter, ki ga uporablja milica. Za nujne polete in nekaj trenaže na leto pa

je na razpolago tudi GRS. Toda njegov »plafon«, višina, na kateri se po pristanku še lahko dvigne, je sorazmerno zelo nizek in ne dosega niti 2000 m. Ali res ni mogoče, da bi bil v Sloveniji stacioniran helikopter, primeren tudi za reševanje v gorah do višine 3000 m?

POLJAKI V ZASNEŽENEM VISOKEM ATLASU

Iz Szczecina je 1. II. 1969 izplula ladja, na kateri je bila alpinistična odprava iz Poznana, pod vodstvom Jana Stryczynskega (člani: St. Zierhoffer, B. Domenech, J. Jagodzinski, H. Jasiniak, A. Matuszewski, R. W. Schramm in A. Zarowski). V Casablanca so pripluli 20. II. in takoj nadaljevali potovanje pod centralni Visoki Atlas. Pot jih je vodila skozi Beni Mellal v planinsko berbersko vas Zauia Ahansal.

V višinah nad 2500 m so vladale povsem zimske razmere, ko so se lotili svojih alpinističnih nalog. V okoli 900 m visoki in 6 km dolgi dolomitski severni steni Džebel Aïoui (3359 m) so preplezali tri nove smeri (težave so dosegale V₁, A₂) in opravili nekaj prvih zimskih vzponov (med njimi tudi po smeri Bonnet-Petrolat (VI)). Dalje so preplezali štiri nove smeri v 600 m visoki in 8 km dolgi steni Timrazin-Astif (3360 m) in opravili prve zimske vzpone na večino interesantnih okoliških vrhov v okolici Zauia Ahansal, med katerimi je najvišji Džebel Azourki (3677 m) v provinci Beni Mellal in Ouaizardt.

Med povratkom so se člani odprave povzpeli še na najvišji vrh Atlasa – Toubkal (4165 m), nato pa skozi Casablanca, Fez, Oran in Marseille odpoštovali domov, kamor se se vrili 30. III. Stroški odprave, ki so jo omogočila podjetja in ustanove Poznanja in okolice, so znašali 750 US dolarjev in 60 000 zlotov.

Kot zanimivost naj dodamo, da so se v zimskem času mudili v Visokem Atlasu tudi alpinisti iz Łódźa (7) in sicer v ma-

sivu Toubkal, poleti pa je v centralni Atlas odpotovalo 10 plezalcev iz Szczecina. Podatke je posredoval Andrzej Matuszewski — Poznani.

F. Savenc

VAKHAN 1968 je bil tudi francoski. O tem poroča v La Montagne 1969/4 Henri Agresti, čigar ime se zadnji dve leti večkrat ponavlja v francoski alpinistični kroniki. Francozi so šli na pot z dvema renaultoma R4 in dvema prikolicama. Bilo jih je pet, imeli so 1000 kg prtljage (za dva meseca hrane, opreme za camping in ture ter 200 kg rezervnih delov za avtomobila), torej lahka ekspedicija, ki v Franciji doslej ni bila posebno v navadi. Renault jim je dal vozila in plačal zavarovalnino iz svoje ustanove »Svetovna pota« (Les routes du monde). Njihov proračun je znašal vsega 40 000 fr., 10 000 fr. so dobili v naravi, 15 000 iz raznih subvencij, po ostalih 15 000 fr. so morali poseči v svoje žepe. Še pred odhodom so potrošili iz tega proračuna 17 000 fr. za opremo, pri čemer so dali samo za filmski pribor 5400 fr. V treh in pol mesecih so na ekspediciji porabili 15 000 fr., 8000 fr. pa jim je ostalo za bencin, olje, nosače idr. Če računamo še oba renaulta R4, je stala ekspedicija 60 000 fr. V ekspediciji je bila Agrestijeva žena, dalje študent geografije v Aix-en-Provence, brat Lucien Agresti s svojo ženo. Lucien je mehanik, bil je torej št. ena na 25 000 km dolgi poti. Vodja Henri Agresti pravi, da so dosegli uspehe prav zaradi homogenosti pelorice.

Sveda to ni bilo dovolj, treba je tudi fizične in duhovne moči, treba nekaj tehnike, da zdržiš v višini 5000 m, daleč

od ljudi, v okoliščinah, ki so vse prej kot normalne. To je »nova dimenzija alpinizma«, ki ni mogla nastati v Evropi, pravi Agresti. V Vakhanu živi vsega 5000 ljudi, v višini 2500 m, v dolini, ki je dolga 200 km in se vrvila med Hindukuš in Pamir. Vakhanci živijo od kozjereje, redé pa tudi ovce, ki so menda najmanjše rasti na svetu. 100 km naprej v Pamiru pa zrastejo najvišje na istem planetu. V glavnem živijo ljudje od skute in kruha, ki ga imenujejo »nan«, meso je redkokdaj na mizi. Smrtost med otroci je velika, povprečna življenjska doba nizka. Kaže pa, da se bo njihovo življenje kmalu spremenilo, dolina bo stopila v zgodovino. Ne bo šlo lahko, verjetno pa bo potem manj revščine. V sedmih stoletjih po Marcu Polu se življenje tu skoraj ni premaknilo. V ta Vakhan je Agresti s svojimi sopotniki prišel v treh tednih, da bi potem štirideset dni bival v gorah nad njimi. 27 tovorov so prevzeli Vakhanci in jih spravili v višino 4000 m, vsak nosač pa si je računal za dan 100 afganijev (7 fr.).

V istem času so bile v Vakhanu v dolini Jamit italijansko-poljska, jugoslovanska in avstrijska ekspedicija v dolini Khandud in škotska v dolini Ismurč (kjer je že l. 1965 delala močna češkoslovaška ekspedicija, prva v tem predelu Afganistana). Francozi so si izbrali dolino Kala Panja. Mikala jih je popolnoma nepoznana dolina, kamor dotlej še ni zašla nobena ekspedicija, morda sploh še ne človeška noga. Povzpeli so se na več vrhov, visokih od 5000 do 6210 m: Koh-i-James 6210 m, Koh-i-Tirma 5950 m, Koh-i-Setara 6050 m idr. Najvišji nad dolino, Koh-i-Wakhan 6500 m se jim ni vdal pri prvem poskusu, za drug poskus pa se niso odločili. Koh-i-James ni bil prvi vzpon, ker so nanj prišli Čehi že l. 1965.

VARSTVO NARAVE

SLOVENSKO JAVNO MNENJE O ZAVAROVANJU NAŠEGA GORSKEGA SVETA

V anketi »Slovensko javno mnenje 69«, ki jo je letos spomladi opravil Center za raziskovanje javnega mnenja pri Visoki šoli za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, je bilo po vzorčni metodi zajetih 2400 vprašancev iz vseh družbenih slojev iz več kot 200 slovenskih krajev. Anketa je med drugim postavila tudi vprašanje, kako gledajo na ohranitev našega gorskega sveta. Takole meni naša javnost:

1. Planine je treba pustiti nedotaknjene v njihovi naravni lepoti, četudi ostajajo nedostopne za veliko število ljudi . . . 11,9 %
2. Nekatere planine je treba ohraniti nedotaknjene, na drugih pa graditi . . . 41,7 %
3. Treba je graditi pota, ceste ter žičnice, četudi bi s tem planine nekaj izgubile na svoji lepoti . . . 38,0 %
4. Ne vem, brez odgovora . . . 8,4 %

Poučen podatek za vse, ki odgovarjajo za krajinsko načrtovanje, razvoj turizma in varstvo narave, hkrati pa prepričljiv odgovor tistim, ki menijo, da ti problemi sploh ne zanimajo naše javnosti.

S. M.

KRIMMLSKI SLAPOVI

»Krimmler Wasserfälle« so v območju najvišje avstrijske gore Grossglocknerja (3798 m) gotovo ena od najbolj obiskanih naravnih znamenitosti. Kakšne vode grme tam mimo začudenega gledalca! Ledeniki centralnih Alp oddajajo mimo Krimmla 7 cbm/sek v treh kaskadah, ki so visoke 140, 100 in 140 m, v prepad, ki je ves v pršu, peni in megli srdite vode. Že l. 1879 je velik obisk prirodoslovcev in turistov terjal, da so nadelali stezo do slapov, l. 1952 in 1958 so slap zavarovali, l. 1961 pa so ga oklicali za nacionalni spomenik. Že pred l. 1952 do razgledišča avtomobili niso smeli, vsak turist se je moral peš potruditi do oglada. L. 1967 je ministrski komite evropskega sveta temu spomeniku podelil diploma varstva narave, l. 1969 pa jo je generalni sekretar Smithers v Salzburgu izročil zastopniku avstrijske republike. Pri izročitvi je župan občine Krimml priredil pri slapovih sprejem, na kar je sledil slavnostni koncert in folklorna prireditve. Pri izročitvi diplome so bili navzoči tudi predsedniki ÖAV, avstrijskega varstva narave in mednarodne alpske komisije ter mnogi drugi domači in tuji predstavniki. Deželni glavar je pri slapovih odkril ploščo z napisom: »Krimmlski slapovi, so naravni spomenik evropskega pomena«. Ko smo si l. 1949 kot zastopniki PZS ogledali to znamenitost, smo pomislili tudi na ureditev naših domačih slapov. Manjši so, manj mogočni so, zato pa nekateri mikavnejši v svojem značilnem okolju. Vsaka sprememba v njihovem okolju mora biti utemeljena.

T. O.

VREME NA KREDARICI V NOVEMBRU 1969

November 1969 je bil po vsej Sloveniji zelo toplel, saj so srednje mesečne temperature zraka bile ponekod tudi za več kot 3° nad dolgoletnim povprečkom. Mesečne višine padavin pa so bile v pretežnem delu Slovenije nad, v manjšem pa pod normalno vrednostjo. Po izrednih množinah padavin se je odlikovala zlasti Gorenjska.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala v novembru -3,7^o. Pozitivni temperaturni odklon je bil - v primerjavi z ostalo Slovenijo - razmeroma majhen. Znašal je samo +0,4^o.

Maksimalna temperatura zraka je znašala 10,8^o (dne 3. nov. 1969). Le-ta pa je presegla za 1,5^o absolutni novembrski temperaturni maksimum Kredarice po letu 1955. Najnižja temperatura je znašala tamkaj -17,9^o (dne 28. nov.), bila je za 3,1^o višja od doslej znane (po letu 1955) najnižje novembrske temperature.

V novembru je na Kredarici večkrat še deževalo, vendar so prevladovala snežne padavine. V skupno 20 padavinskih dneh je padlo 428 mm padavin, kar je 191 % od normalne vrednosti za ta mesec.

Po izredni oktobrski suši je dne 5. nov. pričelo snežiti, vendar prvi novembrski sneg ni obležal. Šele naslednje sneženje (dne 7. nov.), ki je bilo izdatnejše, je prekrilo pokrajino z 20 cm debelo snežno odejo, ki je v tem mesecu sicer doživljala razne spremembe, v glavnem pa se je njena debelina večala. Največja je bila zadnji dan v mesecu: 165 cm.

Srednja mesečna oblačnost (6,5) se je nasproti sončnemu oktobru več kot podvojila. Zato je bilo število ur s sončnim sijem (85 ur) razmeroma nizko (komaj 30 % od možnega trajanja). K znižanju števila ur s sončnim sijem je znatno prispevala tudi megla. Na Kredarici je namreč bilo v novembru zabeleženih kar 22 dni z meglo.

Iz opisanega povzemamo, da novembrsko vreme ni bilo planincem naklonjeno.

F. Bernot

NACIONALNI PATRIMONIJI

Pojem »patrimonijs« je že dalj časa v navadi med strokovnjaki in aktivisti varstva narave, Švica pa ima ta latinsko besedo, ki pomeni očetno dediščino v naslovu svoje Zveze za narodno dediščino (la Ligue suisse pour le patrimoine national, nemško prevajajo s Heimatschutz). Ta organizacija je dala pobudo, naj se določeno število švicarskih vasi iz vseh pokrajin, izbranih glede na njihovo tipiko, obnovi v skladu s krajevnim izročilom, obenem pa naj bi ta obnova upoštevala sodobni razvoj in potrebne strukturne spremembe. Pri tem je organizacija prišla navzkriž s centralnimi oblastmi, ki niso sprejele njenih zamisli glede Celerine v Engadimu in v Urmibergu nad jezerom Quatre-Cantons, kjer je kanton investitorjem dovolil graditi 17 in 9 nadstropni blok. Ligo v boju za varstvo narave podpira tudi CAS, stoletna švicarska planinska organizacija. V Val de Joux, na področju Jure, bodo v kratkem uvedli drakonske ukrepe za zaščito flore. Ugotovili so, da Juro ogroža množični avtomobilizem oz. turisti, ki se ob koncu tedna zaženo v naravo. Poročajo, da mnoge rastline v zadnjih letih naglo izumirajo.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

DR. ERVIN MEJAK, POJDIMO V GORE
Samozaložba 1968

Pisec te vodniške knjižice, ki je izšla v samozaložbi z naklado 1000 izvodov, je znani celjski odvetnik in odbornik tamkajšnjega planinskega društva. Namen izraža že naslov. Dr. Mejak opisuje izlete v celjsko bližnjo in daljnjo okolico, zraven pa dodaja še izlete na Okrešelj, Ojstrico in na Triglav. Niso pisani v obliki raznih baedekerjev ali v obliki modernih vodnikov, ki računajo s sodobno naglico in prometno tehniko, marveč izražajo pisčev emocionalni odnos do spoznavanja gorate domovine. Zato njegovi navedki niso sistematični, marveč izbirni, iz njih pa je lahko spoznati, da jih je pisec izbral na svojih zvestih potih po naši zemlji v dobi pol stoletja in več. Knjižico je opremil s številnimi slikami, z uvodom in kazalom, vse skupaj obsega 64 strani žepnega formata. Ljubiteljem Mejakovih nedeljskih izletniških ciljev bo knjiga res prav prišla.

T. O.

KNJIGA O SODOBNI REŠEVALNI TEHNIKI

Kmalu bo že leto dni, odkar je tudi v Jugoslaviji izšla knjiga znanega gorskega reševalca W. Marinerja iz Innsbrucka, ki jo v svetu poznajo kot pripraven in kaj poučen priručnik za gorske reševalce — »Neuzeitliche Bergrettungstechnik«.

V srbohrvatski jezik sta učbenik prevedla Ingo in Davorin Paljan, medtem ko je delo po strokovni plati spremljal instruktor GRS, tov. Ismet Baljić. Medicinski del učbenika je pregledal dr. Božo Petračič. Kratka vsebina knjige:

I. Transport ponesrečenca poleti: Splošno, Osnovne priprave za reševanje, Transport z osnovnimi pripravami za reševanje, Improvizirane priprave za reševanje, Transport z improviziranimi pripravami za reševanje.

II. Transport ponesrečenca pozimi: Transport z osnovnimi pripravami, Transport z improviziranimi pripravami, Reševanje v plazu zasutih, Transport na težkem terenu pozimi.

V dodatku najdemo še navodila za nudenje prve pomoči v primeru nesreče in bolezni v gorah, kazalo navodil za nudenje prve pomoči, srbohrvatsko-slovenski slovarček strokovnih izrazov in kazalo.

Knjigo je tiskala tiskarna »Otokar Keršovani« v Puli, izdala pa Sportska štampa Zagreb.

Če pomislimo, da je Marinerjeva knjiga izšla že tudi v italijanskem, angleškem in francoskem jeziku (izvirno v nemščini) in si utrla pot po vsem svetu, potem smo lahko samo veseli, da so prizadevni zagrebški reševalci našli pot in jo izdali za jugoslovansko območje. Čeprav v srbohrvatskem jeziku, bo tudi nam prav prišla, zato jo priporočamo gorskim reševalcem in vsem, ki jih zanima tovrstna tematika, zlasti planincem alpinistom. Slaba stran knjige (prevoda) je v tem, da se je v tekstu nabralo precej napak, četudi je delu priložen listič s popravki. Med vezavo knjige so v tiskarni zamešali stare in nove skice, kar se tudi odraža v njeni podobi. Na srečo so pomoto opazili še pravi čas, tako da v strokovnem pogledu zategadelj ni škode. Podajanje snovi je kratko in jedrnatg, prava slika avtorja knjige, s katerim nas družijo prijateljsko sodelovanje že dolga leta, od 1948 dalje.

Ing. Pavle Šegula

VODNIŠKA LITERATURA ZA REZERVATE

Vodnike za turiste, ki jih zanimajo naravni rezervati, nameravajo izdajati v Angliji. Na to misel je prišla gozdarska komisija, ki bi na ta način rada povedla obiskovalce po velikih gozdnih rezervatih. Vodniki bi opisali stanje gozdov in njihove značilnosti, krajevno zgodovino, gojitev in izkoriščanje gozdov. Vodnike bodo priredili dvema kategorijama obiskovalcev: strokovnjakom specialistom in ljubiteljem na eni strani, široki publiki na drugi. Vodniki za široko publiko bodo vsebovali standardno pot skozi gozd s kakimi desetimi točkami, pri katerih naj bi se množični obiskovalec ustavil. Tako, menijo Albionci, bodo napeljali strujo obiskovalcev tja, kjer bi jo najraje videli, obenem pa bi na nevsihljiv način vzgajali ljudi k pravilnemu odnosu do narave in jim približali gozdno in gozdarsko problematiko.

T. O.

PLANINSKI LITERARNI NATEČAJ TUDI V ŠVICI

Po razpisu literarnega natečaja v Nemčiji in Italiji je prišlo do podobne spodbude tudi v Švici. Centralni komite CAS (Švicarskega alpskega kluba) sredi l. 1969 je razpisal tri nagrade po 100, 750 in 506 sfr. Natečaja se lahko udeležijo vsak član CAS. Spis lahko obravnava katerokoli znanstveno ali delovno področje v zvezi s planinstvom, ture v prigorju in v visokogorju, pokrajinske opise, nenavadna do-

živetja in izkušnje, planinske biografije, probleme varstva narave danes in jutri. Objavljeni spisi ne pridejo v poštev. Obsegati smejo 10 strani po 30 vrst s 60 udarci. Žirijo tvori 10 članov, po 5 za francoske in nemške spise. Rezultate bodo objavili 1. marca 1970.

T. O.

ŠVICARSKA VODNIŠKA LITERATURA IN OBISK ŠVICARSKIH GORA

CAS ima lastno založbo za vodniško literaturo, ki jo vodi Oskar Kobel. Iz povpraševanja po tej literaturi sklepajo, da je v Švici razmeroma precej vrhov in skupin, ki ostajajo zunaj tokov množičnega turizma. Med najmanj obiskane štejejo mejne grebene med Švico in Francijo. »Guide de la chaîne frontalière Valais-Haute Savoie« je v l. 1968 obležal. Prav tako »Escalades dans le Jura I« in isti vodnik za »Jura II«.

Založba dalje ugotavlja, da ne grejo v denar alpinistični mesečnik (Manuel de l'Alpinisme). »La nostra alpina flora« in »Der Berg in der Malerei«.

T. O.

23 000 PLANINSKIH KNJIG

23 000 planinskih knjig ima znana planinska knjižnica v Münchenu. Med drugim razpolaga tudi z dragocenostmi, ki jih ne daje vsakomur v roke in jih hrani kot svoj knjižni zaklad. Najstarejša taka knjiga je »De prisca ac vera Alpina Rhaetia«, topografska razprava Švicarja Egidija Tschudija iz l. 1538. Dalje ima knjižnica »Cosmographie«, ki jo je napisal Sebastian Münster. Münster je prvi glaciolog, saj je v svoji kozmografiji dokaj natančno popisal ledenike in ledeniške pojave predvsem v Wallisu. Knjiga je izšla l. 1544, v sto letih je izšlo še 27 izdaj v nemščini. Münchenska knjižnica ima izdaji iz l. 1598 in iz l. 1628. Tu je tudi Simlerjev opis Wallisa: »Vallesica et Alpinum descriptio« iz 16. st. in druga izdaja Simlerjevega priručnika »De Alpibus Commentarius« iz l. 1633. Med planinsko »antiko« prištevamo tudi prvega alpskega fizika Jakoba Scheuhzerja, ki je v l. 1702-1711 devetkrat potoval v Švico in nato napisal »Itinera per Helvetiae alpinae regiones« (Popotovanje po švicarskih Alpah). Piše o meteorologiji, mineralogiji, geologiji, verjame pa še v zmaje in velikane, ki groze popotnikom po Alpah. Knjižnica ima seveda vse prvotiske kasnejših alpskih raziskovalcev. Tu je najprej Horace Bénédict de Saussure z vsemi svojimi deli od l. 1787 dalje. Tudi Vzhodne Alpe so zastopane od 16. st. dalje. Iz l. 1553 je pesem »Teuerdank«, ki se pripisuje kralju Maksimilijanu. Je prvi ilustrirani opis visokogorskega lova in do-

godivščin v gorah. Iz l. 1610 je tu knjiga tirolskega zdravnika Hipolita Guarinonija »Die Grewel und Verwüstung menschlichen Geschlechts«, ki priporoča planinstvo, češ da je koristno za telesno in duševno zdravje. Guarinonius je v tem pogledu predhodnik J. J. Rousseauja. Prvo topografsko delo v Vzhodnih Alpah je napisal Joseph Walcher l. 1773 (Nachrichten von den Eisbergen in Tyrol).

Knjižnica ima seveda tudi našega Valvasorja in polihistorja Balthazarja Hacqueta. Münchenska planinska knjižnica je bila med vojno zbombardirana in je utrpela precejšnjo škodo. Danes ima predvino raven in predstavlja z münchenskim planinskim muzejem enega od najpomembnejših planinskih kulturnih centrov na svetu.

T. O.

KAJ ZMORE ŽENSKA, ČE HOČE

V Londonu pri založbi Eyre and Spottiswood so izšli alpinistični spomini Nee Morinove pod naslovom A Woman's Reach. Za Morinovo pravijo, da je dosegla več kot marsikateri ugledni alpinist moškega spola njene dobe. Petinštirideset let je plezala v Alpah od Wallisa do Dauphinéja, bila je v Himalaji in ima registriranih vrsto prvenstvenih vzponov v Angliji, predvsem v Wallisu. Poleg tega prisojajo Morinovi nenavadno močan pisateljski talent, tako da nekatere strani, posebno opise plezalskih vzponov v Cornuilles v Sredozemlju primerjajo Walterju Scottu in Samivelu. Doživela je veliki vzpon GHM (Groupe de Haute Montagne) ob strani svojega moža inž. Jeana Morina, poeta, komponista in alpinista velikega kova, ki je našel svoj konec v akciji proti nemškemu okupatorju l. 1943. Posebno mikavna je poglavje o ohrambi in označbi ženskega alpinizma. Morinova sodi, da ženska ni prav nič manj sposobna za prsto plezanje od moškega. Slednji prekaša žensko le po tem, da lažje prenaša težak nahrbtnik preko zahtevnih mest.

T. O.

VARALE, POD VELIKIMI STENAMI

Vittorio Varale je znano italijansko plezalsko ime, prav tako ime njegove žene. V Bologni, kjer založba Tamari posveča planinskim knjigam veliko pozornost, je izšla knjiga »Sotto le grandi pareti«. Napisal jo je človek, ki je bil pri mnogih velikih dolomitskih vzponih priča, njegova žena Mary pa ima v navezi s Comicijem nekaj velikih prvenstvenih. Varale je doživljal te vzpone večji del v vzočju sten, zapisal pa je ta doživljaja v spret-nem žurnalističnem slogu. Delo je naraslo na 393 strani.

RAZGLED PO SVETU

RIFUGIO AGOSTINI, ena najidealnejše ležečih koč v Alpah na južni strani skupine Brenta, izhodišče za Cima d'Ambiez, Cima Pratofiorito, Cima Susat, Cima Ceda in druge, je zdaj dostopna tudi z jeepom. Za 10 000 lir potegne jeep 1600 m visoko iz St. Lorenza di Banale v poldrugi uri. V bližini koč je dosti prostora za šotore, skupina Brenta pa je eden od dolomitskih plezalskih paradižev.

ŠVICARSKI PLANINSKI MUZEJ spremijamo po njegovih letnih poročilih, ki jih objavlja glasilo CAS »Les Alpes«, že 15 let. Iz njih je razvidno smotrno zbirateljsko in znanstveno delo te ustanove, ki gotovo nima para na svetu. Iz poročila za l. 1968 posnemamo: Muzej ima ustanovni svet, ki ga povezuje z državo, predvsem z vodstvom švicarske prosvete, vzgoje in izobrazbe. V l. 1968 je svet dobil novega predsednika in zamenjal enega odbornika, direktor, profesor G. Grosjean pa je zaradi novih dolžnosti na univerzi odložil svojo funkcijo. Tisti, ki so ta muzej v najzanimivejšem švicarskem mestu Bernu že obiskali, se gotovo spominjajo dolgoletne varuhinje muzeja Rüfenachtove. Zdaj je po 35 letih službe odšla v pokoj. Bila je zgled vestne uslužbenke, ki je znala dajati muzeju zmerom vabljev in svež videz. Muzej je pridobil nove prostore v pritličju, prepustil mu jih je muzej PTT, s katerim si deli poslopje. V njih so uredili etnografsko razstavo v okviru ICOM (International Council of Museums, organ UNESCO), del reševalnih priprav in posebno razstavo kartografskih dragocenosti iz bernskih arhivov in knjižnic. Muzej je v okviru »Tedna muzejev«, ki ga je priredil ICOM, igral pomembno vlogo. Izdal je nov vodnik, g. Radanovitsch (slovensko ime, razširjeno po Bizeljskem, s poudarkom Radanovič) pa je izdelal propagandni film o muzeju. Obiskovalcev je bilo 16 689, tolikšno število je dosegel muzej samo v »Letu Alp« 1965 in l. 1935. Med obiskovalci je bilo 1925 šolarjev.

Muzej financira CC CAS, to je osrednji švicarski planinski forum, in občina Bern, mesto Bern pa daje plačo direktorju, podpore pa prihajajo iz vseh kantonov in sekcij CAS. V seznamu podpornikov je seveda cela vrsta privatnikov, založb in znanstvenih ustanov.

SEVERNI TEČAJ 1969. 4. aprila lani so Angleži ob 7 zjutraj dosegli severni tečaj. 25. februarja 1968 so odšli iz luke Barrow na Alaski, s tečaja pa so premagali 1100 km dolga pot do Spitsbergov. Imeli so 4 sani in 40 psov. Bili so ves čas v radijski zvezi z luko Barrow.

Patronat nad to zanimivo in naporno ekspedicijo, ki so se je udeležili Herbert Gill, Hedges in Koerner, so prevzele ugledne ustanove: Royal Geographical Society, Royal Canadian Air Force, Sunday Times in International Wool Secretariat. Moštvo ekspedicije je imelo tudi znanstvene naloge. Imeli so veliko težav zaradi mroza, snega in viharja.

TORRE TRIESTE v Civetti je znan poseben po svoji južni steni, visoki 750 m. Od leve proti desni se v njej vrste slavne smeri slavnih imen. L. 1929 sta zapadni raz preplezala Castiglioni in Kahn, za njimi l. 1930 Andrich in Tissi. Dalje desno je smer Andrich-Rudatis-Tissi, sredi stene je direttissima, ki sta jo skoraj popolnoma ravno začrtala Piusi in Redaelli l. 1959, sledi smer Carlesso-Sandri iz l. 1934, za njo še smer Cassin-Ratti iz l. 1935. Lani sta brata Antonio in Giovanni Rusconi prva ponovila direttissimo Piusi-Redaelli, člana CAI, sekcije Valmadrera. Ponovitev je bila obenem zimska prvenstvena. Vzpon je trajal 7 dni. Na koncu prve tretjine stene sta bivakirala tri dni, sedmi bivak sta imela kakih 100 m pod vrhom stene. Rusconi piše, da sta na vrhu jokala od sreče, prekipevajočih čustev in zadoščenja. Imela sta s seboj walkie-talkie, pod steno ves čas asistenco, opreme pa toliko, kolikor jo tak »tehnoški« vzpon zahteva. Čisti čas plezanja znaša 65 ur, zabila sta 350 klinov (poleg tistih, ki so že bili v smeri, 40 zagozd, od njih sta v steni pustila 170 svojih klinov).

80 NEMCEV NA KAVKAZU. To je bilo l. 1968, razmeroma precej, če pomislimo, da je Zahodna Nemčija šele l. 1966 navezala alpinistične stike s SZ, največ po zaslugi urednika »Alpinismus« Tonija Hiebelerja. L. 1967 je potovalna sekcija firme Schuster že začela s potovanji na Elbrus. Spriča nekdanjih nemških storitev to ni bilo veliko, vendar led se je le odvajal. L. 1968 je obe skupini na Kavkaz poslal Schuster pod vodstvom znane himalajca Köllenspergerja. Ti dve in še tri druge so obiskale Elbrus (5633 m) in Kazbek (5047 m).

Ambicioznejša skupina pod vodstvom G. Gruberja je odšla v zapadni Kavkaz, preplezala jugovzhodno stran Kazbeka, vzhodni greben Pliča (3655 m), po težavnosti IV. Na vrhu jih je zajela megla in v megli so zašli na južno stran v Gruzinijo. Na severni so zato Rusi sprožili reševalno akcijo in jo zaračunali (8000 DM), vendar bolj za globo, ne za poravnano stroškov. Posredovati je moral DAV in nemški ambasador, v Moskvi, da so se Bavarci lahko vrnili v München. Gruber-

jeva skupina je doma stvar zasukala v napačno smer, očitala Inturistu, da je zaračunal preveč, sovjetski alpinistični organizaciji pa šikaniranje in togost, k čemur je prišla tudi prijavljanje v taboru, prijavo vzpona, zdravniški pregled itd. Toni Hiebeler je tak način obravnavanja odločno zavrnil, češ da takih stvari ne terjajo predpisi samo v SZ. Takšni kakršni so, tudi niso nesmiselni: Tudi v Alpah pameten alpinist pove oskrbniku, kakšne ture se bo lotil in kdaj jo kani končati.

MICHEL VAUCHER, ime, ki ga med švicarskimi plezalci že desetletje srečujemo na prvem mestu, je kljub izredni dejavnosti v alpinizmu končno postal doktor matematike. Zdaj je zaposlen v planinski šoli v Val Ferrat kot inštruktor.

ALEKSANDER BOROVIKOV, ki privede alpinistični zvezi SZ že 12 let, je bil ponovno izvoljen in bo torej predsednik še nadaljnja 4 leta. Kandidat za predsednika je bil tudi Boris Timofejevič Romanov, 42 let stari moskovski zdravnik, znan po mnogih velikih vzponih v Kavkazu, Pamiru in Tien-Sanu. Borovikov je po poklicu astronom in pripravlja doktorsko delo.

PLEZALSKE ROKAVICE sta skoro istočasno dve znani firmi postavili na trg narejene po novih načrtih. Salewa jih dela iz silikonizirane volne, notranja stena pa je iz močne najlonske pletenine. Prsti gledajo iz rokavic nad zadnjim členkom. Firma Scheck pa je ubrala revolucionarnejšo pot. Uporabila je mehko svinjsko usnje, notranjo stran pa podložila z avstralsko umetno snovjo. Te rokavice imajo trden prijem, dobro trenje in omogočajo plezanje in ravnanje z vrvjo, ne da bi plezalca motile. Cena ni prelihana (18 DM oz. 25 DM). Novost je tudi univerzalni klin (Sportscheck-Universal-kletterhaken), čeprav so ga v osnovi uporabljali že v Franciji. Lahko ga uporabljamo kot podolžni ali kot prečni klin, ker je uho klina kovano pravokotno na ravni noža. Uho je oblikovano tako, da je vzvodni učinek čim manjši.

FRANCOSKI PRVENSTVENI VZPONI na Groenlandiji. Sekcija CAF iz Aix les Bains je l. 1968 plezala v Stauningsalpen in dala enemu vrhu ime po pokojnem Frendoju, ki je z Rébuffatom l. 1945 prvi ponovil Cassinovo smer v Pointe Walkerju.

Smer po zapadnem pobačju te gore primerjajo z Brenvo v Mt. Blancu. Severovzhodnemu stebri les Droites pa so primerjali Pilier de Minuit du Mt. Blanc. Plezali so tudi Pic Plotard in Tours Vercors-Chartreuse. Vse te stene so visoke do 1100 m, mnoge od teh so imele francoska imena že od prejšnjih ekspedicij.

DAV – STOLETNIK. 9. maja 1869 so v Münchnu ustanovili DAV in kmalu po ustanovitvi vpisali 702 člana v 16 sekcijah. Ob stoletnici je DAV štel 289 sekcij in 230 000 članov. Te stoletnice se upravičeno spominjamo, saj še danes hodimo po poteh, ki jih je DuOAV razpredel po naših gorah. Tudi prve planinske kočice je zgradila ta planinska organizacija 20 let prej, preden smo se zanje odločili sami pod vodstvom SPD.

ROYAL ROBBINS, za Johnom Harlinom, ki se je ubil v Eigerju, gotovo najboljši ali vsaj najbolj znani in priznani ameriški plezalec, specialist za Yosemite, je lani sam v petih dneh preplezal smer Mure (VI+) v El Capitanu.

BESSIE je ime psice, škotske ovčarke, poldrugo leto stare. Pozimi l. 1969 je v dramatičnih okoliščinah sama prišla na vrh 2504 m visokega vrha Sántisa, ki dominira v severovzhodni Švici. Žičnica še ni vozila, vendar na vrhu Sántisa biva živo bitje, čeprav še ni turističnega prometa – mehanik, ki skrbi za gornjo postajo. Mehaniku je psica ušla pred devetimi dnevi in že je mislil, da je ne bo nikoli več videl. Ustrašila se je petard, ki so jih metali otroci. Sántis ni lahka gora, psica pa je neverjetno žilava, zvesta in tudi pogumna žival – čeprav se boji petard.

IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK od 1. X. do 1. XII. 1969

Prispevali so:

Po 6 N din

Kravos Vlado, Ljubljana; Krapež Vera, Nova Gorica; Dr. Koselj Miha, Brežice; Marež Silvo, Ilirska Bistrica; Avberšek Franc, Velenje; Ahačič Metod, Tržič; Izlakar Rudi, Celje.

Skupaj 42 N din

Po 10 N din

Prof. Drago Ulaga, ing. Zupančič Janez, Sodja Lovro, Omerzel Vinko, K. F., Ljubljana; Zigon Joško, Magajne Ciril, ing. Jernejčič Franc, Nova Gorica; Ovčak Tine, Vodice.

Skupaj 90 N din

Po 16 N din

Dr. Maček Štefan, Ljubljana; Kramberger Beti, Ravne.

Skupaj 32 N din

Po 20 N din

Skrajner Tone, Ljubljana; dr. Zakrajšek Veleno, Novo mesto; Baloh Marica, Radovljica.

Skupaj 60 N din

Po 30 N din

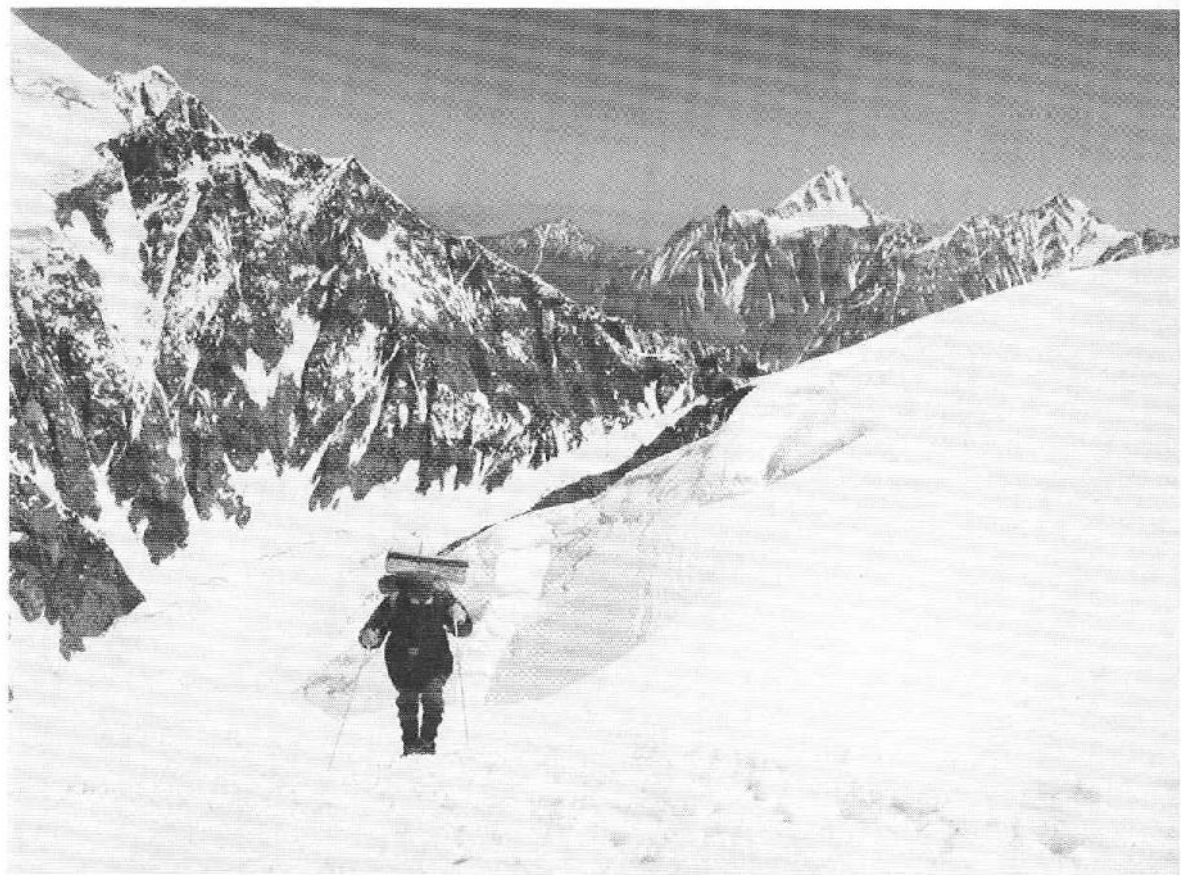
Božič Jože, Ljubljana; Ficko Peter, Velenje.

Skupaj 60 N din

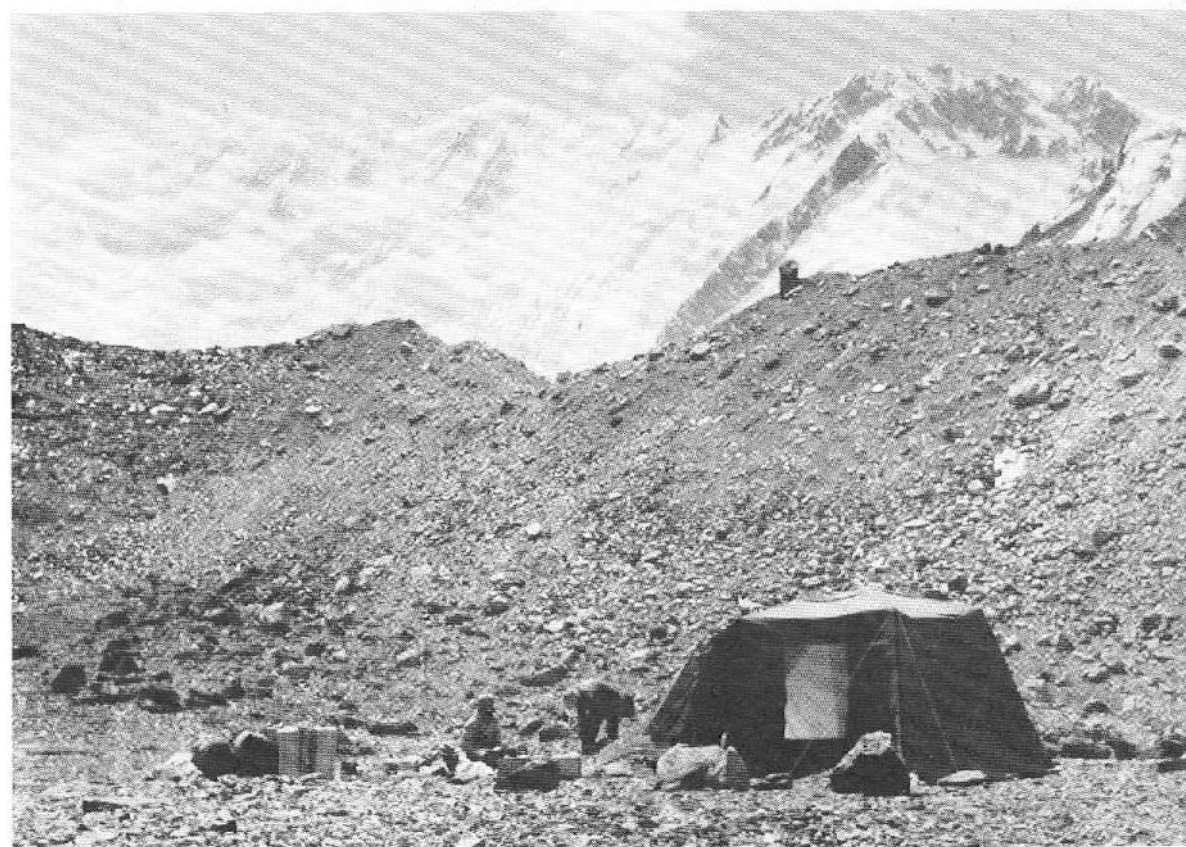
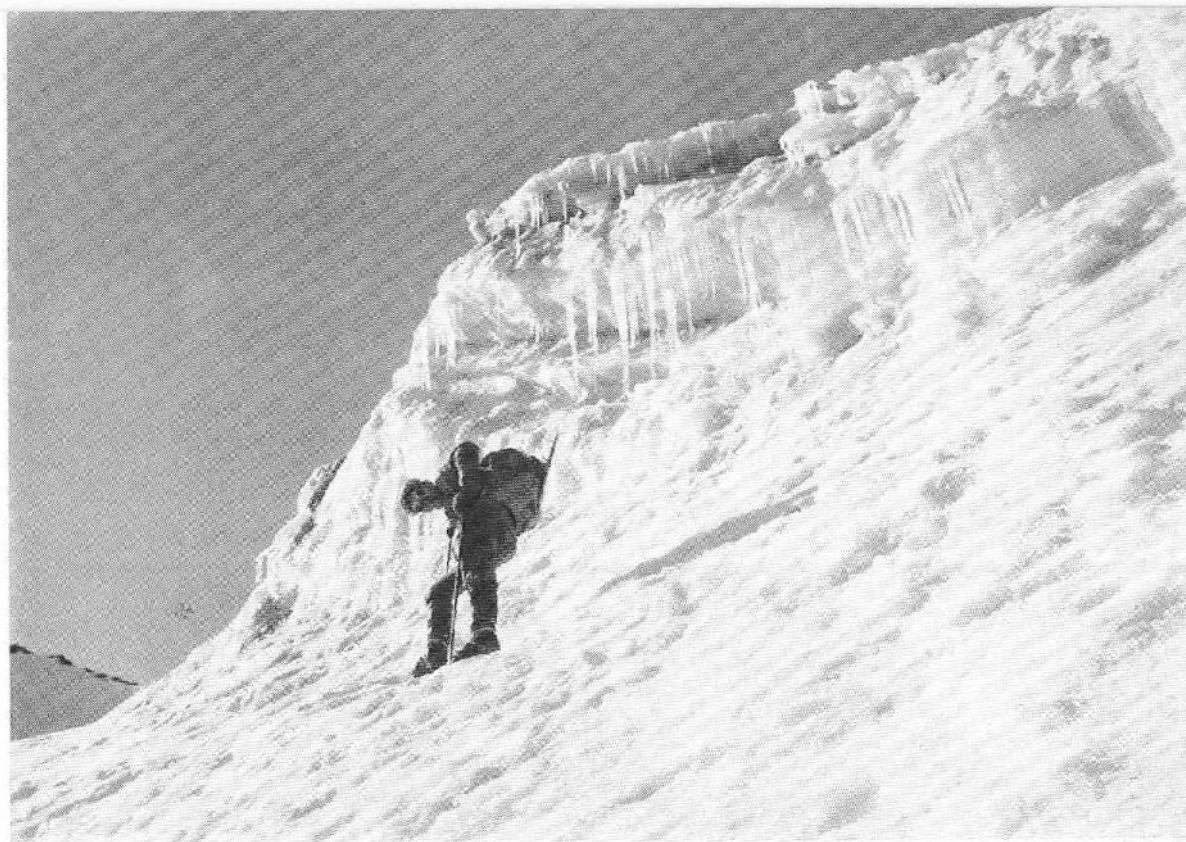
Po 50 N din

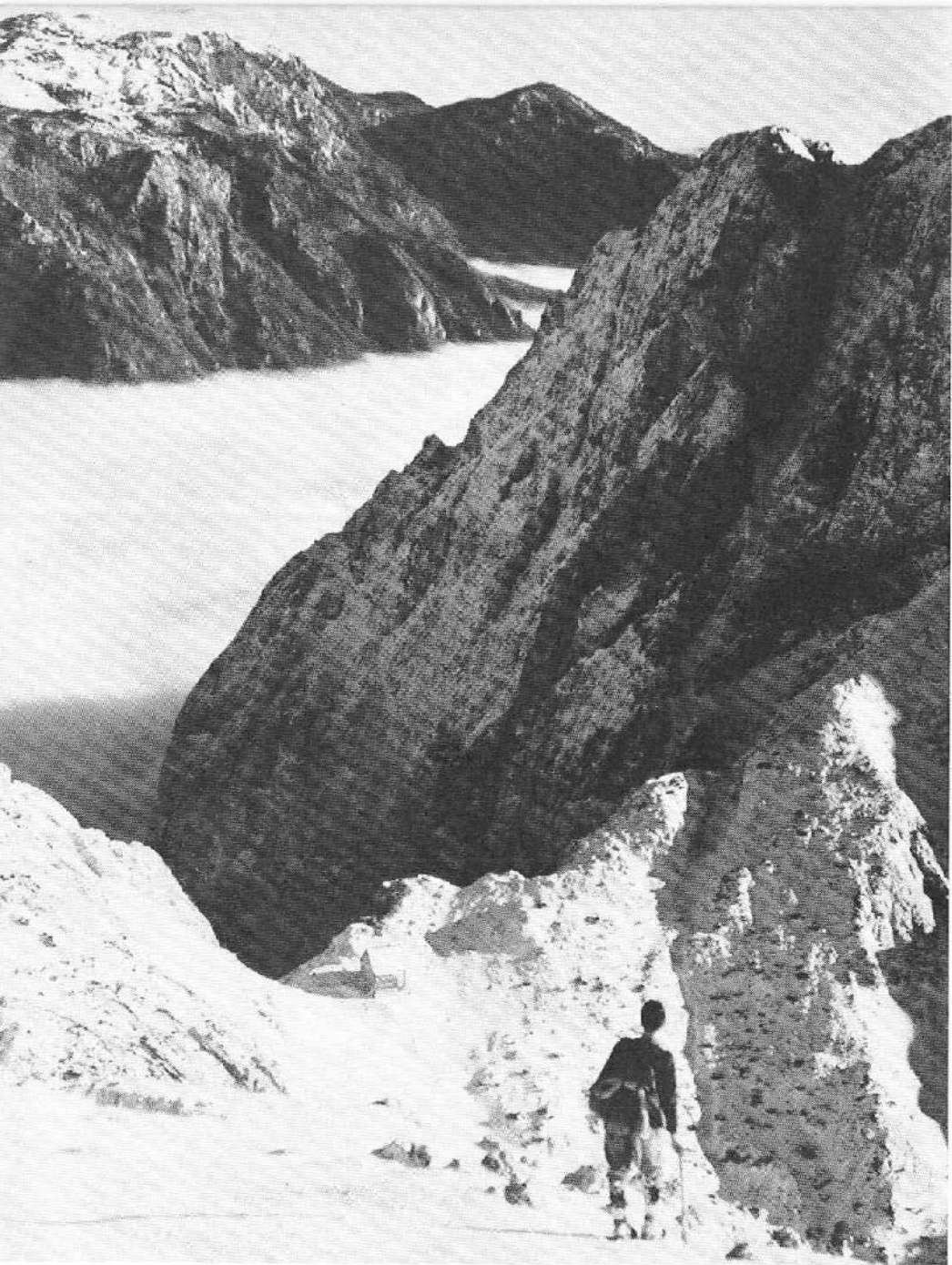
Jacif Nežka, Predvar; Angela Štros, Stara Fužina.

Skupaj 339 N din

SLIKA NA PRVI STRANI ZGORAJ:
TONAC POD TABOROM 3 (6000 m) – V OZADJU KOH I QALA
E PANJA (6542 m)
SLIKA NA PRVI STRANI SPODAJ:
SEDEMTISOCAKI HINDUKUSA – KOH I URGENDI – V SONCU
SLIKA NA DRUGI STRANI:
VEČERNO SONCE NA LUNKOJIH – TABOR 2 (5400 m)
SLIKA NA TRETJI STRANI ZGORAJ:
CIC NA LEDENIH STRMINAH
SLIKA NA TRETJI STRANI SPODAJ:
V ZAVETJU MORENSKIH NASUTIN – GLAVNO TABORIŠČE
V VISINI 4650 m, VSE FOTO STANE BELAK
SLIKA NA ČETRTI STRANI:
KOKRSKO SEDLO, POGLED PROTI KAMNIŠKI BISTRICI (23. NOV. 1958)
FOTO DR. MARIJAN OGRIZEK

GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE LJUBLJANA

15. sejem konfekcije, modnih tkanin, pletenin, usnja, izdelkov usnjarsko predelovalne industrije in raznih modnih artiklov
MODA 1970

10.–18. januarja 1970

9. mednarodni sejem **ALPE-ADRIA**

9.–17. maja 1970

»**SETEX 1970**«

Mednarodni vzorčni sejem tkanin in pribora za oblačilno industrijo in trgovino
25.–27. maja 1970

9. mednarodni **LESNI SEJEM**

6.–14. junija 1970

16. mednarodni sejem vin, žganih pijač, sadnih sokov in opreme

5. specializirani sejem gostinske in turistične opreme

29. avgusta–6. septembra 1970

CVET IN SAD

18.–23. septembra 1970

17. mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij, avtomatizacije in nuklearne tehnike »**SODOBNA ELEKTRONIKA**«

6.–11. oktobra 1970

TRGOVSKO PODJETJE

»**MODA**«
LJUBLJANA

vam nudi v svojih poslovalnicah:

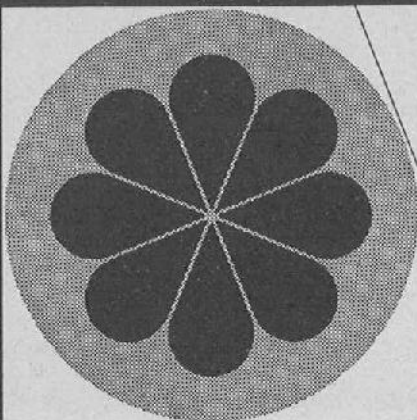
»**MANON**«, Prešernov trg 3

»**MODA**«, Nazorjeva ulica 5

»**MODA**«, Cankarjeva 7

»**OKRAS**«, Čopova 42

veliko izbiri damskega in moškega perila, pletenin in konfekcije

CEDEMONTA
je okrepčevala tudi
našo himalajsko ekspedicijo

TISKARNA

Jože Moškrič

LIUBLJANA, Nazorjeva 6

Telefon 21-296

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žlgov, pečatov in knjigoveških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

**Tovarna dokumentnega
in kartnega papirja
Radeče pri Zidanem mostu**

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030

Železniška postaja: Zidan most

Brzjavi: Papirnica Radeče

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, pous papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku.

**PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU
V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI**

Obogatite svoj jedilnik z ovsenimi kosmiči,
testeninami, pecivom, čokolado *Gorenjka*
in bonboni **šumi**, katere za vas
pripravlja kolektiv kombinata.

**za mlade
po srcu**

TRGOVSKO PODJETJE

Izbira

LIUBLJANA, TOMŠIČEVA 2/V

Telefon: 22-521, 22-571

KUPUJTE VSE MODNO BLAGO V NAŠIH
POSLOVALNICAH:

ROKAVICAR – Titova cesta 17, telefon 23-415.
Pletenine, trikotaža, rokavice

PIONIR – Titova cesta 17, telefon 21-597.
Vsa oblačila za otroke, igrače

NOGAVICAR – Nazorjeva 3, telefon 23-414.
Nogavice vseh vrst

JELKA – Miklošičeva 34, telefon 314-134.
Modno blago vseh vrst

MAJA – Miklošičeva 10, telefon 312-024.
Specialna trgovina za ženske rokavice,
nogavice, perilo, pletenine

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA
INDUSTRIJA
EMBALAŽA
AVTOOPREMA

Uprava
Ljubljana, Ob železnici 16; tel. 313-666

Komercialni sektor:
Ljubljana, Proletarska 4/II; tel. 314-477

Telex: Yu Saturn 31208
Telegram: Saturnus Ljubljana

P. p. 10

Naš program:

Konzervne doze za prehrabeno industrijo

Pločevinska embalaža za prehrabeno, kemično, farmacevtska in druge industrije

Pakrovrčke za stekleno embalažo: alupo, aluvi, sapo, pano in kronske

Izdelki za široko potrošnjo: dekorativne škatle in pladnji ter razpršilci

Svetlobna oprema za vozila: žarometi, svetilke in refleksi žarilci vseh vrst

Elektrotermični aparati: kuhalniki, peči, kaloriferji

Napisne ploščice: litografirane, eloksirane

Pločevinski reklamni plakati

Naš program:

Konzervne doze za prehrabeno industrijo

Ambalaža od lima za prehrabeno, hemijsku, farmacevtsku i ostalu industrijo

Paklopki za stekleno ambalažo: alupo, aluvi, sapo, pano i krunski

Proizvodi za široko potrošnjo: dekorativne kutije, pladnjevi i raspršivači

Svetlosna oprema za vozila: farovi, svetiljke, refleksi stakla svih vrsti

Elektrotermički aparati: rešoi, peči i kaloriferi

Napisne ploščice: litografirane, eloksirane

Reklamni plakati od lima

^EINTERTRADE

Podjetje za mednarodno trgovino – International Trade
Corporation

Ljubljana, Titova c. 1/III-IV

Generalni zastopnik za svetovno znano firmo

C I B A

Aktiengesellschaft Basel Schweiz
nudi iz svojega bogatega asortimana sodobne kemijske
industrije

® Araldit

umetne smole za

- proizvodnjo zaščitnih premazov
- elektro-izolacijske snovi
- modele v strojni in livarski industriji
- lepljenje kovin in ostalih materialov

Podrobne informacije pri Intertrade Ljubljana, Titova 1,
telefon 21-754